

Vesiensuojelun ja soiden ennallistamisen rahoitusmallit

Valtavirta – vesiensuojelu helpoksi metsänomistajalle

25.8.2026

John Nurmisen säätiö

Tapio Palvelut Oy (jäljempänä Tapio) vastaa palvelun toteuttajana ja raportin laatijana siitä, että raportti on laadittu ammattitaitoisesti, huolellisesti ja alalla vallitsevaa hyvää ammattikäytäntöä noudattaen. Raportti vastaa tilannetta sen antamishetkellä, eikä Tapio siten ole vastuussa myöhemmin esim. olosuhteiden muuttumisesta johtuneista seikoista.

Tapio ei vastaa missään tapauksessa raportin välillisistä eikä epäsuorista vahingoista. Tapion vastuu rajoittuu kaikissa tapauksissa sille toimeksiannosta maksettuun määrään, ellei Tapion osoiteta menetelleen tahallisesti tai törkeän tuottamuksellisesti. Kolmannella taholla on oikeus luottaa lausuntoon vain siinä tarkoituksessa, mihin lausunto on nimenomaisesti pyydetty. Tapion vastuu kolmatta tahoa kohtaan ei voi olla suurempi, kuin mitä se on lausunnon pyytäneellä tahoa kohtaan.

Matti Maajärvi, Tarja Anttila, Mari Pänkäläinen, 2026, Vesiensuojelun ja soiden ennallistamisen rahoitusmallit. Tapion raportteja, nro 89.

© Tapio Palvelut Oy

ISBN 978-952-7435-52-6

ISSN 2342-804X(pdf)

Kansikuva:

Tarja Anttila

Valokuvat:

Matti Maajärvi (1), Petri Manninen (7)

Piirroksat:

Juha Varhi

Työn tilaaja: John Nurmisen säätiö

Tiivistelmä

Tässä selvityksessä tarkastellaan vesiensuojelun ja soiden ennallistamisen rahoituslähteitä Suomessa sekä niiden kehittämistarpeita erityisesti maanomistajien näkökulmasta. Työ kokoaa yhteen nykyiset julkiset ja yksityiset rahoitusmahdollisuudet, tunnistaa rahoituksen pullonkauloja ja arvioi uusia, markkinaehtoisia rahoitusmalleja.

Vesiensuojelun ja ennallistamisen tarve on Suomessa merkittävä. Vesistöihin kohdistuva ravinne- ja kiintoainekuormitus, suoluonnon monimuotoisuuden heikkeneminen sekä ilmastonmuutoksen vaikutukset edellyttävät laaja-alaisia toimenpiteitä. Yli puolet Suomen suoalasta on ojitettu ja huomattava osa vesistöistä ei saavuta hyvää ekologista tilaa. Samanaikaisesti kansainväliset ja EU-tason sitoumukset, kuten Kunming–Montrealin luontosopimus ja EU:n ennallistamisasetus, edellyttävät mittavia toimia ja investointeja luonnon tilan parantamiseksi.

Raportissa esitetään keskeiset Suomessa tällä hetkellä käytössä olevat rahoituslähteet. Julkinen rahoitus muodostaa kokonaisuuden perustan, ja siihen kuuluvat esimerkiksi Helmi-elinympäristöohjelma, metsätalouden kannustejärjestelmä Metka, luonnonsuojelulain mukaiset tuet, EU:n JTF-rahasto, maatalouden ei-tuotannolliset investointituet sekä vesien kunnostukseen suunnatut AHTI- ja NOUSU-ohjelmat. Rahoitusmekanismit vaihtelevat suorista tuista palveluina toteutettaviin hankkeisiin, ja tukitasot sekä hakuehdot riippuvat ohjelmasta ja hakijasta.

Yksityisen ja kolmannen sektorin rooli on kasvamassa, sillä julkinen rahoitus ei yksin riitä kattamaan kasvavia tarpeita. Säätiöt, järjestöt ja yritykset rahoittavat ja toteuttavat yhä enemmän ennallistamis- ja vesiensuojeluhankkeita, usein yhteistyössä maanomistajien kanssa. Lisäksi uusia mahdollisuuksia luovat markkinapohjaiset ratkaisut, kuten luonnonarvokauppa ja muut ekosysteemipalveluihin perustuvat mallit.

Rahoituskentän keskeisinä haasteina tunnistetaan hajanaisuus, monimutkaiset hakuprosessit, omarahoitusvaatimukset sekä tiedon puute sopivista rahoitusvaihtoehdoista. Monet rahoitusinstrumentit eivät myöskään ole suoraan yksittäisten maanomistajien saavutettavissa ilman laajempia yhteistyöhankkeita.

Selvityksen perusteella rahoituksen kehittämisessä korostuvat tarve selkeyttää rahoituskokonaisuutta, vahvistaa neuvontaa ja osaamista sekä kehittää uusia rahoitusmalleja, jotka kannustavat yksityisen rahoituksen mobilisointiin. Valuma-alueen suunnittelu, eri rahoituslähteiden yhdistäminen ja vaikuttavuuden mittaaminen ovat keskeisiä keinoja tehostaa toimenpiteiden toteutusta.

Raportti tarjoaa vuoden 2026 näkymään perustuvan kokonaiskuvan rahoitusmahdollisuuksista ja toimii käytännönläheisenä tietolähteenä maanomistajille, asiantuntijoille ja muille toimijoille, jotka edistävät vesiensuojelua ja ennallistamista Suomessa.

Raportti on toteutettu osana Valtavirta – Vesiensuojelu helpoksi metsänomistajalle -hanketta. Työtä on rahoittanut John Nurmisen säätiö.

Sisällys

TIIVISTELMÄ.....	2
1 JOHDANTO.....	5
1.1 MAANKÄYTÖN LUONTO- JA VESIVAIKUTUKSET	5
1.2 VESIIN JA LUONTOON LIITTYVÄT KANSAINVÄLISET TAVOITTEET.....	5
1.3 VESIENSUOJELUN JA ENNALLISTAMISEN PÄÄLINJAT SUOMESSA.....	7
1.4 SELVITYKSEN TAVOITTEET, MENETELMÄT JA KOHDERYHMÄT	8
2 TOIMINTATARPEET JA TAVOITTEET	9
2.1 RAVINNEKUORMITUS JA SEN VÄHENTÄMINEN	9
2.2 KIINTOAINESKUORMITUS JA SEN VÄHENTÄMINEN	10
2.3 SUOLUONNON MONIMUOTOISUUS JA SOIDEN ENNALLISTAMINEN	11
2.4 ILMASTONMUUTOKSEN LUOMAT TARPEET	12
3 NYKYISET RAHOITUSLÄHTEET	12
3.1 JULKINEN RAHOITUS.....	12
3.1.1 Yksittäisten kohteiden rahoitukseen soveltuvat julkiset rahoituslähteet.....	13
3.1.2 Laajempiin hankkeisiin ja ohjelmiin perustuvat julkiset rahoituslähteet.....	23
3.2 YKSITYINEN JA KOLMAS SEKTORI	32
3.2.1 Säätiöt.....	32
3.2.2 Järjestöt ja yhdistykset	34
3.2.3 Ennallistamispalveluita tarjoavat yritykset.....	34
3.2.4 Yritysten rahoitus ja vastuullisuusinvestoinnit.....	35
3.3 RAHOITUKSEN HAETTAVUUTEEN LIITTYVIÄ ONGELMAKOHTIA.....	36
4 POTENTIAALISET RAHOITUSLÄHTEET JA -MALLIT	38
4.1 LUONNONARVOMARKKINA.....	38
4.1.1 Vapaaehtoinen ekologinen kompensatio.....	38
4.1.2 Muu luonnonarvokauppa	40
4.1.3 Luonnonarvomarkkinan soveltuvuus soiden ennallistamiseen ja vesiensuojeluun	40
4.2 MUIDEN EKOSYSTEEMIPALVELUJEN MARKKINAT	43
4.2.1 Hiilimarkkinat.....	43
4.2.2 Veden laatuun liittyvät ekosysteemipalvelujen markkinat	45
4.2.3 Yhteenvedo uusista ja potentiaalisista rahoitusmalleista.....	46
5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA SUOSITUKSET	47
5.1 YHTEENVETO KEHITTÄMISTARPEISTA JA IDEOITA JATKOTOIMIKSI	47
5.2 MUITA NÄKEMYKSIÄ VESIENSUOJELUN JA ENNALLISTAMISEN RAHOITUKSEN KEHITTÄMISESTÄ.....	50
6 LÄHDELUETTELO.....	51

7	LIITTEET.....	53
	LIITE 1. ESITE MAANOMISTAJILLE.....	53
	LIITE 2. ESIMERKKEJÄ MAANOMISTAJAN TOIMINTATARPEISTA JA SOVELTUVISTA RAHOITUSLÄHTEISTÄ.....	56
	LIITE 3. PERUSTIETOJA JULKISISTA RAHOITUSVÄLINEISTÄ.....	58

1 Johdanto

1.1 Maankäytön luonto- ja vesivaikutukset

Maankäytöllä on aina vaikutuksia kohdealueen luonnon olosuhteisiin. Vesistöihin kohdistuvaa kuormitusta aiheuttavilla tai vesien asemaa, virtaamaa ja hydrologiaa muuttavilla toimilla voi olla laaja-alaisia vaikutuksia vesien laatuun, vesiluontotyyppien tilaan ja maaperän vesitalouteen.

Merkittävimpiä vesistöihin vaikuttavia maankäytön muotoja ovat Suomessa metsätalous, maatalous ja rakentaminen. Usein eri maankäyttömuodot rajoittuvat ja limittyvät toisiinsa, jolloin näistä syntyy yhteisvaikutuksia vesistöihin. Merkittävä vesien tilaan vaikuttava tekijä on myös luonnon taustakuormitus, jonka osuus kokonaisuudesta vaihtelee suuresti. Keskeisimpiä pintavesien laatuun vaikuttavia tekijöitä ovat ravinnehuuhtoumat ja kiintoaines- ja humuskuormitus. Vaikutukset ilmenevät muun muassa rehevöitymisellä ja samentumisella. Laajamittaista hajakuormitusta aiheuttavat muun muassa maaperän muokkaaminen maataloudessa ja metsätaloudessa, metsäojitus, teiden ja muun infrastruktuurin rakentaminen sekä energiantuotanto ja siihen liittyvä rakentaminen.

Paitsi veden laatuun, sen kemiallisiin ja fysikaalisiin ominaisuuksiin, on maankäytöllä ja siitä aiheutuvalla kuormituksella sekä hydrologisilla muutoksilla vaikutusta myös vesiluontotyyppien ekologiseen tilaan. Vesiluonnon monimuotoisuuden kannalta on oleellista, että maankäytön haitallisia vesivaikutuksia pystytään lieventämään vesiensuojelun keinoin ja vesiluonnon tilaa parantavia toimia tehdään esimerkiksi vesistöjä ja pienvesiä ennallistamalla. Maaekosysteemien, kuten soiden, ennallistaminen on osa keinovalikoimaa, joilla pystytään oikein kohdennettuna ja toteutettuna aikaansaamaan hyötyjä niin kohdealueen luonnon kuin vesistöihin liittyvien luontoarvojen kannalta.

Vedellä on ratkaiseva merkitys maaperän kasvuolosuhteiden kannalta. Ilmastonmuutoksen ennakoitaan lisäävän sään ääri-ilmiöitä, kuten rankkasateita, tulvia ja kuivuusjaksoja. Maa- ja metsätalouden kannalta tämä on riski ruoantuotannolle ja puuston kasvulle. Vesienhallinnan toimilla voidaan edistää sopeutumista ilmastonmuutoksen tuomiin olosuhteisiin samalla kun tavoitellaan vesien ja vesiluonnon hyvää tilaa. Vesitalous on yhteydessä myös ekosysteemien kykyyn varastoida ja sitoa hiiltä, esimerkiksi puun kasvun ja turpeen muodostumisen kautta.

1.2 Vesiin ja luontoon liittyvät kansainväliset tavoitteet

Kunming-Montrealin luontosopimus

Kansainvälinen yhteisö on Kunming-Montrealin luontosopimuksessa sitoutunut luontokadon pysäyttämiseen ja biodiversiteetin kääntämiseen elpymisuralle. YK:n biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen osapuolikokous COP15 (2022) hyväksyi Kunmingin-Montrealin maailmanlaajuisen luonnon monimuotoisuuskehyksen. Se sisältää luonnon monimuotoisuutta koskevat tavoitteet, joiden avulla luontokato pysäytetään ja pyritään kohti luontoposiitivisuutta vuoteen 2030.

Keskeisimpinä toimina ovat suojeleminen ja ennallistaminen: suojelualueiden määrää kasvatetaan maailmanlaajuisesti 30 prosenttiin maa- ja sisävesialueilla sekä merialueilla ja luonnon tilaa parannetaan ja 30 prosenttia heikentyneistä elinympäristöistä ennallistetaan. Myös toimenpiteiden seurantaan liittyviä toimia on sopimuksessa vahvistettu verrattuna aiempaan. Luontotoimien rahoituksesta käytiin neuvotteluja vuoden 2025 jatkokokouksessa, jossa sovittiin yhteensä 200 miljardin dollarin luontorahoituksen mobiilisoinnista tavoitteisiin pääsemiseksi.

EU:n ennallistamisasetus

EU:n ennallistamisasetus astui voimaan vuonna 2024. Sen tavoitteena on parantaa luonnon tilaa laajasti eri ympäristöissä sekä suojelualueilla että niiden ulkopuolella. Asetuksen tavoitteiden saavuttaminen edellyttää monia erilaisia tapoja luontoarvojen vahvistamiseen. Ennallistamisen seurauksena osa koh-teista siirtyy suojelun piiriin mutta alue, jolla luonnon tilaa parantavia toimia tehdään, voi edelleen säilyä talouskäytössä. Ennallistamisasetuksen toimeenpano kohdentuu erilaisiin elinympäristöihin, esimerkiksi soille, metsiin, maatalousympäristöihin, meriin ja sisävesiin.

EU:n ennallistamisasetus tekee EU:n biodiversiteettistrategian tavoitteista laillisesti sitovia ja ohjaa jä-senmaita parantamaan luonnon tilaa eri ekosysteemeissä. Tavoitteena on toteuttaa ennallistamistoimia vähintään 20 %:lla EU:n maa- ja merialueista vuoteen 2030 mennessä ja ulottaa toimet kaikkiin ennallis-tamista tarvitseviin ekosysteemeihin vuoteen 2050 mennessä. Suomen kansallinen biodiversiteettistra-tegia kytkeytyy tähän kokonaisuuteen määrittelemällä kansalliset sitoumukset ja toimet, joilla EU:n aset-tamat tavoitteet saavutetaan.

Ennallistamisen käytännön toimia ovat esimerkiksi ojien tukkiminen soilla, virtavesiuomien palauttami-nen kohti luonnontilaa, laidunnuksen palauttaminen laidunkäytössä olleisiin perinneympäristöihin ja lehtokasvillisuuden edistäminen poistamalla varjostavia kuusia lehdoista. Vesiin liittyvät ennallistamis-toimet, kuten soiden ja virtavesien ennallistaminen, kohentavat vesiluontotyyppien ja alapuolisten ve-sistöjen tilaa.

Kuva 1. Soiden vesitalouden palauttaminen kohti luonnontilaa on yksi keino toteuttaa ennallistamisasetusta. Kuva © Matti Maajärvi.

Jäsenvaltiot laativat kansalliset ennallistamissuunnitelmansa, joten ennallistamisasetuksen toimeenpanossa on liikkumavaraa. Asetusta voidaan toimeenpanna myös vapaaehtoisuuteen perustuvain keinoin. Suomessa esimerkkejä luonnon tilan parantamiseksi tehtävistä toimista ovat Helmi- ja METSO-ohjelmat sekä EU:n maatalouspolitiikan CAP-suunnitelma. Ennallistamisasetuksen toimeenpanossa vahvistetaan jo voimassa olevan EU-lainsäädännön (kuten luonto- ja lintudirektiivit) toteutusta. Direktiiviluontotyyppien tilan parantamistoimenpiteille on aikarajat niihin liittyvien tavoitteiden saavuttamiseksi.

Kansallisessa ennallistamissuunnitelmassa määritellään keinot asetuksen tavoitteiden saavuttamiseksi. Sen on määrä valmistua kahden vuoden kuluessa asetuksen voimaantulosta. Suomella on siten elokuuhun 2026 asti aikaa valmistella oma ennallistamissuunnitelmansa esitettäväksi EU-komissiolle.

Suunnitelma valmistellaan viidessä eri ympäristöministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön vetämässä teemaryhmässä sekä projektiryhmässä. Teemaryhmien työhön liittyy sidosryhmien kuuleminen valmistelun eri vaiheissa. Myös tiedepaneelit osallistuvat ennallistamissuunnitelman tekoon.

Ympäristöministeriön arvion mukaan ennallistamisasetuksen toteuttamisen arvioidaan maksavan Suomessa noin 750 miljoonaa euroa vuodessa. Pelkästään julkisin varoin ei ennallistamisasetuksen toimenpidekokonaisuutta pystytä toteuttamaan. Yksityisen rahoituksen tarve on merkittävä ja tämä edellyttää uudenlaisten rahoituslähteiden ja niihin liittyvien hyötynäkökulmien kartoittamista ja rahoitusmekanismien kehittämistä.

EU:n ennallistamisasetus voi toimia merkittävänä ajurina luonnon- ja vesiensuojeluun perustuville luonnonarvomarkkinoille:

- Asetus velvoittaa jäsenvaltiot toteuttamaan laajoja ennallistamistoimia eri luontotyypeissä, mikä synnyttää konkreettista tarvetta luonnon tilaa parantaville hankkeille. Sääntely voi luoda kysyntää toimille.
- Asetuksen toteuttamisessa voidaan hyödyntää vapaaehtoisia toimia, mikä avaa ovia markkinaehtoisille ratkaisuille, kuten luonnonarvokaupalle ja kompensatiomekanismeille.
- Ennallistamistoimien vaikuttavuuden arviointi edellyttää luontoarvojen mittaamisen kehittämistä, mikä on keskeinen edellytys myös luotettaville luonnonarvomarkkinoille.
- Asetuksen toimeenpano vaatii merkittäviä investointeja, mikä voi vauhdittaa yksityisen ja julkisen rahoituksen sekä niiden yhdistelmiin perustuvien mekanismien kehittymistä.
- EU-tason sääntely tuo vakautta ja ennakoitavuutta, mikä voi lisätä asiakkaiden, luonnonarvojen tuottajien ja sijoittajien luottamusta luontoarvomarkkinoihin.

1.3 Vesiensuojelun ja ennallistamisen päälinjat Suomessa

Suomessa metsätalouden vesiensuojelun vaatimustasot, käytännön toimet ja tukijärjestelmät perustuvat lainsäädäntöön, erilaisiin suosituksiin ja vapaaehtoiseen metsäsertifiointiin sekä taloudellisiin kannustimiin.

Keskeisiä toimintaa ohjaavia lakeja ovat **vesilaki**, laki **vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä** ja **pienvesielinympäristöjä koskien myös metsälaki ja luonnonsuojelulaki**. Esimerkiksi metsäojitus ja vesien tilaa muuttavat toimet vaativat ilmoitus- ja lupamenettelyjä, mikäli ne voivat aiheuttaa haitallisia vesistövaikutuksia tai muutoksia vesistöjen asemassa tai virtauksissa. Muusta kuin vähäisestä ojituksesta on aina ilmoitettava Lupa- ja valvontavirastoon. Lupa- ja valvontavirasto tekee arvion siitä, tarvitaanko toimenpiteelle vesilupa tai ojitustoimitus.

Metsänhoidon suositukset sisältävät käytäntöjä metsätalouden vesiensuojeluun. Tyypillisiä vesiensuojelukeinoja ovat esimerkiksi vesistöjen ja pienvesien varsiin jätettävät suojavyöhykkeet sekä erilaiset vesiensuojelurakenteet, kuten pintavalutuskentät, virtaamansäätöpadot ja laskeutusaltaat. Toimien tavoitteena on ehkäistä ravinteiden ja kiintoaineisten huuhtoutumista vesiin ja toisaalta ottaa kiinni jo liikkeelle lähtenyt kiintoainesta ja ravinteita. **Metsäsertifiointijärjestelmät** (Suomessa PEFC™ ja FSC®) edellyttävät kriteeriensä kautta vesiensuojelutoimia. Uudisojittaminen on molemmissa sertifiointijärjestelmissä kielletty.

Vuonna 2024 käyttöön otettu **metsätalouden kannustejärjestelmä Metka** korvasi aiemman kestävän metsätalouden rahoitusjärjestelmän (Kemera). Metkan kautta on saatavilla taloudellista tukea muun muassa kunnostusojituksen vesiensuojeluratkaisuihin, aikaisemmin toteutettujen ojitusten vesistöhaittojen korjaamiseen ja suoelinympäristöjen ennallistamiseen. Lisäksi valtion luonnonsuojeluun keskittyvät ohjelmat, kuten **Helmi-elinympäristöohjelma**, tukevat soiden ennallistamista, kosteikkojen perustamista ja virtavesien kunnostamista, joilla on myös vesiensuojelun kannalta merkitystä.

1.4 Selvityksen tavoitteet, menetelmät ja kohderyhmät

Tässä selvityksessä kartoitetaan ennallistamiseen, vesiensuojeluun ja niiden kautta tapahtuvaan luontoarvojen turvaamiseen ja lisäämiseen tarjolla olevat rahoituslähteet Suomessa. Olemassa olevien rahoituslähteiden pullonkauloja tarkastellaan ja pyritään löytämään ehdotuksia näiden ratkaisemiseksi.

Potentiaalisista ennallistamisen ja vesiensuojelun rahoituslähteistä tarkastellaan erityisesti luonnonarvomarkkinaan liittyviä mahdollisuuksia.

Selvityksen tavoitteena on koostaa tietoa rahoituslähteistä erityisesti maanomistajien ja heitä palvelevien ammattilaisten tarpeisiin. Tieto soveltuu myös ekosysteemipalveluiden markkinan muiden osapuolten, kuten luonnonarvoja ja muita ekosysteemihyötyjä lisäävien toimenpiteiden rahoittajien sekä asiantuntijapalveluja tarjoavien yritysten käyttöön. Selvityksen tuloksia voidaan hyödyntää rahoituksen löytämiseksi ja ekosysteemipalvelumarkkinan kytkeksi ennallistamisen ja vesiensuojelun käytännön toteutukseen.

Tietolähteinä tähän selvitykseen on käytetty:

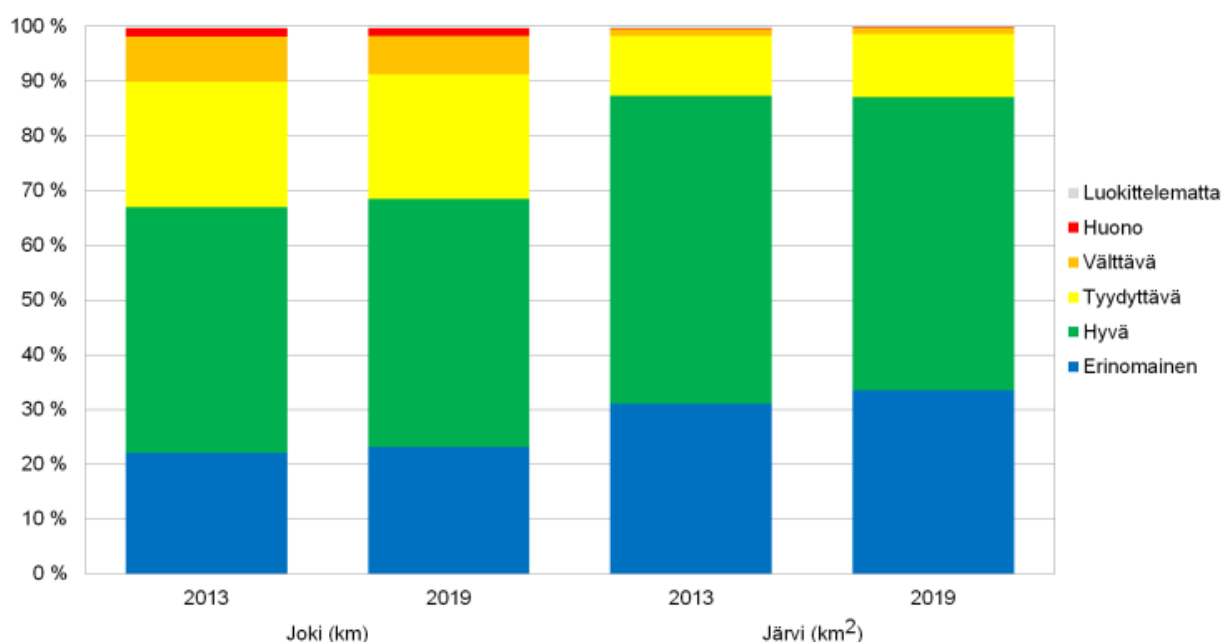
- metsä- ja ympäristöhallinnon ylläpitämät ja muut julkisesti saatavilla olevat tiedot soveltuvista julkisista tuista ja toimenpideohjelmista
- julkisesti saatavilla olevat tiedot säätiöiden ja järjestöjen rahoitusmahdollisuuksista
- ennallistamisen ja vesiensuojelun markkinatoimijoiden julkisesti saatavilla olevat tiedot
- luonnonarvomarkkinan vireillä olevien kehityshankkeiden (hallinnon, yksityisen ja kolmannen sektorin toimijat) tuottamat tiedot luonnonarvomarkkinan näkymistä ja käynnissä olevista hankkeista.

Selvitys on osa Valtavirta – vesiensuojelu helpoksi metsänomistajalle -hanketta. Tämän selvityksen lisäksi, hankkeen kautta saadaan myös käytäntöön perustuvia näkökulmia toimenpiteiden rahoituksen mahdollisuuksista, haasteista ja ratkaisuista.

2 Toimintatarpeet ja tavoitteet

Tärkeimmät suolin ympäristöjen ja vesien tilaan liittyvät, ihmistoiminnasta johtuvat haasteet Suomessa liittyvät suoluonnon monimuotoisuuden heikkenemiseen laajamittaisen ojituksen seurauksena sekä metsätalouden, maatalouden ja muun maankäytön aiheuttamaan kiintoaine- ja ravinnekuormitukseen.

Suomen vesien ekologinen tila on yleisesti melko hyvä, mutta kemiallinen tila on monin paikoin huono. Erityisesti rannikkovesissä ja pienvesissä on haasteita. Järvistä noin 13 % ja joista 32 % ei saavuta hyvää ekologista tilaa. Suurimmat ongelmat liittyvät rehevöitymiseen, liettymiseen ja pysyvien haitta-aineiden kertymiseen eliöihin. Vesistöjen tummumiskehitystä lisää ojitusalueilta tuleva humuskuormitus, jota on vaikeaa ehkäistä jälkikäteen.

Kuva 2. Sisävesien ekologinen tila Suomessa 2013 ja 2019. Kuva © Suomen ympäristökeskus.

Pienvedet, kuten purot ja lähteet, ovat erityisen herkkiä metsätalouden vaikutuksille. Etelä-Suomessa monet pienvedet ovat jo menettäneet luontaiset ominaispiirteensä, mikä heikentää niiden kykyä ylläpitää biodiversiteettiä.

2.1 Ravinnekuormitus ja sen vähentäminen

Vesistöihin kohdistuva ravinnekuormitus, erityisesti typpi ja fosfori, aiheuttaa rehevöitymistä. Vesistöjen rehevöityminen on useimmiten syynä siihen, että vesialue ei saa hyvää arvosanaa ekologisen tilan luokittelussa. Ravinnekuormituksen määrä ja lähteet vaihtelevat huomattavasti alueittain. Kuormitus myös vaihtelee paljon eri vuosia vertailtaessa ravinteiden huuhtoutumiseen vaikuttavien sääolojen ja jokivesistöjen virtaamien vaihtelun vuoksi.

Yhdyskunnista ja teollisuudesta tuleva pistekuormitus on viime vuosikymmeninä vähentynyt, mutta hajakuormitus jatkuu edelleen suurena. Osa ravinnekuormituksesta on luonnon omaa taustakuormitusta, mutta valtakunnan tasolla suurin osa ravinnekuormituksesta johtuu ihmisen toiminnasta. Siksi ravinteiden päätymistä vesiin on tarpeen estää edelleen paremmin.

Hajakuormituksen päästölähteitä on lukematon joukko ja ne sijaitsevat valuma-alueella hajallaan. Siksi hajakuormitusta on vaikeampi hallita kuin pistekuormitusta. Hajakuormituksen hallinnassa oleellista on kehittää maatalouden ja metsätalouden vesiensuojelua ja toimintatapoja. Yksittäisten kohteiden toimenpiteiden lisäksi, vesienhallinnan kokonaissuunnittelu valuma-alueella ja tehokkaiden vesiensuojelumenetelmien valitseminen parantavat lopputulosta.

Maatalous on suurin typen ja fosforin kuormituslähde. Maatalouden ravinnevalumat syntyvät pääosin peltojen lannoituksesta ja muokkauksesta, eroosiosta sekä kotieläinten lannan käsittelystä.

Metsätalouden vesistökuormituksen takana ovat maaperän käsittely metsäojituksilla ja maanmuokkauksella sekä metsien lannoitus. Koko Suomen tasolla metsätalouden osuus on arvioiden mukaan noin 14 % vesistöjen fosforikuormituksesta ja 12 % typpiikuormituksesta. Metsätalouden fosforikuormitus on ollut laskussa, mutta typpeä lähtee aiempaa enemmän liikkeelle. Tämä johtunee ilmastonmuutoksen vaikutuksista ravinteiden huuhtoutumiseen ojitetuilta turvemailta.

Ravinnekuormituksen hillitseminen vesiensuojelurakenteilla on paljon haastavampaa kuin kiintoainekuormituksen. Laajat pintavalutuskentät, kosteikot ja vesien ohjaaminen suolle ovat tehokkaimpia ratkaisuja ravinteiden ja kiintoaineen pidättämiseen. Veden pitkä viipymä ja ravinteita sitova kasvillisuus ja turve edesauttavat kuormituksen vähentämistä. Myös esimerkiksi puumateriaalin lisääminen altaisiin ja biosuodatus voivat vähentää ravinnekuormitusta ja toimia tukevin toimenpiteinä.

2.2 Kiintoainekuormitus ja sen vähentäminen

Maan pintaa rikkovat maankäytön toimenpiteet, kuten maatalous, rakentaminen sekä metsätaloudellinen ojitus ja maanmuokkaus, aiheuttavat kiintoaineiden huuhtoutumista. Liikkeelle lähtenyt kiintoainesta kulkeutuu pintavalunnan mukana vesistöihin. Tämä kuormitus voi heikentää vesien laatua. Huuhtoumien ehkäiseminen ja liikkeelle lähteneen aineksen kiinniottaminen ovat keskeisiä menetelmiä maankäytöstä peräisin olevan kiintoainekuormituksen hallintaan.

Metsätaloudessa kiintoainekuormituksen hallinnan menetelmät voidaan jakaa huuhtoumien ehkäisyyn ja kiintoaineen kiinniottamiseen suodattavilla ja saostavilla menetelmillä. Huuhtoumia estetään mahdollisimman kevyellä maanmuokkauksella metsänuudistamisessa, huomioiden käsittelyalueen pinnanmuodot sekä ajourapainumien muodostumista välttävällä ajourasuunnittelulla ja muilla korjuun toteutukseen ja ajoitukseen liittyvillä keinoilla.

Ojien syöpyemisestä aiheutuvan kiintoainekuormituksen vähentämisessä keskeistä on veden virtauksen hidastaminen. Erilaiset padottavat rakenteet, kuten putkipadot ja pohjapadot, vesien viivyttäminen kaivu- ja perkauskatkoilla tai kiintoaineen laskeuttaminen laskeutusaltaisiin hidastavat vesien virtausta ojassa.

Suodattavia, ravinteita ja kiintoainesta sitovia menetelmiä

- Suojavyöhykkeet
- Pintavalutus
- Kaivu- ja perkauskatkat
- Kosteikot
- Vesien palauttaminen soille
- Kaksitasouomat

Saostavia, veden liikettä hidastavia ja kiintoaineista sitovia menetelmiä

- Laskeutusaltaat
- Lietekuopat
- Erilaiset patorakenteet
- Kosteikot
- Kaksitasouomat

Tietolaatikko 1. Metsänhoidon suosituksiin sisältyviä esimerkkejä suodattavista ja saostavista vesiensuojelun menetelmistä. Lähde: <https://metsanhoidonsuosituksset.fi>.

2.3 Suoluonnon monimuotoisuus ja soiden ennallistaminen

Suot ovat yksi Suomen monimuotoisimmista elinympäristöistä. Suomessa on yli 100 erilaista suotyyppiä, jotka tarjoavat elinympäristön monille erikoistuneille kasvi-, hyönteis- ja lintulajeille. Noin neljännes Suomen alkuperäisistä kasvilajeista on suolajeja.

Suoluonnon tila Suomessa on voimakkaasti heikentynyt: yli puolet Suomen alkuperäisestä suoalasta on ojitettu ja noin 54 % suoluontotyypeistä on uhanalaisia. Merkittävimpiä syitä suoluonnon köyhtymiseen ovat metsätaloudellinen ojitus ja turvetuotanto. Erityisesti eteläisen Suomen rehevät suotyyppit (letot, korvet) ovat kärsineet. Ojitus muuttaa suon vesitaloutta, kuivattaa maaperää ja hävittää suolajistoa.

Soita ennallistamalla voidaan palauttaa suoluonnon monimuotoisuutta. Ennallistamisen keskeinen vaikutus liittyy siihen, että suon vesitaloutta palautetaan kohti luonnontilaa. Käytännössä ennallistamista voidaan tehdä esimerkiksi kuivattavia oja tukkimalla ja haihduttavaa puustoa poistamalla, jolloin vedenpinta suolla nousee ja olosuhteiden muuttuessa kosteammiksi suokasvillisuus ja muu soille erikoistunut lajisto alkaa palautua.

Soiden ennallistaminen ei ole vain luonnonsuojelutoimi, vaan hyvin suunnitellulla ennallistamisella voidaan tuottaa monipuolisesti erilaisia hyötyjä liittyen ilmastoon, vesiensuojeluun ja virkistykseen.

Luonnontilaiset suot varastoivat hiiltä turpeeseen hapettomissa olosuhteissa. Ojitus altistaa turpeen hapelle, jolloin hiilidioksidia ja typpioksiduulia vapautuu hajoamisen seurauksena ilmakehään. Ennallistaminen voi muuttaa ojitetun suon takaisin hiilinieluksi, erityisesti rehevillä soilla. Ennallistaminen tosin lisää aluksi suon metaanipäästöjä, mutta pitkällä aikavälillä kokonaiskasvihuonekaasupäästöt vähenevät. Soiden ennallistamisen ilmastovaikutukset riippuvat siten kiinni tarkasteltavasta ajanjaksosta ja suotyyppistä.

Suon ennallistaminen ja vesien palautus voi toimia vesiensuojelun menetelmänä. Ennallistettu suo on kuin suodatin, joka poistaa valumavedestä kiintoainesta ja ravinteita. Se myös pidättää vettä ja tasaa virtaamia, mikä vähentää tulvariskiä alapuolisissa vesistöissä.

2.4 Ilmastomuutoksen luomat tarpeet

Ilmaston lämpeneminen korostaa metsätalouden vesiensuojelutarpeita. Muuttuvat sääolot nostavat erilaisten ääritapahtumien, kuten rankkasateiden, tulvien ja kuivuuskausien, riskiä ja asettavat näin uudenlaisia vaatimuksia vesistökuormituksen ja vesitalouden hallintaan. Metsätaloudessa tarvitaan entistä enemmän ennakoivia ja paikallisesti sopeutettuja ratkaisuja, jossa yhdistyvät vesiensuojelun menetelmät sekä niiden tekniset ratkaisu ja metsän- sekä luonnonhoidon menetelmät.

Ilmastomuutoksen ennakoituja vaikutuksia ja niihin varautumisen keinoja:

- Rankkasateet lisäävät eroosioriskiä ja ravinteiden huuhtoutumista ja sitä kautta kuormitusta vesistöihin. Tarve tulvahuippuja tasaaville, pidättäville vesiensuojelurakenteille, kuten pintavalutusken-tille, kosteikoille ja kaksitasouomille, kasvaa.
- Kuivuusjaksot voivat heikentää metsän kasvua. Riskikohteilla tarvitaan vesitalouden hallintaan sovitettuja metsänhoitokäytäntöjä, kuten pidennettyä kiertoaikaa ja jatkuvaa kasvatusta, jotka parantavat maaperän vedenpidätyskykyä. Padottavilla rakenteilla voidaan nostaa hallitusti vedenpintaa siellä, missä ojituksen on tehty liian syviksi ja pidättävillä rakenteilla tasata valuma-alueen vesitaloutta.
- Roudan puuttuminen vaikeuttaa metsänhoitotöiden ajoitusta ja lisää riskiä maaperän tiivistymisestä ja vesistökuormituksesta. Metsätalouden toimenpiteet on ajoitettava huolellisesti ja ohjeistuksissa tulee huomioida entistä enemmän sääolosuhteiden vaikutus.
- Ilmastomuutos lisää orgaanisen aineksen huuhtoutumista, mikä aiheuttaa vesistöjen tummumista ja heikentää pintavesien laatua. Vesiensuojelurakenteilla ei juurikaan saada kiinni humuskuormitusta, minkä vuoksi kuormituksen ennaltaehkäisy on tärkeää. Tähän ratkaisuja ovat esimerkiksi riittävät vesien suojavyöhykkeet.

Ilmastomuutoksen vaikutukset voivat Suomenkin sisällä olla alueellisesti hieman erilaisia. Paikallisten olosuhteiden ja riskien tunnistaminen on tärkeää, jotta löydetään parhaat ratkaisut. Metsätalouden vesiensuojelun suunnittelussa valuma-aluekohtainen lähestymistapa tukee tätä tavoitetta.

3 Nykyiset rahoituslähteet

Tässä luvussa esitellään vuonna 2026 olemassa olevia julkisia ja yksityisiä rahoituslähteitä vesiensuojeluun ja ennallistamiseen. Rahoituksen saatavuus, kohdentuminen ja ehdot riippuvat eri tarkoituksiin varatuista määrärahoista ja tavoitepainotuksista eri vuosina ja ohjelmakausina. On hyvä huomioida, että tässä esitetty tieto kuvaa raportin valmistumishetken tilannetta ja tiedossa olevia näkymiä tulevaisuuteen.

3.1 Julkinen rahoitus

Maanomistajilla, erityisesti metsänomistajilla, on keskeinen rooli luonnon monimuotoisuuteen ja vesien hyvään tilaan liittyvien tavoitteiden saavuttamisessa. Vesien suojeluun ja soiden ennallistamiseen on saatavilla erilaisia tukia. Julkiset rahoituslähteet tarjoavat maanomistajille konkreettisia mahdollisuuksia toteuttaa ympäristöä parantavia toimenpiteitä ilman merkittäviä taloudellisia kustannuksia tai riskejä. Tämä opas esittelee metsänomistajan kannalta keskeisimmät rahoituslähteet ja tukimuodot, jotka ovat saatavilla metsätalouden vesiensuojeluun ja soiden ennallistamiseen. Tavoitteena on tarjota selkeä ja käytännönläheinen tietopaketti, joka tukee maanomistajia vastuullisessa ja kestävässä kehitykseen tähtäävässä metsänhoidossa.

Eri rahoituslähteet esitellään tiiviisti siten, että kunkin rahoituslähteen kohdalla kerrotaan mihin toimiin tukea voidaan myöntää, millaisia tukikelpoisuuden kriteerejä niihin liittyy, kuka voi hakea tukea ja millaisia muita ehtoja tuen myöntämiseksi on. Kyseessä ei ole tyhjentävä tai yksityiskohtainen listaus tarjolla olevista tukimuodoista. Eri rahoituslähteet myös muuttuvat ajassa; tämän oppaan sisältö kuvaa vuoden 2026 tilannetta.

Julkiset rahoituslähteet on jaoteltu kahteen pääkokonaisuuteen perustuen siihen, onko rahoitus käytännössä tarkoitettu yksittäisen kohteen toteuttamiseen vai usean toimijan laajempiin hankekokonaisuuksiin. Tämä liittyy kiinteästi siihen, kuinka yksityinen maanomistaja voi hakea ja saada erityyppisiä rahoituksia kohteilleen.

3.1.1 Yksittäisten kohteiden rahoitukseen soveltuvat julkiset rahoituslähteet

Tähän selvitykseen sisällytetyistä rahoitusmuodoista pääasiassa yksittäisten kohteiden rahoitukseen soveltuvia julkisia rahoituslähteitä ovat Metsätalouden kannustejärjestelmä Metkan mukaiset tuet, luonnonsuojelulain mukaiset tuet puustoisten elinympäristön hoitoon ja kunnostukseen, maatalouden ei-tuotannolliset tuet ja SOTKA-kosteikot. Näissä rahoituslähteissä maanomistaja voi itse käynnistää rahoituksen hakemisen hankkeelleen ja kohteelleen.

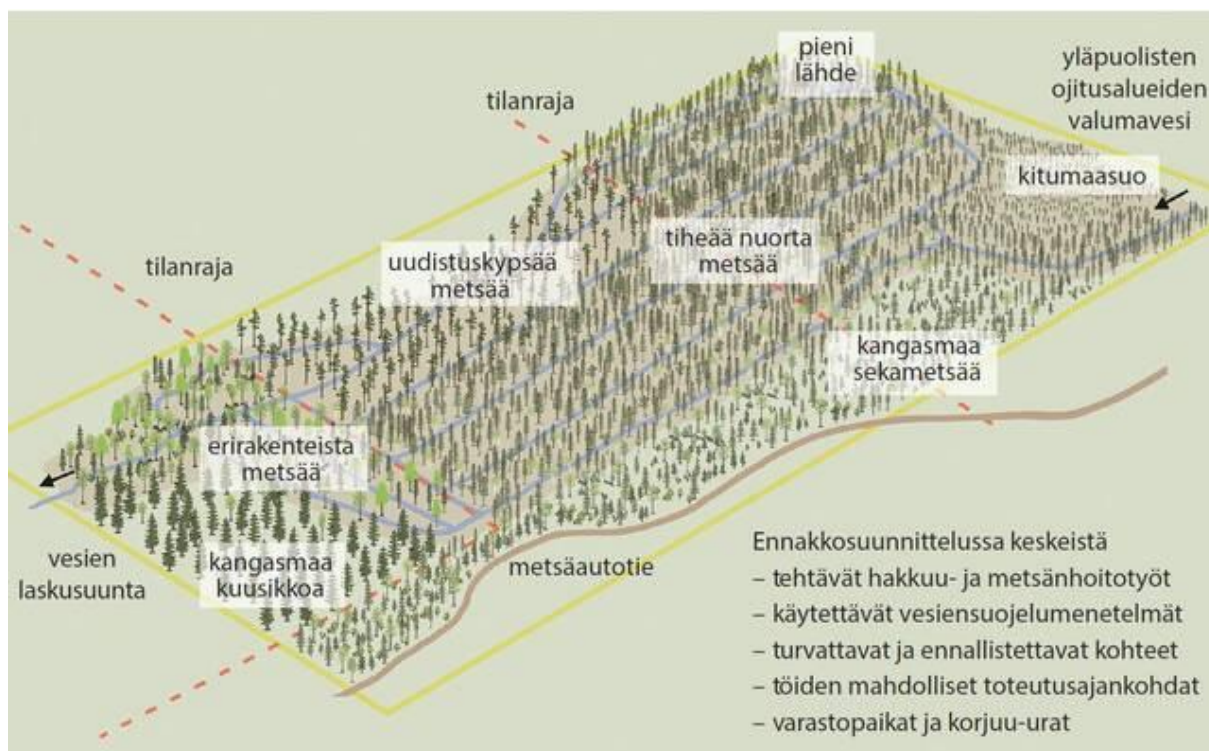
Käytännön tukiperusteita	Keskeiset rahoituslähteet
Omalla tilalla sijaitsevan yksittäisen kosteikon, suon ennallistamisen, purokunnostuksen tai muun elinympäristön hoito- ja ennallistamistoimen toteuttaminen	Metka-tuet, luonnonsuojelulain mukainen tuki puustoisille elinympäristöille, maatalouden ei-tuotannolliset investoinnit ja SOTKA-kosteikot

Taulukko 1. Kohteiden tukiperusteita ja niihin soveltuvia rahoituslähteitä.

3.1.1.1 Metsätalouden kannustejärjestelmä Metka

Metka-tuki pohjautuu lakiin metsätalouden määräaikaisesta kannustejärjestelmästä (71/2023). Tuen myöntää Suomen metsäkeskus ja se on veronalaista tuloa. Metka-tuki on tarkoitettu yksityisten metsänomistajien metsän- ja luonnonhoidon tukemiseen. Metka-varoja on vuosittain jaossa rajallinen määrä.

Metka-tuet ovat tarkoitettu yksityisille maanomistajille. Kunnat, seurakunnat, yhdistykset, rahastot tai suuret yritykset eivät voi olla tuen saajina. Tukea voi saada metsän- ja luonnonhoidon töihin, metsätiehankkeisiin ja metsän määräaikaiseen suojeluun. Vesiensuojelun ja ennallistamisen työlajeihin Metka-tukia voidaan myöntää luonnonhoidon tukena sekä suometsien hoidon tukena.

Kuva 3. Esimerkki suometsän hoitohankkeen rajauksesta, jossa kokonaisuus koostuu kolmen eri maanomistajan alueista. Vaikuttavin tulos suometsän hoitohankkeella saadaan, kun kaikki alueen metsänomistajat saadaan sitoutumaan mukaan hankkeeseen, ojitusaluetta tarkastellaan kokonaisuutena ja mm. vesiensuojelu voidaan näin suunnitella keskitetysti. Kuva: Metsänhoidon suositukset, Juha Varhi, © Tapio.

Metsäluonnon hoidon tuki

Metsäluonnon hoitoon voidaan myöntää metsätalouden kannustejärjestelmän (Metka) mukaista tukea. Tukea voidaan myöntää elinympäristöjen hoitoon ja kunnostamiseen sekä ennallistamiseen. Tukea voidaan lisäksi myöntää tietyin edellytyksin metsäojituksista aiheutuneiden vesistöhaittojen estämiseen tai korjaamiseen. Myös riistaan, maisemaan, kulttuuri- ja virkistysarvoihin tai muuhun monikäytön edistämiseen voidaan myöntää tukea silloin, kun toimet tehdään edellä mainittujen pääasiallisten tukikohteiden ohella. Tukea voidaan myöntää myös useisiin Helmi-ohjelman mukaisiin töihin. Vaikka nämä metkan puitteissa toteutettavat työt raportoidaan Helmi-ohjelman toimiksi, ne toteutetaan metkan rahoituksella, eli kyseessä ei tällöin ole luonnonsuojelulain mukainen tuki.

Vesiensuojeluhankkeen tukiperusteita ovat muun muassa, että hankkeella pitää pystyä estämään tai korjaamaan metsäojitusten aiheuttamia vesistöhaittoja ja että kustannuksia ei pystytä osoittamaan tietyille vesistökuormituksen aiheuttajalle. Jotta nämä tukiperusteet täyttyvät, tulee toimenpiteiden valuma-alueella olla vesistökuormitusta aiheuttavia metsäojia sekä vähintään kaksi eri kiinteistöä ja maanomistajaa. Lisäksi valuma-alueesta vähintään 50 % pitää olla metsätalousmaata ja vähintään 50 % pitää olla tukikelpoisten maanomistajien omistuksessa.

Metsäluonnon hoidon tukena voidaan korvata kokonaan hankkeen hyväksyttävät kohtuulliset kustannukset. Hyväksyttäviin kokonaiskustannuksiin voidaan sisällyttää hankkeesta aiheutuneet suunnittelu-, työ- ja tarvikekustannukset sekä hankkeeseen liittyvät lupa- ja toimitusmaksut. Luonnonhoidon tukena ei makseta puusto- tai maapohjakorvauksia. Luonnonhoitotöiden yhteydessä kertyvät puunmyyntitulot vähentävät myönnettävän tuen määrää. Luonnonhoidon tuki on verotettavaa tuloa. ALV-velvollinen maanomistaja maksaa ja ilmoittaa luonnonhoitotöistä arvonlisäveron.

Tuen myöntämisen edellytyksenä on, että tuettavaan työhön tai toimenpiteeseen ei ole myönnetty muuta etuutta julkisista varoista. Tuen myöntämisen edellytyksenä on lisäksi, ettei kyseisellä kohteella ole luonnonsuojelulainsäädännön nojalla valtion varoista rahoitettu toimia hakemusta edeltävien viiden viiden vuoden aikana. Maanomistaja sitoutuu tuen saadessaan tekemään sovitut luonnonhoitotyöt ja huolehtimaan tukikohteen hoidosta ja kunnossapidosta seuraavat 10 vuotta tuen maksamisen jälkeen.

Metsäluonnon hoitohanke voidaan toteuttaa yhden tilan hankkeena tai useamman tilan yhteishankkeena joko hankehaun perusteella, tai maanomistajalta suoraan tulevan hankehakemuksen perusteella. Tukihakemuksen voi jättää maanomistaja, maanomistajan avustaja tai asiamies. Hankehaun perusteella käynnistyvän hankkeen tukihakemukset toimittaa Metsäkeskukselle hankehaun perusteella hankkeelle valittu toteuttaja.

Luonnonhoidon tuen hakija on aina maanomistaja ja tuki myönnetään maanomistajalle. Metsäalan ja luonnonhoidon palveluntarjoajat avustavat maanomistajaa tuen hakemisessa.

Toimenpiteiden kohteena olevan metsän pitää olla tuensaajan omistuksessa tai hallinnassa.

Tukikelpoisia tuensaajia ovat muun muassa:

- Luonnollinen henkilö eli yksityinen maanomistaja.
- Luonnollisten henkilöiden muodostamat kuolinpesät.
- Luonnollisten henkilöiden muodostamat yhteisöt ja yhtymät silloin, kun toiminnan pääasiallinen tarkoitus on maa- ja metsätalouden harjoittaminen. Asiaa tarkastellaan liikevaihdon ja taseen tai verotuksen puhtaan tulon ja metsätalouden muistiinpanojen kautta.
- Yleensä yhteismetsät ja yhteisen alueen osakaskunnat. Tukikelpoisuuden ehtona on, että osuuksista yli puolet on luonnollisten henkilöiden hallinnassa tai yhteismetsä tai osakaskunta on perustettu ennen 1.1.2003.
- Säätiöt, kun toiminnan pääasiallinen tarkoitus on maa- ja metsätalouden harjoittaminen. Asiaa tarkastellaan liikevaihdon ja taseen kautta.

Tukea ei voida myöntää kunnille, seurakunnille, rahastoille tai suurille yrityksille.

Luonnonhoidon toimien suunnittelu pitää tehdä ennen Metka-hakemuksen jättämistä. Toteutusta tai valmistelevia toimia ei saa aloittaa ennen tukipäätöstä.

	Menettely tuen haussa
Luonnonhoitotuen haku yhdelle tai useammalle tilalle	Maanomistaja hakee toimijan avustamana tukea omalla tilallaan toteutettavaan luonnonhoitotyöhön tai maanomistajat hakevat toimijan avustamana tukea usean tilan alueella yhteishankkeena toteutettaviin luonnonhoitotöihin. Monimuotoisuuden kannalta tärkeiden elinympäristöjen hoito- ja kunnostustyöt sekä metsä- ja suolinympäristöjen ennallistaminen. Aikaisemmista metsäojituksista aiheutuneiden vesistöhaittojen estäminen tai korjaaminen, jos toimenpiteellä on tavanomaista laajempi merkitys vesien ja vesiensuojelun hoidon kannalta eikä kustannuksia voida osoittaa tietyllä aiheuttajalle. Tukena voidaan korvata hankkeen hyväksyttävät, kohtuulliset kustannukset kokonaisuudessaan. Kustannuksiin voidaan sisällyttää hankkeesta

	aiheutuneet suunnittelu-, työ- ja tarvikekustannukset sekä hankkeeseen liittyvät lupa- ja toimitusmaksut.
Alueellinen luonnonhoitohanke ja tuen haku hankehaun kautta	Metsäkeskus hakee luonnonhoitohankkeelle suunnittelijaa ja toteuttajaa luonnonhoitohankkeiden hankehaussa. Hankehaun pohjalta hankkeelle valitaan toteuttaja. Niiden kiinteistöjen omistajat, joiden alueilla hanke toteutetaan, hakevat hankehaussa valitun toimijan avustamana tukea hankkeen luonnonhoitotöihin. Monimuotoisuuden kannalta tärkeiden elinympäristöjen hoito- ja kunnostustyöt sekä metsä- ja suoelinympäristöjen ennallistaminen. Aikaisemmista metsäojituksista aiheutuneiden vesistöhaittojen estäminen tai korjaaminen. Hankehakumenettelyn tavoitteena on löytää osaava toimija, joka ottaa kokonaisvastuun suunnittelusta ja toteutuksesta, ja hankekokonaisuuteen kuuluu useita toimenpiteitä ja toimijoita. Tukena voidaan korvata hankkeen hyväksyttävät, kohtuulliset kustannukset kokonaisuudessaan. Kustannuksiin voidaan sisällyttää hankkeesta aiheutuneet suunnittelu-, työ- ja tarvikekustannukset sekä hankkeeseen liittyvät lupa- ja toimitusmaksut.
Luonnonhoitotuki ympäristötuen haun yhteydessä	Luonnonhoidon toimenpiteistä sovitaan metsänomistajan kanssa ympäristötukihakemuksen yhteydessä. Ympäristötukisopimus solmitaan 10 vuodeksi kerrallaan. Tukea voidaan hakea hoito- ja kunnossapitosuunnitelman laatimiseen ja toteuttamiseen sekä monimuotoisuuden kannalta tärkeiden elinympäristöjen hoito- ja kunnostustöihin. Ympäristönhoitotöiden suunnittelun kustannukset (hoito- ja käyttösuunnitelman laatiminen) sekä ympäristönhoitotöiden toteuttamisen arvioidut kustannukset

Taulukko 2. Metsäluonnon hoidon tuen rahoitusperusteet.

Suometsien hoidon tuki

Suometsän hoitoon voidaan myöntää metsätalouden kannustejärjestelmän (Metka) mukaista tukea. Tuki kohdistuu suometsän hoitosuunnitelman laadintaan ja Metsäkeskuksen hyväksymässä suunnitelmassa esitettyjen vesiensuojelurakenteiden ja toimenpiteiden toteutukseen sekä piennarteiden rakentamiseen.

Suometsän hoitosuunnitelmalla tarkoitetaan suunnitelmaa, jossa yhteensovitetään puuntuotannon edistäminen, vesiensuojelu, ilmastonmuutoksen hillintä ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen. Suunnitelma-alueen tulee sijaita samalla suoalueella tai sen osavaluma-alueella niin, että siitä muodostuu vedenpinnan korkeuden säätelyn ja vesiensuojelutoimenpiteiden suunnittelun kannalta tarkoituksenmukainen kokonaisuus.

Suometsän hoitosuunnitelman laatimiseen on mahdollista saada tukea 60–80 prosenttia suunnittelun kohtuullisista kustannuksista. Suunnitelmassa olevien vesiensuojeluratkaisujen toteuttamiseen voi saada sataprosenttisen tuen ja piennarteiden tekemiseen 1,35 euron tuen metriä kohden.

Suometsän hoitosuunnitelman sekä vesiensuojelutoimenpiteiden, rakenteiden ja piennarteiden rakentamisen toteutussuunnitelman laatijalla tulee olla riittävä asiantuntemus. Suometsän hoitosuunnitelmaa ei voi laatia maanomistajan omana työnä.

Alueen, jolle suometsän hoitosuunnitelma laaditaan, tulee olla kooltaan vähintään 5 ha. Alueen tulee olla pääosin metsämaata. Suunnittelualueen tulee sijaita samalla suoalueella tai sen osavaluma-alueella siten, että siitä muodostuu vedenpinnan korkeuden säätelyn ja vesiensuojelutoimenpiteiden suunnittelun kannalta tarkoituksenmukainen kokonaisuus.

Alueella tulee olla turvetta vähintään 30 cm ja sen on oltava ennestään ojitettu. Suon ja kangasmaan väliin jäävän vaihettumisvyöhykkeen voi laskea mukaan hoitoalueen pinta-alaan, jos vaihettumisvyöhykkeellä tehdään luonnonhoitoa.

Hoitosuunnitelman tulee sisältää vesiensuojelun kannalta tarpeellisten toimenpiteiden suunnittelu, luontoarvojen selvittäminen ja vähintään kahden muun tarpeellisen metsänkäsittelytoimenpiteen suunnittelu.

Tukea ei voida myöntää, jos samalle alueelle on myönnetty kestävän metsätalouden määräaikaisen rahoituslain mukaista tukea viimeisen 10 vuoden aikana tai kestävän metsätalouden rahoituslain mukaista tukea viimeisen 20 vuoden aikana.

Suometsän hoitosuunnitelman loppuunsaattamisesta on tehtävä Metsäkeskukselle toteutusilmoitus Metsäkeskuksen asettamassa määräajassa. Kun Metsäkeskus on hyväksynyt hoitosuunnitelman, tulee niiden maanomistajien, joiden kiinteistöillä vesiensuojelutoimenpiteet tai rakenteet ja piennartiet sijaitsevat, hakea tukea ja sitoutua töiden toteutukseen.

Vesiensuojelun toimenpiteiden toteutuksessa tulee käyttää parhaimpia käytettävissä olevia alueelle soveltuvia ja kustannuksiltaan kohtuullisia vesiensuojelurakenteita ja -menetelmiä. Vesiensuojelusuunnitelmassa tulee esittää toteutettavien rakennelmien sijainti, mitat ja toteutustapa sekä valuma-alueen rajat ja muut rakennelmien mitoittamisessa käytetyt tiedot.

Laskuojien ja kuivatusojien kunnostus voidaan suometsän hoitosuunnitelmassa katsoa tarpeelliseksi, jos puuston määrä, turpeen laatu sekä ojien kunto yhdessä tarkastellen synnyttävät epäsuotuisan kuivatus-tilan, joka rajoittaa puuston kasvua, eikä sitä pystytä korjaamaan muilla metsänkäsittely- tai hoitotoimenpiteillä. Laskuojien ja kuivatusojien kunnostustarve tulee perustella sekä ilmoittaa suunniteltu kaisu-tyyppi. Ojien kunnostukseen ei kuitenkaan myönnetä tukea.

Mihin toimiin rahoitusta voidaan hakea?	Kuka voi hakea rahoitusta	Rahoituksen osuus kustannuksista ja omarahoitus
Suometsän hoitosuunnitelman laadinta ja Metsäkeskuksen hyväksymän suunnitelman mukaisten vesiensuojelurakenteiden ja toimenpiteiden toteutus sekä piennarteiden rakentaminen.	Yksityinen maanomistaja tai hänen edustajansa.	Suunnittelusta tyypillisesti 60–80 % ja vesiensuojelurakenteista enintään 100 %. Piennarteihin euromääräinen tuki per metri.

Suunnittelu- ja selvityskustannukset sekä vesiensuojelurakenteiden toteutus.		
--	--	--

Taulukko 3. Suometsien hoidon rahoitusperusteita.

Metsätalouden kannustejärjestelmän tulospäätökset (kokeilujakso 2026–2029)

Vuoden 2026 jälkimmäiseltä puoliskolta alkaen metsätalouden kannustejärjestelmässä kokeillaan tulospäätöksiä sekä ympäristöllistä tarjouskilpailua. Kokeilun tavoitteena on edistää luonnon monimuotoisuutta sekä kehittää metsätalouden kannustejärjestelmää ja luoda työkaluja EU:n ennallistamisasetuksen käytännön toteutukseen. Kokeilun mahdollistavat muutokset lainsäädäntöön tulevat voimaan 1.7.2026 ja kokeilut jatkuvat vuoden 2029 loppuun asti. Kokeilun aikana maanomistajat voivat hakea Metka-tukia normaaliin tapaan, eli kokeilulla ei korvata Metkan olemassa olevia tukimuotoja.

Tulospäätöksiä tukia voidaan myöntää keskimääräistä suuremman lehtipuuosuuden jättämiseen taimikon ja nuoren metsän hoidossa, suojavyöhykkeiden jättämiseen, soiden ennallistamiseen ja lehdoissa tapahtuvaan luonnonhoitoon. Suojavyöhykkeen jättämisen kokeilu toteutetaan alueellisin Varsinais-Suomessa, Pohjois-Karjalassa ja Kainuussa. Muut kolme tukilajia ovat valtakunnallisia.

Kokeiltavien tukimuotojen hakemisen on tarkoitus käynnistyä vaiheittain. Hakujen aloitusajankohdat tarkentuvat ja niiden alkamisesta tiedotetaan. Ensimmäisessä vaiheessa suon ennallistamista ja lehdon hoitoa koskeva tarjouskilpailu on tarkoitus avata heinäkuun 2026 lopussa. Myöhemmin, vuoden 2027 alussa haettavaksi tulevat suojavyöhykkeen jättämisen ja keskimääräistä suuremman lehtipuuosuuden jättämisen kokeilu.

Soiden ennallistamisesta ja suojavyöhykkeiden jättämisestä osa tuesta maksetaan toimenpiteiden toteutamisesta ja osa tuloksen saavuttamisesta. Näitä tukia haetaan tarjouskilpailumenettelyllä.

Mihin toimiin rahoitusta voidaan hakea?	Kuka voi hakea rahoitusta	Rahoituksen osuus kustannuksista ja omarahoitus
Keskimääräistä suuremman lehtipuuosuuden jättämiseen taimikon ja nuoren metsän hoidossa, tavanomaista leveämpien suojavyöhykkeiden jättämiseen, soiden ennallistamiseen ja lehdoissa tapahtuvaan luonnonhoitoon. Tarjouskilpailut eri toimenpiteiden toteutukseen avautuvat vaiheittain kokeilujakson aikana.	Yksityinen maanomistaja tai häntä edustava metsämattilainen	Tuen määrä perustuu tarjouskilpailuun. Tuet maksetaan perustuen työn toteuttamiseen ja tulokseen. Soiden ennallistamisen ja tuesta ensimmäinen osa (80 %) maksetaan suunnitelman mukaisten toimenpiteiden toteuttamisen jälkeen. Toimenpiteiden toteuttamisen tuki voidaan maksaa erissä töiden etenemisen perusteella. Toinen osa (20 %) maksetaan noin 8 vuoden jälkeen, kun työn todetaan saavuttaneen kriteerien mukaiset tavoitteet.

		Suojavyöhykkeen jättämisessä tuki maksetaan yhdellä kertaa työn toteutuksen jälkeen.
--	--	--

Taulukko 4. Metkan tulosperusteisten tukien rahoitusperusteita.

3.1.1.2 Luonnonsuojelulain tuki puustoisten elinympäristöjen kunnostukseen, hoitoon ja ennallistamiseen

Tilaltaan heikentyneitä puustoisia elinympäristöjä on mahdollista ennallistaa, kunnostaa ja hoitaa luonnonsuojelulain mukaisella tuella. Soveltuvia kohteita ovat esimerkiksi kuusettuneet lehdot, valkoselkätiikan elinympäristöt, umpeenkasvaneet harjujen paahderinteet sekä ojitetut ravinteiset suot.

Tukea voi hakea Elinvoimakeskuksesta. Tuettavia toimia voivat olla esimerkiksi kuusten poistaminen lehdoista tai jalopuumetsiköistä, kivennäismaan paljastaminen paahdeympäristössä tai ravinteisen suon vesitalouden ennallistaminen. Tuki voi kohdentua myös toimenpiteiden suunnitteluun.

Tuki myönnetään tavarana tai palveluna. Tämä tarkoittaa, että maanomistaja saa tuen kohteen kunnostus- tai hoitopalveluna taikka tavarana – esimerkiksi soiden ennallistamisessa tarvittava suodatinkangas – ei rahallisena korvauksena. Tuki on yleensä kertaluontoinen.

Tuen tavoitteena on parantaa heikentyneiden metsä- ja suoluontotyyppien ja -lajien elinympäristöjen ekologista tilaa sekä edistää niiden sopeutumista ilmastonmuutokseen.

Luonnonsuojelulain harkinnanvarainen tuki kohdennetaan ensisijaisesti luonnonsuojelulla toteutetuille kohteille (yksityiset luonnonsuojelualueet, luonnonsuojelulain luontotyyppien rajausalueet) ja muille lajistollisesti tai luontotyyppiltään arvokkaille kohteille. Luontotyyppiltään arvokkaita kohteita voivat olla esimerkiksi lehdot, jalopuumetsät, korvet, letot ja muut ravinteiset suot. Lajistollisesti arvokkaat kohteet voivat olla esimerkiksi uhanalaisten lajien elinympäristöt puustoisilla luontotyypeillä, kun tiedetään lajin hyötyvän hoitotoimenpiteistä. Tukea ei voida myöntää kohteelle, jolle on myönnetty muuta valtiontukea (esimerkiksi metka, maatalouden ympäristötuki).

Tuen myöntäminen perustuu Elinvoimakeskuksen kokonaisharkintaan, jossa huomioidaan kohteen luontoarvot ja sen hoidon alueellinen prioriteetti, hoitotoimilla saavutettavat ekologiset hyödyt sekä toimenpiteiden kustannukset. Tukea myönnetään valtion vahvistetun talousarvion ja Elinvoimakeskuksen määrärahojen puitteissa.

Mihin toimiin rahoitusta voidaan hakea?	Kuka voi hakea rahoitusta	Rahoituksen osuus kustannuksista ja omarahoitus
Puustoisia, tilaltaan heikentyneitä elinympäristöjä, on mahdollista ennallistaa, kunnostaa ja hoitaa luonnonsuojelulain mukaisella tuella. Tällaisia kohteita ovat esimerkiksi kuusettuneet lehdot ja valkoselkätikkametsät, umpeenkasvaneet harjujen paahderinteet sekä ojitetut letot ja muut ravinteiset suot. Tukea ei voida myöntää kohteelle, jolle on myönnetty muuta	Maanomistaja.	Tuki myönnetään tavarana tai palveluna. Tämä tarkoittaa, että maanomistaja saa tuen kohteen kunnostus- tai hoitopalveluna taikka tavarana (esimerkiksi soiden ennallistamisessa tarvittava suodatinkangas), ei rahallisena korvauksena.

valtiontukea (esimerkiksi metka, maatalouden ympäristötuki).		
--	--	--

Taulukko 5. Luonnonsuojelulain mukaisen tuen rahoitusperusteita.

3.1.1.3 Maatalouden ei-tuotannollisten investointien tuki

Maatalouden ei-tuotannolliset tuet ovat investointitukia, joilla edistetään ympäristön tilaa, luonnon monimuotoisuutta ja ilmastonmuutoksen torjuntaa ilman suoraa tuotannon lisäämistä. Tukea myönnetään erityisesti kosteikkojen perustamiseen, turvepeltojen muuttamiseen suon kaltaisiksi, kaksitasouomien rakentamiseen ja muihin ympäristöinvestointeihin.

Ei-tuotannollisten investointien tukea voivat saada viljelijät, rekisteröidyt yhdistykset ja vesioikeudelliset yhteisöt. Hakijalla on oltava Y-tunnus.

Ei-tuotannollisten investointien tukea voi saada:

- pysyvästi veden osittain peittämiin kosteikoihin, jotka toimivat kiintoaineiden ja ravinteiden pidättäjänä, eliölajien elinympäristönä tai viljelymaiseman monipuolistajana
- kaksitasouomiin, joita ovat ojat tai virtavesistöt, joissa alivesiuomaa reunustaa toiselle tai molemmille puolille perustettu tulvatasanne
- turvepeltojen muuttamiseen kosteikoksi tai suon kaltaiseksi alueeksi. Turvepeltoja ovat pellot, joiden muokkauskerroksen orgaanisen aineksen pitoisuus on vähintään 40 prosenttia.

Ei-tuotannollisten investointien tukea ei myönnetä hankkeisiin, joissa:

- käsitellään muualta kuin peltoalueelta tulevaa vesistökuormitusta
- on tarkoitus rakentaa kasteluallas tai muodostaa järvi tai lampi
- on aikomus toteuttaa maatalouden rakennetuista annetun lain (1476/2007) mukainen yhteinen ojitusinvestointi.

Tuen määrä riippuu pinta-alasta. Jos perustettavan kosteikon pinta-ala on yli 0,5 hehtaaria, voi tukea saada korkeintaan 12 000 euroa hehtaarilta. Jos kosteikon pinta-ala on 0,3–0,5 hehtaaria, tukitaso on korkeintaan 4 100 euroa koko kosteikkoa kohden.

Uoman luonnontilan parantamisesta ja kaksitasouomista tukea voidaan maksaa korkeintaan 21 euroa metriltä.

Tuki maksetaan hyväksytyjen toteutuneiden kustannusten mukaan. Jokaisen tuetun toimenpiteen tulee olla perusteltavissa. Kustannusten on oltava tuensaajan maksamia, lopullisia, kohtuullisia ja todennettavissa. Korvattava kustannus katsotaan lopulliseksi, jos siitä ei ole saatu tai saatavissa alennusta, hyvitystä tai palautusta.

Jos kohdealueen käytöstä saa taloudellista hyötyä sadonkorjuuseen tai muuhun hyötykäyttöön perustuen, vähennetään tämän arvo tuen määrästä. Metsätaloudesta saatava taloudellinen hyöty ei vaikuta tuen määrään.

Tukikelpoisia kustannuksia ovat:

- pintamaan ja kasvillisuuden poistaminen kosteikon alueelta

- poistetun maa-aineksen loppusijoittaminen
- patojen, pohjakynnysten, penkereiden ja muiden kosteikkoa varten tarpeellisten rakenteiden rakentaminen
- kosteikon pohjan, luiskien ja reuna-alueiden muotoilu
- kosteikon reuna-alueiden ja tulvatasanteiden kylväminen sekä kasvillisuuden perustaminen

Osassa maatalouden ei-tuotannollisten tukien kohteena olevista toimenpiteistä on tietyt hakuajat. Joissakin on jatkuva haku, mutta tukihakemuksien käsittely tapahtuu määritellyn valintajakson aikana. Hakuihin liittyvät aikataulut voi tarkastaa kohdealueen elinvoimakeskuksesta.

Elinvoimakeskus valitsee rahoitettavat hankkeet valinkriteerien perusteella. Kriteeristöön perustuen arvioidaan hankkeen merkitystä ja vaikuttavuutta. Tässä otetaan huomioon

- tiedossa oleva toimenpidetarve kohteella
- tehtävän investoinnin merkitys maatalouden ympäristönsuojelulle tai ilmastomuutoksen hillinnälle
- kohteen ja toimenpiteiden mitoitus ja rajaus
- hankkeen toteuttamisen vaikuttavuus ja kustannustehokkuus

Tukea haetaan Ruokaviraston ylläpitämässä Hyrrä-asiointipalvelussa. Ennen hakemista on hyvä olla yhteydessä omaan elinvoimakeskukseen.

Ei-tuotannolliseen tukeen perustuvat investoinnit on toteutettava kahden vuoden kuluessa tukipäätöksestä. Kohteen hoitoon liittyvä ympäristösopimus tehdään viimeistään investoinnin valmistumista seuraavana vuonna. Ympäristösopimuksella varmistetaan kohteen hoito ja investoinnilla saavutettujen hyötyjen jatkuminen pidemmällä aikavälillä.

Ympäristösopimus tuo maanomistajalle sekä velvoitteita että mahdollisuuksia. Sopimuksella maanomistaja sitoutuu kohteen aktiiviseen hoitoon. Tyypillisiä velvoitteita voivat olla esimerkiksi kosteikkokasvillisuuden hoito, lietteen ja kiintoaineksen poistaminen tai vedenpinnan tason seuranta ja sitä säätelevien rakenteiden kunnossapito. Ympäristösopimukseen liittyy yleensä vuosittainen korvaus, jolla katetaan hoitotoimista aiheutuvia kustannuksia ja työpanosta. Korvaus ei kuitenkaan aina kata kaikkia kustannuksia täysimääräisesti

Ympäristösopimus on siis keskeinen osa rahoituskokonaisuutta ja se voi olla hyvä työkalu pitkäjänteiseen luonnonhoitoon ja jatkuvan korvauksen saamiseen.

Mihin toimiin rahoitusta voidaan hakea?	Kuka voi hakea rahoitusta	Rahoituksen osuus kustannuksista ja omarahoitus
Maatalousmaiden kosteikoihin, kaksitasouomien rakentamiseen ja turvepeltojen muuttaminen kosteikoiksi tai ennallistaminen suoksi.	Y-tunnukselliset viljelijät, rekisteröidyt yhdistykset ja vesioikeudelliset yhteisöt.	Tuki maksetaan hyväksytyjen toteutusten kustannusten mukaan. Tuen määrä per pinta-alayksikkö tai ojametri vaihtelee. Tukitasossa otetaan huomioon myös kohdealueen käytöstä mahdollisesti saatava taloudellinen hyöty.

Taulukko 6. Maatalouden ei-tuotannollisten investointien tuen rahoitusperusteita.

3.1.1.4 SOTKA-kosteikot

Huom! Vuonna 2026 SOTKA-kosteikot-hanke jatkuu uuden rahoituspäätöksen turvin. Kosteikko-suunnitelmien rahoittamista ei voida kuitenkaan toistaiseksi jatkaa. Tämä johtuu kansallisen ennallistamissuunnitelman ja ennallistamiseen liittyvän lainsäädännön valmistelutöistä. Valmistelun aikana kosteikkosuunnitteluun ei oteta uusia kohteita SOTKA-ohjelman kautta.

Vuonna 2026 käynnistyneen hankevaiheen päätavoitteena on, että kosteikkotyölle varmistetaan vahva rooli kansallisessa ennallistamistyössä ja sitä kautta resurssit elinympäristöjen perustamiseen ja kunnostamiseen. Toinen päätavoite on kosteikko-osaaminen ja sen jakaminen. Kosteikoiden suunnittelijat kouluttavat kustannustehokkaiden kosteikkosuunnitelmien laatimista ja edistävät maanomistajalähtöistä toimintamallia.

Tässä on kuvattu SOTKA-kosteikoiden toimintaperiaate ja rahoitusmalli sellaisena, kuin se on ollut ennen uutta ohjelmavaihetta.

SOTKA-kosteikot on Suomen riistakeskuksen ja maa- ja metsätalousministeriön rahoittama hanke. Sen tarkoituksena on perustaa ja kunnostaa vesilintujen poikue-elinympäristöjä. SOTKA-kosteikkojen avulla edistetään vesilintujen lisääntymistä ja parannetaan luonnon monimuotoisuutta. Maanomistaja voi hyötyä hankkeesta sekä suunnitteluavun että rahoitustuen kautta.

Kosteikot voivat samalla toimia myös vesiensuojelurakenteena. Ne hidastavat veden virtausnopeutta, jolloin veden mukana kulkeva kiintoaine laskeutuu kosteikon pohjalle. Kiintoaineeseen sitoutuneita ravinteita jää samalla kiinni, mikä vähentää alapuolisten vesistöjen kuormitusta. Lisäksi kosteikkokasvillisuus käyttää liukoisessa muodossa olevaa fosforia kasvuunsa. Kosteikoista poistuvan veden fosforipitoisuus siis alenee.

SOTKA-hanke kattaa lähtökohtaisesti kosteikon suunnittelun kustannukset. Toteutusvaiheen rahoitusta haetaan erikseen. SOTKA-hanke painottaa kohteita, joille on olemassa myös jokin muu realistinen rahoituskanaava. Mahdollisia rahoituslähteitä ovat mm.:

- Maatalouden ei-tuotannollinen investointituki
- Metka-tuki (luonnon monimuotoisuuden ja vesiensuojelun toimet)
- JTF (Just Transition Fund) – aluekohtainen oikeudenmukaisen siirtymän tuki JTF-alueilla
- Yritys- ja yhteisörahoitus kohteiden toteuttamiseen

Hankkeisiin kuuluu omarahoitusosuus, joka sovitaan tapauskohtaisesti. Talkootyö voi kattaa osan omarahoitusosuudesta.

Sotka-kosteikkosopimuksen kautta maanomistajan tulee sitoutua kestäväan metsästykseseen (vuotuinen metsästysverotus max 50 % poikasmäärästä), aktiiviseen pienpetopyyntiin ja kosteikon jatkuvaan hoitoon ja seurantaan. Kosteikon käyttö tulee sallia koulutus- ja esittelykohteena. Rahoitetun kohteen sijaintietojen on oltava julkisia ja kohteelle pitää sallia mahdollisen infotaulun pystyttäminen.

Kosteikon hoitovelvoitteisiin kuuluu hoitotoimien tekeminen suunnitelman mukaisesti (esim. niitto, rai-
vaus, vedenpinnan säätely, pesimärakenteet, laidunnus). Lisäksi vuosittaiset vesilintujen pari- ja

poikuelaskennat tehdään vähintään 5 vuoden ajan. Vastuutaho voi olla maanomistaja tai muu valtuutettu henkilö.

Maanomistaja täyttää sähköisen hakulomakkeen, jossa annettujen tietojen perusteella kohteet pisteytetään. Hankkeen menestymisen kannalta kohteen hyviä ominaisuuksia ovat, että sen voi toteuttaa kustannustehokkaasti, omistusolot ovat selkeitä ja kaikki omistajat sitoutuvat, toimenpiteet eivät aiheuta haittaa ympäröivälle maankäytölle ja kohteella on merkittävä elinympäristövaikutus.

Parhaille kohteille tehdään maastokäynti ja sillä perusteella parhaiksi katsotut valitaan suunnitteluun. Suunnittelu sisältää rakenne- ja toimenpidesuunnitelman, kustannusarvion ja rahoitussuunnitelman, metsästyksen järjestämisen suunnittelun sekä kosteikkosopimuksen valmistelun.

Kosteikkosopimuksen allekirjoittamisen jälkeen maanomistaja tai muu paikallinen vastuutaho hakee toteutuksen rahoituksen. Toteutuksen hyväksyttävät kustannukset muodostuvat mm. urakoinnista, tarvittavista materiaaleista, työmaajärjestelyistä ja lopputarkastuksesta.

Mihin toimiin rahoitusta voidaan hakea?	Kuka voi hakea rahoitusta	Rahoituksen osuus kustannuksista ja omarahoitus
Vesilintujen poikue-elinympäristöinä toimivien kosteikoiden perustaminen ja kunnostaminen. Rahoitus kattaa lähtökohtaisesti kosteikon suunnittelun. Toteutuksen rahoitusta haetaan erikseen.	Maanomistaja	Hankkeisiin kuuluu omarahoitusosuus, joka sovitaan tapauskohtaisesti. Talkootyö voi kattaa osan omarahoitusosuudesta.

Taulukko 7. SOTKA-kosteikoiden rahoitusperusteita.

3.1.2 Laajempiin hankkeisiin ja ohjelmiin perustuvat julkiset rahoituslähteet

Suomessa on käynnissä useita vesiensuojelua ja ennallistamista rahoittavia julkisia ohjelmia ja hankekoneisuuksia. Nämä on tässä selvityksessä koostettu omaksi kokonaisuudekseen, koska pääasiallisesti aloite näihin rahoituslähteisiin tulee hankevetäjältä tai viranomaiselta ja maanomistajan näkökulmasta rahoituksen haettavuus poikkeaa merkittävästi kohdekohtaisiin toimiin tarkoitetuista rahoituslähteistä.

Maanomistajien kohteita rahoitetaan siis osana laajempaa hankekokonaisuutta tai valuma-alueen toimintaohjelmaa.

Käytännön rahoitusperuste	Keskeiset rahoituslähteet
Oman kohteen toteuttaminen osana laajempaa kokonaisuutta	Helmi-ohjelma, NOUSU-ohjelma, Metkan yhteishankkeet
Laajat valuma-alue-, vesistö- tai ennallistamishankkeet	AHTI, Elinvoimakeskusten alueelliset avustukset, JTF, LIFE-ohjelma

Taulukko 8. Kohteiden tukiperusteita ja niihin soveltuvia rahoituslähteitä.

3.1.2.1 Helmi-elinympäristöohjelma

Helmi-ohjelman toimenpiteiden toteuttamisesta ovat vastuussa ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö. Tämän lisäksi toteuttamiseen osallistuu molempien ministeriöiden hallinnonalojen organisaatioita.

Helmi-elinympäristöohjelman tavoitteena on vahvistaa Suomen luonnon monimuotoisuutta ja turvata luonnon tarjoamia ekosysteemipalveluja. Samalla tavoitteena on ilmastomuutoksen hillintä ja sopeutuminen muuttuvaan ilmastoon.

Helmi-ohjelma pyrkii vaikuttamaan Suomen luonnon monimuotoisuuden köyhtymisen keskeiseen syyhyn: elinympäristöjen vähenemiseen ja niiden laadun heikkenemiseen. Ohjelman toimilla tuetaan satojen uhanalaisten lajien elinmahdollisuuksia sekä maamme uhanalaisia luontotyyppejä. Tämän tavoitteen edistämiseksi Helmi-ohjelman kohdevalintakriteereinä ovat uhanalaisten lajien ja luontotyyppien esiintyminen ja kohteen läheisyys maakunnallisiin elinympäristökeskittyymiin (ns. Helmi-keskittymät).

Aloitteentekijänä Helmi-ohjelman toteutuksiin toimii lähes aina viranomainen. Joitakin pienvesikohteita on toteutettu ohjelman alla myös maanomistajalähtöisesti. Helmi-kohteiden toteutukseen liittyy yleensä myös suojelu Metso tai Helmi-ohjelmalla. Joitakin kohteita on toteutettu myös ilman suojelua, jos katsotaan, että vaikutus on pysyvä ilman virallista suojelupäätöstäkin. Tällöin kohteeseen on liitetty 10 vuoden säilyttämisvelvoite.

Tuki Helmi-ohjelman toteuttamiseen myönnetään suunnittelun ja toteutuksen kattavana palveluna, josta ei tule veroseuraamuksia. Rahoitus toteutetaan pääosin palveluina tai tavarasuorituksina, ei suorina rahamaksuina maanomistajalle. Jos kohteen maanomistajalla on y-tunnus, tuen katsotaan olevan vähämerkityksistä de minimis -tukea, jonka määrä tuensaajalle on 3 vuoden aikana rajoitettu enintään 300 000 euroon. Myös Helmi-kohteista maksettava suojelukorvaus on maanomistajalle veroton.

Mihin toimiin rahoitusta voidaan hakea?	Kuka voi hakea rahoitusta?	Rahoituksen osuus kustannuksista ja omarahoitus
Soiden ennallistamiseen, pienvesien ja rantaluonnon kunnostukseen, lintuvesien ja kosteikkojen kunnostukseen, perinnebiotooppien hoitoon sekä muiden luonnonarvoiltaan merkittävien elinympäristöjen kunnostamiseen ja hoitoon. Tyypillisiä toimenpiteitä ovat ojien tukkiminen, vesitalouden palauttaminen, kosteikkojen kunnostaminen, purojen ja lähteiden kunnostus, raivaukset, niitot, laidunnuksen mahdollistaminen sekä vieraslajien torjunta.	Käytännössä hankkeet käynnistyvät yleensä Elinvoimakeskuksen tai muun viranomaisen aloitteesta, mutta myös yksityinen maanomistaja voi esittää kohdetta ohjelmaan.	Tuki myönnetään pääsääntöisesti palveluina ja toteutustöinä, ei rahallisena avustuksena maanomistajalle. Suunnittelu- ja toteutuskustannukset voidaan kattaa kokonaisuudessaan. Maanomistajalta ei yleensä edellytetä omarahoitusosuutta.

Taulukko 9. Helmi-ohjelman tukiperusteita ja rahoitusehtoja.

Helmi-tuki soiden suojeluun ja ennallistamiseen

Suot ovat yksi Helmi-ohjelman elinympäristötyypeistä. Suoluonnon monimuotoisuutta voidaan vahvistaa soiden suojelun ja ennallistamisen kautta. Näillä toimilla voidaan myös hillitä ilmastomuutosta ja parantaa vesistöjen tilaa.

Noin puolet soiden luontotyypeistä on uhanalaisia koko maassa. Merkittävin suoluonnon uhanalaistumisen syy on niiden ojittaminen metsänkasvatusta varten: yli puolet koko Suomen suoalasta on ojitettu.

Uudisositusta ei enää suurilla pinta-aloilla tehdä, mutta soiden kuivuminen jatkuu edelleen.

Luonnontilaiset suot ovat merkittävä hiilen nielu ja varasto. Ojitettujen soiden ennallistaminen palauttaa suon luontaisen vesitalouden ja kasvillisuuden, mikä tekee niistä keskipitkällä tai pitkällä aikavälillä tehokkaita hiilinieluja. Ennallistaminen myös vähentää ravinnevalumia soilta vesistöihin ja tasoittaa virtaamia ehkäisten tulvahuippuja.

Helmi-elinympäristöohjelman suoluontoon liittyvät tavoitteet ohjelmakaudella 2021–2030 sisältävät pinta-alaan perustuvia tavoitteita soiden lisäsuojelusta ja ennallistamisesta (Kuva 4). Ennallistamista ja vesien palauttamista tehdään sekä olemassa olevilla suojelualueilla että suojelualueverkoston ulkopuolella. Suojelualueiden ulkopuolella sijaitsevista, ojitetuista soista selvitetään luonnonsuojelullisesti arvokkaimmat kohteet ja neuvotellaan niiden ennallistamisesta maanomistajien kanssa.

Kuva 4. Helmi-elinympäristöohjelman suoluontoon liittyvät tavoitteet. Helmi-elinympäristöohjelman 2021–2030 esite © Ympäristöministeriö.

Helmi- tuki pienvesien ja rantaluonnon kunnostukseen ja hoitoon

Pienvesien ja rantaluonnon kunnostuksen päätavoitteena on vahvistaa näiden elinympäristöjen monimuotoisuutta, joka on heikentynyt muun muassa maankäytön muutosten ja vesirakentamisen seurauksena. Pienvesiin kuuluvat purot ja norot, lammet, lähteiköt ja lähteet sekä fladat ja kluuvit. Kiireellisinä kunnostus on monien purojen ja lähteiden osalta, joiden hoitomenetelmistä on jo kertynyt runsaasti kokemusta. Kaikkien toimenpiteiden suunnittelussa ja erityisesti niiden ajoituksessa huomioidaan valuma-alueen tarkastelu. Vesien ja rantojen kunnostustoimia voidaan lisäksi toteuttaa yhdessä muiden teemojen, kuten soiden, lintuvesien ja perinnebiotooppien, kanssa.

Helmi-ohjelman tavoitteena on kunnostaa yhteensä 200 rantaluontokohdetta, 1 050 lähdetä, 600 kilometriä puroja sekä 80 fladaa ja kluuvia.

Useat rantaelinympäristöt edellyttävät nykyistä kattavampaa lähtötietoa, jotta kunnostustoimet voidaan suunnitella ja kohdentaa vaikuttavasti. Tästä syystä hankkeen alkuvaiheessa panostetaan lisäselvityksiin ja tiedon hankintaan. Osa tarvittavista toimenpiteistä liittyy myös kaavoituksen ja lainsäädännön kehittämiseen. Rantojen elinympäristöt hyötyvät kuitenkin jo varhaisessa vaiheessa muiden Helmi-teemojen puitteissa toteutettavista toimista. Ensisijaisiksi kunnostuskohteiksi nousevat hyvin inventoidut hiekkarannat ja dyynialueet.

Helmi-tuki lintuvesien ja -kosteikkojen kunnostukseen ja hoitoon

Kosteikkojen ja lintuvesien kunnostaminen on keskeistä monien uhanalaisten ranta- ja vesilintulajien säilyttämiseksi. Noin puolet kosteikkoympäristöissä elävistä vesilinnuista on uhanalaisia, ja niiden taantumisen keskeisiä syitä ovat rehevöityminen ja umpeenkasvu, vedenlaadun heikkeneminen sekä vieraspetojen runsastuminen.

Lintuvesien ja kosteikkojen kunnostustoimet tukevat laajaa joukkoa uhanalaisia ja taantuneita lintulajeja, kuten punasotkaa, heinätavia, nokikanaa ja useita kahlaajalajeja. Samalla parannetaan myös monien kosteikkoihin sidoksissa olevien uhanalaisten kasvi- ja hyönteislajien elinolosuhteita.

Valtaosa merkittävistä lintuvesi- ja kosteikkokohteista on jo suojeltu tai sijaitsee valtion omistamilla alueilla. Helmi-ohjelman tavoitteena on kunnostaa näistä 200 arvokkainta ja kiireellisimmin hoitoa vaativaa kohdetta vuoden 2030 loppuun mennessä. Kunnostustoimenpiteet valitaan kohdekohtaisesti, ja niihin voivat kuulua muun muassa raivaus, ruoppaus, niitto, laidunnus, vedenpinnan nosto sekä vieraspetojen pyynti ja hoitokalastus.

Kunnostukset kohdennetaan ensisijaisesti Natura 2000 -verkostoon kuuluviin lintudirektiivin mukaisiin erityisiin suojelualueisiin, joihin sisältyvät Suomen tärkeimmät lintuvesi- ja kosteikkokohteet.

Helmi-tuki perinnebiotooppien hoitoon

Yksityinen maanomistaja voi saada Helmi-tukea perinnebiotooppien hoitoon. Tuki annetaan tavaroina ja palveluina, ei rahana. Tuki voi kohdistua esimerkiksi laidunaitojen materiaaleihin, niitto- ja raivaustöihin, vieraslajien torjuntaan ja hoitosuunnitelman laatimiseen.

Tuen saamisen edellytyksenä on, että alueen tulee olla kunnostuskelpoinen ja sen jatkohoito on järjestettävä.

Helmi-toimenpiteet yksityismailla Elinvoimakeskuksen kautta ilman erillistä rahoitushakua

Helmi-ohjelman toimet perustuvat maanomistajien vapaaehtoisuuteen, ja ennallistamis- tai luonnonhoitotöitä tehdään sekä suojelualueilla että niiden ulkopuolella, myös yksityismailla. Jos yksityinen maanomistaja on halukas, voi Elinvoimakeskus toteuttaa Helmi-ohjelman mukaisia toimia hänen maillaan julkisella rahoituksella. Yksityisen maanomistajan ei siis tarvitse hakea rahaa itse vaan riittää, että hän antaa suostumuksensa toimenpiteisiin.

Tyypillisiä toimenpiteitä ovat soiden ennallistaminen, kosteikkojen ja lintuvesien kunnostus, perinnebiotooppien hoito, metsäisten elinympäristöjen hoito ja pienvesien ja rantaluonnon kunnostus.

Käytännössä toteutukset voivat käynnistyä siten, että maanomistaja ottaa yhteyttä Elinvoimakeskukseen tai Elinvoimakeskus lähestyy maanomistajaa potentiaalisen kohteen löydyttyä. Toteutus päätöksen

jälkeen ympäristöviranomaisen suunnittelee ja rahoittaa toimenpiteet, ja toteutus tehdään maanomistajan luvalla.

Kunnat, seurakunnat, järjestöt ja yritykset Helmi-ohjelmassa

Aiemmin kunnilla, yhdistyksillä, säätiöillä ja vesiosuuskunnilla oli mahdollisuus saada avustusta elinympäristöjen tilaa parantaville hankkeille Kunta-Helmi ja Järjestö-Helmi -avustushakujen kautta. Vuonna 2026 Kunta- ja Järjestö-Helmi eivät ole enää käytössä. Kunnat, seurakunnat ja yritykset voivat kuitenkin edelleen hakea mukaan Helmi-ohjelmaan muuta kautta.

Yritykset ovat tukikelpoisia, mutta Helmi-tuki ei saa vääristää kilpailua (de minimis -sääntö). Tyypillinen tapa yrityksille osallistua Helmi-ohjelman toteuttamiseen on, että Helmi-kohteen muodostuessa useammasta kiinteistöstä yritys omistaa näistä yhden. Yritykset ja kunnat eivät voi saada 100-prosenttista tukea. Näitä toimijoita veloitetaan hoitamaan kustannuksellaan osa toteutuksesta, esimerkiksi elinympäristön kunnostamiseen liittyvät hakkuut.

3.1.2.2 Oikeudenmukaisen siirtymän rahasto JTF

Oikeudenmukaisen siirtymän rahasto (Just Transition Fund, JTF-rahasto) on EU:n perustama rahasto, jonka tarkoitus on lieventää ilmastosiirtymän haitallisia taloudellisia ja sosiaalisia vaikutuksia. Tavoitetta toteutetaan tukemalla rahaston varoin alueita, joihin siirtymä vaikuttaa eniten ja edistämällä näin oikeudenmukaista sosioekonomista siirtymää. Suomessa JTF-toimet perustuvat turpeen energiakäytön puolittamistavoitteeseen vuoteen 2030 mennessä. Nykyinen JTF-ohjelmakausi on käynnissä vuosina 2021–2027.

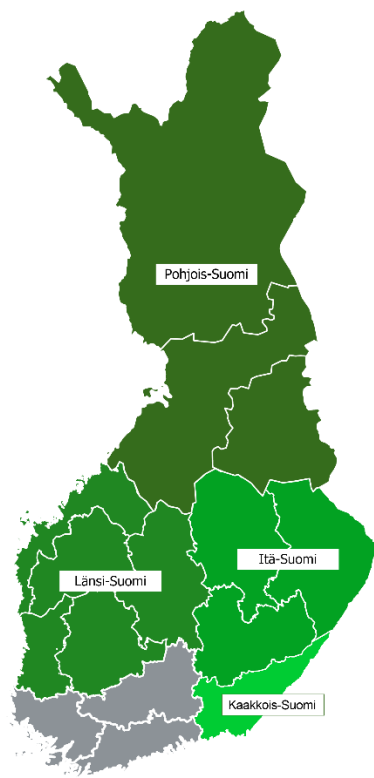
JTF-rahastosta rahoitetaan käytöstä poistettujen turvetuotantoalueiden ennallistamista ja jälkikäyttöön siirtämistä. Rahoituksen avulla voidaan vähentää entisten turvesoiden ilmastopäästöjä ja muuttaa niitä hiilinieluiksi. Tavoitteena on myös lisätä myös luonnon monimuotoisuutta ja suojella vesistöjä vähentämällä niihin kohdistuvaa kuormitusta.

Vesistöihin kohdistuvat ennallistamis- ja kunnostustoimenpiteet ovat rahoituskelpoisia silloin kun ne kohdentuvat vesistöihin, joihin turvetuotanto on aiheuttanut selvästi kuormitusta. Toimenpiteiden tavoitteena voi olla joko ennallistaminen tai kuormituksesta aiheutuneiden haittojen lieventäminen. Tuetavat toimenpiteet kussakin JTF-maakunnassa on kuvattu tarkemmin maakuntaliittojen alueellisissa siirtymäsuunnitelmissa.

Pääasiallinen turvetuotantoalueiden ennallistamisen menetelmä on kosteikon perustaminen. Muita tukikelpoisia ennallistamis- ja kunnostustoimia ovat esimerkiksi alueen vettäminen ja ympäröivien ojitusalueiden vesien ohjaaminen ennallistettavalle alueelle.

JTF-rahoitusta voivat hakea esimerkiksi kunnat, korkeakoulut, tutkimuslaitokset, yritykset, yhdistykset ja säätiöt. Yksityiset maanomistajat eivät voi hakea JTF-rahoitusta.

Hankkeille myönnettävä tuki voi olla enintään 80 % kokonaiskustannuksista. Kaikissa hankkeissa on siten oltava Elinvoimakeskusten myöntämän rahoituksen lisäksi myös muuta rahoitusta, joka voi olla julkista tai yksityistä. Omarahoitusosuus ei voi sisältää talkootyötä.

Kuva 5. Suomen JTF-maakunnat. Kuva © Elinvoimakeskus.

Rahoitus on suunnattu Itä- ja Pohjois-Suomen seitsemään maakuntaan sekä Etelä-Pohjanmaan, Satakunnan, Keski-Suomen, Etelä-Karjalan, Kymenlaakson, Pohjanmaan ja Pirkanmaan maakuntiin. Pirkanmaalta JTF-alueeseen kuuluvat vain Parkano, Kihniö, Virrat ja Punkalaidun. Hakuajat vaihtelevat eri alueilla. Avoinna olevat haut löytyvät EURA2021:n hakuilmoituksista.

Mihin toimiin rahoitusta voidaan hakea?	Kuka voi hakea rahoitusta	Rahoituksen osuus kustannuksista ja omarahoitus
JTF-rahastolla rahoitetaan entisten turvetuotantoalueiden ennallistamista ja jälkikäyttöön siirtymistä. Rahoituksen avulla voidaan vähentää entisten turvetuotantoalueiden kasvihuonekaasuja ja muuttaa niitä vähitellen hiilinieluiksi. Hankkeiden tavoitteen on myös lisätä luonnon monimuotoisuutta ja vähentää vesistöihin kohdistuvaa kuormitusta.	Kunnat, kuntayhtymät, julkiset organisaatiot, korkeakoulut, tutkimuslaitokset, yritykset, yhdistykset sekä säätiöt. Yksityinen maanomistaja ei voi olla hankehakijana. JTF rahoitus kattaa Itä- ja Pohjois-Suomen seitsemän maakuntaa sekä Etelä-Pohjanmaan, Satakunnan, Keski-Suomen, Etelä-Karjalan, Kymenlaakson, Pohjanmaan ja Pirkanmaan maakunnat. Pirkanmaan kunnista JTF-alueeseen kuuluvat kuitenkin vain Parkano, Kihniö, Virrat ja Punkalaidun.	Hankkeiden tukitaso on enintään 80 % hankkeen hyväksyttävistä kokonaiskustannuksista. Hankkeissa on oltava Elinvoimakeskuksen myöntämän rahoituksen lisäksi myös muuta rahoitusta, joka voi olla julkista ja/tai yksityistä rahoitusta. Hankkeen rahoittamiseen sisältyy siis omarahoitusosuus.

Taulukko 10. JTF-rahoituksen tukiperusteita.

3.1.2.3 NOUSU-ohjelma – Vaelluskalojen elvyttämisen rahoitusmalli

Vapaaehtoisuuteen perustuva NOUSU-ohjelma käynnistettiin maa- ja metsätalousministeriön toimesta elvyttämään uhanalaisia vaelluskalakantoja ja parantamaan virtavesien ekologista tilaa. Se tukee EU:n vesipuitedirektiiviä, biodiversiteettistrategiaa ja ennallistamisasetusta sekä YK:n biodiversiteettisopimusta. Virtavesien ennallistaminen hyödyttää vaelluskalojen lisäksi koko ekosysteemiä ja sillä voi olla alueiden elinvoimaisuutta sekä virkistyskäyttöä tukevia vaikutuksia.

Ohjelman keskeisiä toimenpiteitä ovat vaellusesteiden purku ja ohitusuomien, kalateiden sekä muiden vaellusrakenteiden rakentaminen, virtavesien elinympäristökunnostukset sekä seuranta- ja tutkimushankkeet kunnostusten vaikuttavuuden arvioimiseksi.

Rahoituksen periaate on toimia vipurahoituksena. Rahoitettava osuus voi olla enintään 50 % hankkeen kustannuksista. Rahoitus edellyttää siis merkittävää omarahoitusosuutta. Vahva alueellinen sitoutuminen on rahoituksen myöntämiseksi oleellista. Rahoituksen hakijana ja hankekumppaneina voivat toimia erilaiset julkiset ja yksityiset organisaatiot ja yhteisöt (kunnat, yritykset, säätiöt, osakaskunnat, yhdistykset) ja myös yksityiset maanomistajat. Lakisäateisten vaatimusten täyttämiseen ei myönnetä rahoitusta.

Avustusta haetaan hankkeen sijaintimaakunnan mukaan määräytyvältä Elinvoimakeskukselta. Avustushakemukset ja avustuspäätökset käsitellään kalatalousyksiköissä. Suunnitteluvaiheessa kannattaa olla jo hyvissä ajoin yhteydessä maa- ja metsätalousministeriöön tai ympäristöhallinnon NOUSU-koordinaattoreihin. Näin hankkeen toimeenpanoa ja edistämistä voidaan suunnitella parhaiten yhteistyössä jo alusta alkaen.

Mihin toimiin rahoitusta voidaan hakea?	Kuka voi hakea rahoitusta	Rahoituksen osuus kustannuksista ja omarahoitus
Vaellusesteiden purku, ohitusuomien, kalateiden sekä muiden vastaavien rakenteiden rakentaminen, virtavesikunnostuksen sekä tutkimus- ja seuranta-hankkeet.	Rahoituksen hakijajoukkoa ei ole rajattu tarkasti. Hakijoina voi toimia kunnat, yhdistykset, yritykset ja muut julkiset tai yksityiset yhteisöt, myös yksityiset maanomistajat.	Rahoitettava osuus voi olla enintään 50 % hankkeen kustannuksista. Hankkeisiin sisältyy siten merkittävä omarahoitusosuus.

Taulukko 11. Nousu-ohjelman rahoitusperusteita.

3.1.2.4 AHTI ohjelman rahoitus vesien kunnostushankkeisiin ja valuma-alueella tehtäviin toimiin

AHTI-ohjelma on ympäristöministeriön ohjelma, jonka tavoitteena on parantaa vesien ja Itämeren tilaa. Keskeisiä tavoitteita ovat hillitä ravinnekuormitusta, parantaa maan rakennetta, hallita haitta-aineita sekä ottaa resurssit talteen ja hyötykäyttöön (ravinnekierrätys). Nykyisen hallitusohjelman painopisteenä on erityisesti Saaristomeren valuma-alue. Ahti-ohjelmassa vuosina 2024-2027 toteutettavat toimet jatkavat aiempien vesiensuojelun tehostamisohjelman, ravinteiden kierrätysohjelman ja Saaristomeren ohjelman työtä. Rahoitus on harkinnanvaraista valtionavustusta, jota myöntävät pääasiassa Elinvoimakeskukset.

AHTI-rahoituksella voidaan tukea vesistökunnostuksia ja vesienhallinnan toimia, kuten

- järvien, jokien ja rannikkoalueiden kunnostusta
- virtavesien kunnostuksia
- tulva- ja kuivatusratkaisujen tekemistä

- vesien pidättämistä valuma-alueilla.

Lisäksi AHTI-ohjelmassa erittäin keskeisiä toimia ovat valuma-alueilla tehtävät toimenpiteet, joita ovat mm.

- kosteikot, pintavalutuskentät, suodatusrakenteet
- eroosion torjunta ja ravinnekuormituksen vähentäminen
- maatalouden vesiensuojelutoimet (esim. kipsikäsittely)

Toimet voivat siis kohdistua suoraan vesistöön tai valuma-alueelle, jossa vesistökuormitus syntyy. Toimenpiteet ovat luonteeltaan usein monitavoitteisia.

Rahoitusta haetaan Elinvoimakeskuksilta. Hakukierrokset ovat yleensä määräaikaista ja joissain tapauksissa erillisiä, johonkin toimenpidelajiin keskittyviä. Hakemuksissa on esitettävä hankesuunnitelma, kustannusarvio ja rahoituksen kokonaisuus sekä toteutuksen vaikutukset vesien tilaan. Tärkeä rahoituksen peruste on, että hankkeen pitää tuottaa pitkäaikaisia ja mitattavia parannuksia vesien tilaan.

AHTI-ohjelman rahoitukseen kelpoisia hakijoita voivat olla kunnat ja kuntayhtymät, yritykset, yhdistykset ja järjestöt, vesialueiden omistajat ja osakaskunnat. Hankkeet voivat olla useita toimijain yhteishankkeita. Käytännössä yksittäinen henkilö, kuten maanomistaja, voi harvemmin hakea rahoitusta yksin, mutta voi osallistua hankkeeseen yhtenä toimijana.

Maanomistaja voi hyötyä AHTI-rahoituksesta suoraan tai epäsuorasti yhteistyöhankkeiden kautta, kun hänen maillaan tehdään vesiensuojelun, vesienhallintaan ja virtavesien kunnostukseen liittyviä toimenpiteitä.

Mihin toimiin rahoitusta voidaan hakea?	Kuka voi hakea rahoitusta	Rahoituksen osuus kustannuksista ja omarahoitus
Vesiensuojelutoimiin ja vesistöjen kunnostukseen.	Kunnat, yhdistykset ja järjestöt, yritykset ja muut julkiset ja yksityiset yhteisöt. Yksityinen maanomistaja osallistuu tyypillisesti hankkeen kautta, ei päähakijana.	Avustuksen osuus on yleensä enintään noin 50 % hyväksyttävistä kustannuksista. Jäljelle jäävä osuus omarahoituksena, mikä voi olla työpanosta tai muuta hankerahoitusta.

Taulukko 12. AHTI-ohjelman rahoitusperusteita.

3.1.2.5 Elinvoimakeskusten alueelliset avustukset

Elinvoimakeskusten vesienhoidon avustukset ovat keskeinen valtion rahoituskanava vesistöjen kunnostukseen. Avustusta voidaan myöntää yleishyödyllisiin hankkeisiin, joilla parannetaan vesistöjen tilaa tai vähennetään valuma-alueilta niihin kohdistuvaa kuormitusta. Avustus jakautuu neljään eri kategoriaan: vesien- ja merenhoidon edistäminen, tulvariskien hallinta, kalatalouden edistäminen ja muu vesistöjen ja vesiympäristön tilan edistäminen.

Avustuksen kannalta mahdollisia kohteita ovat esimerkiksi:

- Vesistökohtaiset vesiensuojelurakenteet

- Valuma-aluetason vesiensuojelurakenteet
- Ravinnekuormituksen vähentämistoimet
- Vesistökunnostukset ja rantojen kunnostaminen
- Tulvariskien hallintaa tukevat toimet
- Luonnon monimuotoisuutta lisäävät ratkaisut

Hankkeiden kohdevesistön tulee olla hyvää huonommassa tilassa tai hyvän tilan säilymiseen kohdistuu tunnistettu riski. Toimien tavoitteena pitää olla vesien hyvän tilan säilyttäminen tai hyvää heikommassa tilassa olevien vesien tilan parantaminen. Sekä paikalliset toteutushankkeet, että alueelliset yhteistyöhankkeet voivat olla avustuksen kohteena.

Avustusta suunnataan entistä enemmän ulkoisen ravinnekuormituksen vähentämisen toimiin ja valuma-aluekäyttöihin yhteishankkeisiin. Hankkeisiin voi kuulua sekä vesistössä että valuma-alueella tehtäviä ratkaisuja, jotka pidättävät vesiä, vähentävät vesistöön kohdistuvaa kuormitusta ja lisäävät luonnon monimuotoisuutta. Sisäisen kuormituksen hallintaan liittyviä toimia voidaan tukea, kun se edistää tilatavoitteiden toteutumista pitkällä aikavälillä ja ulkoisen kuormituksen merkitys on vähäinen.

Vesien tilaan liittyvien toimien ja tavoitteiden lisäksi hankkeissa tulee huomioida luonnon monimuotoisuuden suojelu (esim. rantaluontotyyppit, pienvedet ja lintuvedet). Toteuttamiskelpoisuuden arvioinnissa huomioidaan myös kansallisen valuma-aluesuunnittelun tiekartan tavoitteet ja toimenpiteet.

Avustusta ja myönnetyn avustuksen maksatusta haetaan aluehallinnon asiointipalvelussa. Hakuajat ilmoitetaan erikseen vuosittain, yleensä haku aika on syksyisin. Avustuksen hakijoina ovat tyypillisesti kunnat, yhdistykset, yritykset vesialueiden osakaskunnat, kalatalousalueet ja muut paikalliset yhteisöt. Yksittäiset henkilöt kuten maanomistajat ovat harvoin suoraan avustuksen hakijana, mutta osallistuvat hankkeisiin yhtenä kumppanina.

Rahoituksen taso on yleensä enintään noin puolet kustannuksista, mutta joissain hankkeissa rahoitus voi kattaa suuremman osan. Omarahoitusosuutta, joka voi olla muista lähteistä peräisin olevaa rahaa tai työpanosta, tarvitaan lähes aina.

Mihin toimiin rahoitusta voidaan hakea?	Kuka voi hakea rahoitusta?	Rahoituksen osuus kustannuksista ja omarahoitus
Vesistöjen ja valuma-alueiden kunnostus- ja vesiensuojelu-hankkeisiin. Rahoitusta voidaan myöntää esimerkiksi kosteikkojen, pinta-valutuskenttien ja muiden vesiensuojelurakenteiden toteuttamiseen, vesistö- ja virtavesikunnostuksiin, ravinne- ja kiintoainekuormituksen vähentämiseen, vesien pidättämiseen, luonnon monimuotoisuutta lisääviin ratkaisuihin sekä	Kunnat, yhdistykset, osakaskunnat, kalatalousalueet, yritykset ja muut yleishyödylliset yhteisöt. Yksityinen maanomistaja osallistuu yleensä hankkeen yhteistyökumppanina eikä varsinaisena päähakijana.	Avustuksen määrä on yleensä noin 30–50 % hankkeen hyväksyttävistä kustannuksista, mutta tapauskohtaisesti osuus voi olla suurempikin. Hankkeelta edellytetään tavallisesti omarahoitusosuutta, joka voi koostua rahallisesta panostuksesta, työstä tai muusta hankerahoituksesta.

tulvariskien hallintaa tukeviin toimenpiteisiin.		
--	--	--

Taulukko 13. Elinvoimakeskusten alueellisen avustuksen rahoitusperusteita.

3.1.2.6 EU:n vesiensuojeluun ja ennallistamiseen liittyvät ohjelmat

EU:n LIFE-ohjelma rahoittaa luonnon ja ympäristön tilaa parantavia hankkeita, kuten soiden ennallistamista, kosteikkojen rakentamista, virtavesikunnostuksia sekä valuma-alueen vesiensuojelutoimia. LIFE-hankkeiden tukitaso on tyypillisesti noin 60 % hyväksyttävistä kustannuksista, ja hakijoina toimivat yleensä viranomaiset, tutkimuslaitokset, järjestöt tai yritykset. Yksityiset maanomistajat voivat osallistua hankkeisiin kumppaneina tai toteuttajina, esimerkiksi tarjoamalla ennallistettavia alueita hankkeen kohteiksi.

Tällä hetkellä käynnissä olevia, merkittäviä LIFE-ohjelman hankkeita Suomessa ovat mm. laajasti luontokadon torjuntaan ja luonnon monimuotoisuuden edistämiseen keskittyvä Priodiversity LIFE, valuma-alue suunnittelua sekä valuma-alueilla tarvittavia vesien tilan parantamistoimia toteuttava Acwa LIFE sekä Triwa LIFE, jossa ennallistetaan ihmisen muokkaamia joki- ja puroympäristöjä. Näihin hankkeisiin liittyen kartoitetaan hankkeiden tavoitteiden kannalta potentiaalisia kohteita, joiden kautta yksityiset maanomistajat voivat olla hankkeissa mukana.

EU:n yhteisen maatalouspolitiikan (CAP) Suomen strategiasuunnitelman mukaiset ympäristö- ja ilmastotoimet sekä ei-tuotannolliset investoinnit mahdollistavat kosteikkojen, suojavyöhykkeiden ja turvepeltojen uudelleen vettämisestä rahoittamisen osana maatalouden tukijärjestelmää. Rahoitus kohdistuu erityisesti ravinnekuormituksen vähentämiseen ja vesien tilan parantamiseen. Hakijana voivat toimia maataloutta harjoittavat, tukikelpoiset maatalousyrittäjät. Maatalouden ei-tuotannollisten investointien tuki on esitelty tässä oppaassa kohdassa 3.1.5. Tämän lisäksi CAP-tukijärjestelmään liittyy muita vesiensuojeluun liittyviä tukimuotoja, kuten ympäristökorvaukset ja ekojärjestelmätuet, jotka eivät ole luonteeltaan investointeja.

3.1.2.7 Esimerkkejä maanomistajan toimintatarpeista ja niihin soveltuvista rahoituslähteistä

Liitteessä 2 on kuvattu kaksi esimerkkipolkua soveltuvien rahoituslähteiden löytämisestä metsätalouden vesien suojelurakenteiden suunnitteluun ja toteutukseen sekä ojitetun suon ennallistamiseen. Lisäksi liitteenä 3 on lyhyesti ja esitteellisesti tiivistetty perustietoa erilaisista vesiensuojelun ja ennallistamisen rahoitusmahdollisuuksista.

Näiden sisältöjen tarkoituksena on kertoa muutamien esimerkein maanomistajan näkökulmasta keskeisistä toimintatarpeista ja niihin soveltuvista rahoituslähteistä. Tarkemmat tiedot eri rahoituslähteistä löytyvät rahoitusohjelmista vastaavien tahojen verkkosivuilta ja hakuohjeista.

3.2 Yksityinen ja kolmas sektori

Yksityisten yritystoimijoiden ja erilaisten säätiöiden ja järjestöjen tarjoamat rahoitusmahdollisuudet vesiensuojeluun ja ennallistamiseen ovat monipuoliset. Tätä kokonaisuutta on hankala kuvata vastaavalla tavalla kuin julkisia rahoituslähteitä, sillä yksityisen ja kolmannen sektorin myöntämä rahoitus vaihtelee alueellisesti ja ajallisesti huomattavasti enemmän. Näiden toimijoiden panos vesiensuojelun ja ennallistamisen rahoittamisessa on korostumassa, koska valtion mahdollisuudet vastata rahoituksesta vesien hyvään tilaan ja luonnon monimuotoisuuteen liittyvissä nykyisissä ja tulevaisissa tarpeissa, kuten ennallistamisasetuksen toteuttamisessa, ovat rajalliset.

3.2.1 Säätiöt

Suomessa on useita säätiöitä, jotka osoittavat varoja ennallistamisen ja vesiensuojelun tarkoituksiin. Säätiöt voivat edistää näitä tarkoituksia esimerkiksi myöntämällä rahoitusta toimenpiteiden

suunnitteluun ja toteutukseen tai tarjoamalla neuvontaa ja asiantuntijatukea hankkeisiin. Tässä on esitelty joitakin suomalaisia säätiöitä, jotka rahoittavat, edistävät ja toteuttavat vesiensuojeluun ja ennallistamiseen liittyviä toimenpiteitä.

John Nurmisen säätiö on yksi Suomen merkittävimmistä Itämeren ja sisävesien suojelun toimijoista. Säätiö toteuttaa tehokkaita, tutkimukseen perustuvia toimenpiteitä, jotka vähentävät ravinnekuormitusta, tukevat ennallistamista ja parantavat vesien ekologista tilaa.

Säätiö on mukana hankkeissa, joissa pyritään leikkaamaan maankäytöstä vesistöihin kohdistuvaa kuormitusta. Tällaisia toimia ovat esimerkiksi viljelysmaan kipsikäsittelyt fosforivalumiin vähentämiseksi ja ravinteiden kierrätyksen edistäminen.

John Nurmisen säätiö osallistuu ennallistamiseen ja uudelleen soistamiseen liittyviin hankkeisiin, jotka palauttavat luontoa kohti luonnontilaa sekä vähentävät vesistöjen kuormitusta. Näissä hankkeissa ennallistetaan käytöstä poistettuja turvetuotantoalueita ja luodaan ravinteita ja humusainetta pidättäviä kosteikkoalueita.

Yksityinen maanomistaja voi hyötyä säätiön hankkeista. Säätiöltä on saatavissa suoraa tukea, asiantuntemusta ja rahoitusta yksityismaiden vesiensuojeluun ja ennallistamiseen. Joissakin hankkeissa säätiö tarjoaa maanomistajille mahdollisuuksia saada rahoitusta vesiensuojelutoimiin, kuten kosteikkojen rakentamiseen, pintavalutuskenttien perustamiseen, ennallistamistoimiin turvemaiden tai kipsikäsittelyn toteuttamiseen pelloilla.

Kaikki säätiön yhteistyö yksityisten maanomistajien kanssa tapahtuu vapaaehtoisuuden pohjalta. Maanomistaja voi tarjota maitaan hankkeisiin. Asiantuntijatuen ja rahoituksen mahdollisuudet riippuvat siitä, että millaisia hankkeita ja missä päin kulloinkin säätiöllä on toteutuksessa.

Luonnonperintösäätiö on Pentti Linkolan vuonna 1995 perustama säätiö, joka suojelee suomalaista luontoa — erityisesti vanhoja luonnontilaisia metsiä — hankkimalla niitä ja perustamalla pysyviä luonnonsuojelualueita. Säätiö toimii lähes täysin lahjoitusvaroin ja on yksi Suomen merkittävimmistä yksityisistä luonnonsuojelutoimijoista.

Vaikka Luonnonperintösäätiö tunnetaan erityisesti metsien suojelusta, se toteuttaa myös aktiivisia ennallistamistoimia, joilla on vesiensuojelullista merkitystä ravinne- ja kiintoaineskuormituksen vähentämisen kautta. Luonnonperintösäätiön hankkeissa on mm. palautettu ojitettujen soiden vesitaloutta patoamalla ja ojia täyttämällä sekä parannettu kosteikoiden tilaa.

Luonnonperintösäätiön toiminta perustuu pitkälle alueiden hankintaan suojelutarkoituksiin. Yksityinen maanomistaja voi kuitenkin joissain tapauksissa hyötyä yhteistyömahdollisuuksista ennallistamishankkeissa, joissa Luonnonperintösäätiö toimii. Säätiö voi toteuttaa ennallistamista yksityisten maillekin yhteistyöprojekteissa. Hankkeet toteutetaan usein julkisella rahoituksella, kuten HELMI-ohjelman varoin. Rahoitusta voidaan saada toimenpiteisiin, jotka parantavat suon tai metsän luonnontilaa ja vähentävät vesistökuormitusta.

Muita vesiensuojelun ja ennallistamisen aihepiirissä toimivia säätiöitä ovat mm. **Suomen vesistösäätiö** ja **Suomen riistanhoitosäätiö**. Suomen vesistösäätiön toiminnan tarkoituksena on edistää vesien käytön kestävyttä, suojelua ja kunnostusta kotimaisen apuraha-, avustus- ja hanketoiminnan kautta. Suomen riistanhoitosäätiön toiminnassa painottuu elinympäristöjen ennallistaminen, kuten kuivatettujen turvemaiden palauttaminen takaisin luonnontilaisiksi suo- ja kosteikkoelinympäristöiksi.

3.2.2 Järjestöt ja yhdistykset

Vesiin ja suoluontoon liittyvät teemat ovat tärkeitä Suomessa toimiville ympäristö- ja luonnonsuojelujärjestöille. Monet järjestöt edistävät toiminnallaan vesien ja vesiluonnon hyvää tilaa ja erilaisten elinympäristöjen ennallistamista, hoitoa ja kunnostamista. Yksityinen maanomistaja voi hyötyä järjestöjen työstä neuvonnan ja rahoitusmahdollisuuksiin kiinni pääsemisen kautta.

Suomen luonnonsuojeluliitto (SLL) on Suomen vanhin ja suurin ympäristöjärjestö. SLL toimii luonnon monimuotoisuuden hyväksi ja aktiivisena vaikuttajana eri elinympäristöjen ennallistamisessa, vesiensuojelussa ja luontopolitiikassa. Liitto tuottaa strategioita, oppaita ja työkaluja, jotka tukevat yksityisiä maanomistajia ennallistamis- ja kunnostustoimissa. SLL:llä on oma ennallistamisstrategiansa (2024), jonka visiona on, että Suomen soiden heikentyminen kääntyy palautumiseksi kohti luonnontilaa vuoteen 2030 mennessä.

SLL ja sen paikallisyhdistykset tarjoavat neuvontaa yksityisille maanomistajille. Liitto osallistuu hankkeisiin yhteistyössä paikallisyhdistysten kanssa, tarjoaa asiantuntijaosaamista soiden, metsien ja pienvesien ennallistamiseen ja toimii kumppanina hankkeissa, joissa yksityiset maat ovat keskeisiä (esim. valuma-alueiden kunnostus). SLL:n paikallisyhdistykset tekevät käytännön ennallistamis- ja kunnostustyötä, kuten vesiuomien ja soiden kunnostuksia.

SLL toimii kumppanina useissa laajoissa valtakunnallisissa tai alueellisissa vesiensuojeluun ja ennallistamiseen liittyvissä hankkeissa, joihin myös yksityiset maanomistajat voivat osallistua. Tämä mahdollistaa pääsyn hankerahoituksiin, joita koordinoivat esimerkiksi Elinvoimakeskukset, ympäristöministeriä ja erilaiset EU-ohjelmat kuten LIFE.

Vesiensuojeluyhdistykset ovat alueellisia ja paikallisia toimijoita, jotka työskentelevät kuntien, kansalaisjärjestöjen, yritysten ja maanomistajien kanssa parantaakseen järvien, jokien, rannikkovesien ja pienvesien tilaa. Niiden toiminta on käytännönläheistä ja usein suoraan maanomistajien alueille kohdistuvaa.

Vesiensuojeluyhdistyksillä on vuosikymmenten kokemus vesien tilan parantamisesta, ja niiden asiantuntemus on vakiintunut osa Suomen vesienhoitoa. Yhdistykset tarjoavat maanomistajille neuvontaa liittyen esimerkiksi potentiaalisten vesiensuojelu- ja ennallistamiskohteiden tunnistamiseen, vesistökuorituksen vähentämiseen ja vesiensuojelun ja vesielinympäristöjen kunnostuksen toimenpiteisiin.

Yhdistykset voivat auttaa maanomistajia myös löytämään rahoituslähteitä. Yhdistysten kautta voi avautua mahdollisuus päästä kiinni rahoitusmahdollisuuksiin, jotka eivät ole yksityisen maanomistajan kannalta suoraan tai helposti haettavissa (esim. EU:n LIFE-rahoitus, Leader-rahoitukset). Yhdistykset voivat tarjota myös tukea rahoitushakemusten valmisteluun ja useiden maanomistajien yhteishankkeiden koordinointiin.

3.2.3 Ennallistamispalveluita tarjoavat yritykset

Hiilipörssi on Suomen ensimmäinen toimija, joka maksaa yksityiselle maanomistajalle suoraan korvausta siitä, että tämä ennallistaa ojitetun suonsa ja suojelee sen yksityisenä suojelualueena. Palvelu on suunnattu yksityisille maanomistajille, yhteismetsille, säätiöille, yhdistyksille ja tietyin ehdoin myös yrityksille.

Hiilipörssi vastaa ennallistamisen suunnittelusta ja toimenpiteiden rahoituksesta, maastotöistä kuten ojen tukkimisesta sekä projektin valvonnasta. Maanomistajan tehtäväksi jää mahdollisten ennallistushakkuiden tekeminen ja suojeluhakemuksen toimittaminen ELY-keskukseen.

Korvaus maksetaan kertakorvauksena, kun ennallistaminen on toteutettu ja suojelupäätös on vahvistettu. Korvaus perustuu pinta-alaan ja maaluokkaan (kitumaa / metsämaa) siten, että alueen koon kasvaessa korvaus per hehtaari nousee. Jos ennallistamiseen kuuluu puuston hakkuita, saa maanomistaja puukauppatulot itselleen.

Osuuskunta Lumimuutos (Snowchange / Landscape Rewilding) on voittoa tavoittelematon toimija, joka ennallistaa soita, metsiä, vesistöjä ja valuma-alueita laajoilla alueilla.

Toisin kuin Hiilipörssi, Lumimuutos ei maksa suoria korvauksia maanomistajalle ennallistamisesta. Sen toimintamalli perustuu yhteistyöhön, alueiden ostoon ja laajoihin ennallistamishankkeisiin. Maanomistaja voi tehdä sopimuksen, jossa Lumimuutos toteuttaa ennallistamisen hänen mailleen. Sopimusten kautta maanomistaja voi osallistua yhteisölliseen ennallistamiseen ja tutkimukseen ja saada hyötyä alueiden parantuneesta luonnontilasta ja sen tuomista arvoista.

Lumimuutoksen hankkeet rahoitetaan ulkopuolisilla varoilla. Ennallistamista rahoittavat kansainväliset säätiöt, rahastot, EU LIFE -rahoitusohjelma ja yksityiset säätiöt. Koska rahoitus tulee ulkopuolelta, maanomistajan ei tarvitse maksaa ennallistamisesta ja huolehtia käytännön toteutuksesta. Maanomistaja ei saa ennallistamisesta suoraa rahallista korvausta, ellei Lumimuutos osta aluetta kokonaan. Osuuskunnan toiminta kattaa siis myös maanhankintaa.

3.2.4 Yritysten rahoitus ja vastuullisuusinvestoinnit

Yritykset voivat rahoittaa erilaisia luontotekoja ja ympäristön tilaa parantavia toimia osana oman liiketoimintansa vastuullisuustyötä. Luontotyöhön osallistuminen tukee yritysten vastuullisuustavoitteita, vahvistaa mainetta ja vastaa sidosryhmien kasvaviin odotuksiin kestävästä toiminnasta. Enenevissä määrin yritysten motivaatio liittyy myös siihen, että elinvoimainen luonto ja puhdas ympäristö muodostaa perustaa niiden toiminnalle ja on myös riskienhallinnan kannalta olennainen tekijä. Yritykset voivat rahoittaa hankkeita kokonaan itse tai niiden panostukset voivat täydentää julkista rahoitusta erilaisissa ympäristöhankkeissa.

Maanomistajat voivat toimia yritysrahoitteisissa hankkeissa yhteistyössä esimerkiksi järjestötoimijoiden kautta. Osa luonnonsuojelujärjestöistä toimii välikätenä yritysten lahjoitusvarojen ja luonnonhoitohankkeiden toteuttajien välillä. Suomen luonnonsuojeluliitto johtaa hankkeita, jotka perustuvat lahjoittajien ja yritysten tukeen, ja järjestää vuosittain ennallistamistalkoita, purokunnostuksia sekä vieraslajien poistoa paikallistasolla. Tällaisissa hankkeissa yksityisten maanomistajien maa-alueet voivat tulla kysymykseen yhteistyökohteiksi, jos toiminta soveltuu alueelle.

Yritysten ja maanomistajan väliset suorat sopimukset esimerkiksi ekologisen kompensaation hyvityskohteista tai muista luonnonarvokaupan toteutuksista ovat myös yksi väylä yritysrahoituksen hyödyntämiseksi yksityisen maanomistajan ennallistamis- ja vesiensuojelutoimiin. Luonnonarvokauppaa on käsitelty erikseen kohdassa 4.1.

Seuraavissa tietolaatikoissa on esimerkinomaisesti case-tarkasteluja Suomessa viime vuosina toteutuneista yritysrahoitteisista hankkeista.

Metsä Groupin luontohankkeiden rahoitusohjelmassa yhtiö rahoittaa talousmetsien ulkopuolella toteutettavia luonnon monimuotoisuutta edistäviä hankkeita. Vuoteen 2025 mennessä tukea on saanut 67 hanketta yhteensä noin 1,8 miljoonalla eurolla, ja vuoden 2025 ohjelmassa on varattu 600 000 euroa uusiin hankkeisiin. Hankkeet voivat liittyä esimerkiksi kosteikkojen kunnostukseen, virtavesien parantamiseen ja pölyttäjien elinympäristöihin.

Ohjelmaan toivotaan aloitteita eri puolilta Suomea monenlaisilta toimijoilta, kuten järjestöiltä, kouluilta ja kunnilta. Vaikka yksityisiä maanomistajia ei mainita erikseen, ohjelman avoin muoto ja se, että hakemuksia toivotaan laajasti, mahdollistavat käytännössä myös maanomistajien hakemisen. Rahoitettavia toimenpiteitä voivat olla esimerkiksi kosteikkojen ja lintuvesien kunnostus, virtavesikunnostukset, sekä pienvesien ja pölyttäjien elinympäristöjen parantaminen.

Tietolaatikko 2. Metsä Groupin luontohankkeiden rahoitusohjelma.

Microsoft rahoittaa läntisellä Uudellamaalla vesistö- ja valuma-aluehankkeita osana yhtiön kansainvälisiä vesiin liittyviä vastuullisuustavoitteita. Rahoitus on toteutettu lahjoituksena Länsi-Uudenmaan vesi- ja ympäristö ry:lle ja se käytetään Itämereen laskevan Siuntionjoen vesistöalueen kokonaisvaltaiseen kunnostustyöhön alueen kuntien kanssa laaditun Elinvoimainen ja esteetön Siuntionjoki 2030 -vision mukaisesti. Microsoft rakentaa datakeskusaluetta Vihtiin, Kirkkonummelle ja Espooseen. Yhtiö haluaa tukea alueen ympäristön ja elinvoiman kehittämistä tekemällä yhteistyötä voittoa tavoittelemattomien järjestöjen kanssa.

Rahoituksen tavoitteena on parantaa vesistöjen tilaa, vähentää ravinne- ja kiintoainekuormitusta sekä vahvistaa luonnon monimuotoisuutta erityisesti valuma-alueella. Yksittäiset toimenpiteet voivat liittyä esimerkiksi vesiensuojelurakenteiden toteuttamiseen, virtavesien ja pienvesien kunnostukseen, valumavesien hallintaan sekä ennallistaviin toimiin. Rahoitusta kohdennetaan yhteistyössä paikallisten toimijoiden kanssa. Yksityiset maanomistajat voivat käytännössä hyötyä rahoituksesta osallistumalla hankkeisiin kumppaneina tai tarjoamalla maaomaisuudesta kohteita toimenpiteiden toteuttamista varten.

Tietolaatikko 3. Microsoftin kansainväliseen vesivastuullisuusohjelmaan liittyvä rahoitus läntisellä Uudellamaalla.

Luontolahja Suomelle on Suomen Uusiutuvat ry:n ja yhdeksän uusiutuvan energian toimijan hanke, jossa suojellaan ja ennallistetaan yhteensä 108 hehtaaria arvokkaita luontokohteita Suomen itsenäisyyden 108-vuotispäivän kunniaksi. Rahoittajina toimivat energia-alan yritykset. Kokonaisuuden arvo on 119 000 euroa. Kohteet sijaitsevat Simossa, Pudasjärvellä ja Puolangalla. Yritykset rahoittavat hankkeen osana omia vastuullisuus- ja biodiversiteettiohjelmiaan.

Hankkeeseen kuuluu ojitettujen suoalueiden ennallistamista (Simo ja Puolanka) ja metsä- ja suoluontokohteiden suojelua (Pudasjärvi).

Hankkeessa tehtävät ennallistamistyöt toteuttaa Hiilipörssi. Luonnonperintösäätiö toteuttaa suojelualueiden hankinnan ja suojelun perustamisen. Hankkeen koordinoinnista vastaa konsulttiyhtiö One Planet Oy.

Luontolahjan tavoitteena on parantaa suo-, vesi- ja metsäelinympäristöissä elävien uhanalaisten lajien elinympäristöjä (mm. taimen, eri lintulajit), vähentää ojitetuilta soilta peräisin olevia ilmastopäästöjä ja valumia vesistöihin, suojella metsäisiä arvokohteita ja kehittää yritysten luontoon liittyviä toimintamalleja.

Tietolaatikko 4. Uusiutuvan energian toimijoiden Luontolahja Suomelle -hanke, jossa ennallistetaan ja suojellaan arvokkaita luontokohteita.

3.3 Rahoituksen haettavuuteen liittyviä ongelmakohtia

Rahoituslähteitä vesiensuojeluun ja ennallistamiseen on periaatteessa tarjolla varsin runsaasti. Käytännössä rahoitus voi kuitenkin olla vaikeasti saavutettavaa, koska hakijaroolit, hankkeisiin liittyvä hallinto, omarahoitusosuudet ja rahoituspäätösten ajallinen ulottuvuus eivät aina sovi saumattomasti yksityisen maanomistajan arkeen ja mahdollisuuksiin tai maanomistajaa palvelevien ammattilaisten toimenkuvaan.

Hankkeessa on tunnistettu joitakin keskeisiä rahoituksen hakemiseen liittyviä pullonkauloja, jotka voivat hankaloittaa tai estää rahoituksen hakemista ja saamista. Tässä kuvatut asiat liittyvät sekä julkisiin että yksityisiin rahoituslähteisiin. Jäljempänä kohdassa 5.1 on esitetty ratkaisuehdotuksia rahoituksen haettavuuden parantamiseksi.

Hajanaisuus

Rahoituksen kokonaisuus on hyvin pirstaleinen. Rahoituslähteitä on paljon ja eri rahoituskanavien vaatimukset ja ehdot vaihtelevat. Eri rahoitusvälineissä voidaan käyttää myös erilaisia käsitteistöjä tarkoittamaan samankaltaisia asioita. Maanomistajan näkökulmasta kokonaiskuvaa on siksi vaikea hahmottaa.

Vesien suojelua ja ennallistamista voidaan rahoittaa paitsi nimenomaisesti näihin tarkoituksiin ensisijaisesti kohdennetuilla rahoitusvälineillä, myös sellaisilla rahoituslähteillä, joiden ensisijainen tavoite voi olla vaikkapa ilmastotyön edistäminen tai elinympäristöjen ja lajiesiintymien tilan parantaminen. Kaikkien tarjolla olevien mahdollisuuksien tunnistaminen vaatii laaja-alaista tietämystä eri rahoitusvälineistä ja niiden ensi- ja toissijaisista tavoitteista.

Rahoituskentän hajanaisuus aiheuttaa maanomistajille vaikeuksia tunnistaa, mitkä rahoitusvälineet soveltuvat omiin kohteisiin. Mikäli rahoitusmahdollisuuksista on epäselvä tai liian monimutkainen kuva, voi rahoituksen hakeminen jäädä, vaikka hakija ja kohdealue täyttäisivät rahoituksen ehdot. Maanomistajia palvelevien asiantuntijoiden kannalta rahoitusneuvonta voi olla rahoitusmahdollisuuksien hajanaisuuden ja eron vuoksi haastavaa ja aikaa vievää.

Osaaminen ja resurssit

Rahoituksen hakeminen onnistuneesti edellyttää riittävää asiantuntemusta joko maanomistajalta itseltään tai häntä avustavalta ammattilaiselta. Soveltuvien kohteiden tunnistaminen suhteessa eri rahoitusvälineisiin ja kohteille soveltuvat toimenpiteet edellyttävät osaamista. Menestyvät rahoitushakemukset vaativat huolellista suunnittelua, kustannuslaskennan ja vaikutusten arvioinnin osaamista. Rahoituksen hakuvaiheessa voi jo muodostua merkittävää ajankäyttöä ja kustannuksia. Tämä voi olla kynnys rahoituksen hakemiselle.

Käytännössä tämän kaltaisia kynnyksiä on koettu esimerkiksi Metkan luonnonhoidon tuen vaativiin tukiehtoihin liittyen. Maanomistajan edellytetään hankkivan omatoimisesti suunnittelu- ja toteutustyö, jolloin sopivien kontaktien löytäminen voi muodostua esteeksi. Lisäksi kulujen maksaminen ajoittuu jo paljon aikaisempaan vaiheeseen tukien maksuun nähden. Taloudellinen kannustavuus näissä tuissa myös heikkenee sitä kautta, että hankkeen toteuttamisesta mahdollisesti kertyvät puunmyyntitulot vähennetään tuen osuudesta. Näistä syistä johtuen soiden ennallistamiseen liittyviä tukihakemuksia on laitettu vireille vain vähän, vaikka vesiensuojelutarvetta ja kiinnostusta toimiin yleisellä tasolla olisi.

Eri rahoitusohjelmista ja -välineistä saadut opit ja hakuvaiheeseen liittyvä osaaminen olisi tärkeää saada jaettua laajemman toimijajoukon kesken. Tämä lisäisi ensinnäkin tarjolla olevien rahoitusmahdollisuuksien tehokkaampaa hyödyntämistä ja toisaalta hankealueiden tasolla katsottuna edistäisi hankkeiden ja niillä saavutettujen hyötyjen jatkuvuutta yhden hankkeen päättymisen jälkeenkin. **Omarahoitus**

Useat rahoitusmallit vaativat omarahoitusosuutta, mikä voi olla este varsinkin yksityisille maanomistajille ja pienille yritys- tai yhdistystoimijoille. Tyypillisesti julkinen rahoitus kattaa noin 30-75 % hankkeen kustannuksista. Mikäli hankkeesta ei ole odotettavissa taloudellista hyötyä ja omarahoitusosuutta ei saada kasaan muista rahoituslähteistä, voi hanke muodostua liian kalliiksi maanomistajalle. Tämä vähentää halukkuutta rahoituksen hakemiseen ja hankkeen toteuttamiseen.

Rahoitushakujen ja rahoituspäätösten aikataulut

Monissa rahoitusvälineissä hakukierrokset ovat verraten harvoin. Rahoituspäätösten valmistelussa voi kestää useampia kuukausia. Toteutus voi myös olla sidottu rahoitusehdoista tulevaan aikatauluun. Tämä on hyvin ymmärrettävää, koska rahoituksen taustalla olevat ohjelmat ja määrärahat ratkaisevat rahoitusmahdollisuudet eri kalenterivuosina. Aikataulullisesti jäykät rahoitusmekanismit eivät kuitenkaan

aina sovellu maanomistajan toimintaan parhaalla mahdollisella tavalla. Resurssit voivat sitoutua pitkäksi aikaa, yhteensovittaminen muun liiketoiminnan, esim. maatalous ja metsätalous, kanssa voi olla hankalaa ja toimenpiteiden viiveet voivat vaikuttaa maanomistajien motivaatioon.

Kilpailu

Monissa rahoitushauissa (EU, kansalliset ohjelmat) on kova kilpailu eivätkä läheskään kaikki hakijat saa rahoitusta.

Hakukelpoisuus ja maanomistusrakenne eivät kohtaa

Monet rahoitusmallit on suunnattu yksityisen maanomistajan sijaan erilaisille julkisille tai yksityisille yhteisöille tai kunnille. Usein yksityinen maanomistaja ei ole näissä rahoitusmahdollisuuksissa tyyppillinen tai kelpoinen hakija, vaikka toimenpiteet kohdentuvatkin monesti yksityisten maanomistajien maille. Maanomistaja on tällöin rahoituksen saamisen kannalta riippuvainen muista tahoista, jotka toimivat hankevetäjinä ja rahoituksen hakijoina. Tästä voi tulla myös kokemus, että maanomistaja on hankkeen kohteena, ei niinkään aktiivisena toimijana.

4 Potentiaaliset rahoituslähteet ja -mallit

Uusista, potentiaalisista rahoituslähteistä tässä selvityksessä käsitellään erityisesti luonnonarvomarkkinaa. Lisäksi luodaan tiivis katsaus hiilimarkkinan ja vesien tilan parantamiseen liittyvien ekosysteemipalveluiden tuottamisen mahdollisuuksiin ennallistamisen ja vesiensuojelun rahoituksessa. Uudenlaisista rahoitusmalleista käsitellään lyhyesti yksityisen ja julkisen sektorin yhteishankkeisiin perustuvaa PPP-mallia (public-private partnership -mallit).

4.1 Luonnonarvomarkkina

Luonnonarvomarkkina perustuu ajatukselle, että luonnon monimuotoisuudella ja sen tuottamilla ekosysteemipalveluilla kuten puhdas ilma ja vesivarat, on taloudellinen arvo, jonka markkinat voivat tunnistaa ja hinnoitella. Taloudellinen arvo luo kannustimen luonnon monimuotoisuuden suojeluun ja lisäämiseen.

Vuonna 2026 luonnonarvomarkkinat ovat Suomessa varhaisessa kehitysvaiheessa, mutta selvästi aktivoitumassa. Toiminta perustuu tällä hetkellä yksittäisiin kokeiluihin, joissa yritykset rahoittavat ennallistamista, monimuotoisuustoimia ja vesiensuojelua.

Markkinaa vauhdittavat EU-tason ennallistamistavoitteet, yritysten vastuullisuustavoitteet ja julkisen rahoituksen rajallisuus. Samalla keskeisiä haasteita ovat vakiintuneiden sopimuskäytäntöjen puute, tuotettujen luonnonarvojen mittaamiseen ja todentamiseen liittyvät kysymykset, luonnonarvojen ostajan liiketoiminnallisten hyötyjen löytäminen sekä maanomistajien näkökulmasta epävarma kysyntätilanne luonnonarvojen tuottamiseen.

Markkinaa ei siis vielä sanan varsinaisessa merkityksessä ole, mutta se nähdään laajasti täydentävänä ratkaisuna julkisen rahoituksen rinnalle ja potentiaalisena kasvumarkkinana 2030-luvulla.

4.1.1 Vapaaehtoinen ekologinen kompensatio

Ekologisella kompensatiolla tarkoitetaan luonnon monimuotoisuudelle aiheutuneen haitan hyvittämistä lisäämällä luonnon monimuotoisuutta toisaalla. Suomessa luonnonsuojelulakiin (9/2023) on sisällytetty vapaaehtoista ekologista kompensatiota koskevat säädökset.

Lainsäädäntö mahdollistaa luontohaitan hyvittämisen ennallistamalla tai parantamalla elinympäristöjä muualla silloin, kun hankkeesta aiheutuu hankealueella luontohaittoja, joita ei voida hankealueen toimenpitein välttää. Laki määrittelee menettelyt luonnonarvojen viranomaisvarmennukselle sekä edellyttää kompensointia käytettävien luonnonarvojen pitkäaikaista pysyvyyttä.

Maanomistajalle ekologinen kompensatio voi tarjota mahdollisuuden ansaintaan luonnonarvoja tuottamalla ennallistamisen, luonnonhoidon tai suojelun keinoin. Ansainta perustuu tällöin tuotettujen luonnonarvojen hyödyntämiseen myymällä ne vapaaehtoisista ekologista kompensatiota varten.

Ekologisen kompensation ajatuksena on, että luonnon monimuotoisuutta heikentävistä hankkeista vastaava taho hyvittää aiheuttamansa luontohaitan toteuttamalla toimia, joilla lisätään vastaavia luonnonarvoja niin, että kokonaisuutena katsoen luontohaittaa ei jää jäljelle. Ekologinen kompensatio on tarkoitettu viimesijaiseksi keinoksi, kun hankkeesta aiheutuvia luontohaittoja ei voida kokonaan estää tai korjata hankealueella. Ekologisella kompensatiolla onkin potentiaalia erityisesti maankäytön muutokseen liittyvissä hankkeissa, joissa aiheutuu väistämättä luonnonarvojen heikentymistä.

Kuva 6. Lievennyshierarkia ja ekologinen kompensatio osana sitä. Kuva © Biodiful-hanke.

Luontohaittaa ja tuotettuja lisäisiä luonnonarvoja mitataan luonnonarvohehtaareissa. Luonnonarvohehtaari on siis yksikkö, joka viittaa luonnonarvojen vähentymiseen hankkeen seurauksena ja yhtä lailla luonnonarvojen lisäämiseen hyvitysalueella esimerkiksi ennallistamistoimenpiteiden kautta. Voimassa olevan luonnonsuojelulain 11 luku sisältää säädökset luonnonarvojen viranomaisvarmennuksesta. Luonnonsuojelulain mukaisesti tuotettavien luonnonarvojen pysyvyys varmennetaan maanomistajan suostumuksella tehtävällä viranomaispäätöksellä, jolla kielletään sen alueen hävittäminen ja heikentäminen, jolla luonnonarvoja lisäävät toimenpiteet on toteutettu.

Ekologisen kompensation mahdollisuudet soiden ennallistamisen ja vesiensuojelun rahoitusmekanismiina liittyvät siihen oletamaan, että vesi- ja suoluonnon haittoja aiheuttavat toimijat haluavat kompensoida luontohaittansa. Tällöin maanomistajat, joilla on soveltuvia kohteita hyvityksen toteuttamiseen, voivat saada rahoitusta näillä kohteilla tehtäviin vesiensuojelu- ja ennallistamistoimiin haittaa

aiheuttavalta toimijalta. Haitan aiheuttaja voi myös itse kustannuksellaan toteuttaa nämä toimet maanomistajan hyväksynnällä.

Koska ekologinen kompensaatio tapahtuu tuottamalla heikennystä vastaava määrä sellaisia luontoarvoja, joita hankkeen vuoksi menetetään, on hyvitysalueen edustettava samankaltaista luontotyyppiä ja hyvityksen määrän vastattava aiheutunutta luontoheikennystä. Hyvittävät toimet on myös tehtävä ennen haittaa aiheuttavan hankkeen käytännön toteutusta. Vastaavuuden vaatimus rajoittaa ekologisen kompensaation käytettävyyttä vesiensuojelun ja ennallistamisen rahoituslähteenä, sillä rahoittaja eli käytännössä omaa luontohaittaansa kompensoiva hanketoimija tarvitsee ekologiseen kompensaatioon juuri tietyntylaisia luontoarvoja. Tällöin kriteerit hyvittäville kohteelle voivat olla varsin spesifejä. Vapaaehtoinen ekologinen kompensaatio ei siksi välttämättä sovellu laajassa mittakaavassa vesiensuojelun ja soiden ennallistamisen rahoittamisen välineeksi.

4.1.2 Muu luonnonarvokauppa

Luonnonarvomarkkina edellyttää toimiakseen luotettavat puitteet: määritellyt yksiköt ja laatukriteerit tuotettaville luonnonarvoille, varmentamisjärjestelmä, yksiköiden rekisteröinti ja pysyvyyden varmistaminen. Markkinan ja sillä myytyjen luontoarvojen on oltava siis luotettavia ja raportoitavissa ilman viherpesuriskejä. Tällä hetkellä lainsäädäntö vastaa näihin tarpeisiin niissä tapauksissa, joissa on kyseessä ekologinen kompensaatio. Lainsäädäntöä ollaan muuttamassa vuoden 2026 aikana niin, että myös muut kuin ekologiseen kompensaatioon tuotetut luonnonarvot voivat saada viranomaisvarmennuksen. Tämän nähdään lisäävän luottamusta luonnonarvokauppaan ja kannustavan sitä kautta erityisesti luonnonarvojen ostajia.

Keskeisiä osapuolia luonnonarvomarkkinalla ovat luonnonarvojen tuottajat (maanomistajat) sekä luonnonarvojen ostajat (esim. yritykset). Luonnonarvojen tuottajien näkökulmasta kannustin luonnon tilaa parantaviin toimiin liittyy erityisesti maanomistuksen uusiin ansaintamahdollisuuksiin ja tavoitteisiin luonnon tilan parantamisesta. Luonnonarvojen ostaja puolestaan voi käyttää ostamiaan luontoyksiköitä erilaisten väittämien tekemiseen esimerkiksi yrityksen vastuullisuusraportoinnissa tai markkinointiviestinnässä ja saavuttaa sitä kautta liiketoimintahyötyjä.

Luontoarvojen tuottaminen tarkoittaa luonnon tilan parantamista ennallistamisen, suojelun tai luonnonhoidon keinoin. Tuotettavien luonnonarvohehtaareiden laskenta perustuu toimenpiteillä aikaan saatavaan lisäykseen eli saavutettavan luonnon tilan ja toimenpiteitä edeltäneen tilan erotukseen. Luonnonarvokaupassa rahoitus näihin luontoarvoja lisääviin toimiin tulee luontoarvot ostavan asiakkaan taholta. Esimerkiksi yritys, joka osana vastuullisuustyötään haluaa edistää vesiluonnon hyvää tilaa, voi olla halukas maksamaan toimista, joilla vesiluonnon tilaa saadaan parannettua. Maksuhalukkuus perustuu yritysten kohdalla käytännössä liiketoiminnalliseen hyötyyn, joka vastuullisuustyöstä on saatavilla.

Esimerkki: maanomistaja toteuttaa puron kunnostushankkeen, jossa puron luontoarvoja lisätään uoman luonnontilaa palauttavilla toimilla. Lisäksi puron ympärille jätetään tavanomaista leveämmät suojavyöhykkeet turvaamaan puron ja sen rantametsien luontoarvoja ja ehkäisemään kiintoaines- ja ravinnevalumia kunnostettuun puroon.

Näistä toimista lasketaan toimenpiteiden aikaansaamat lisäiset luontoarvot kohteella olevissa puro- ja metsäluontotyypeissä, jotka maanomistaja myy luonnonarvokaupalla ostaja-asiakkaalle. Ostaja-asiakas voi raportoida vastuullisuustekonaan rahoittaneensa puroelinympäristön ja vesien hyvää tilaa edistävän hankkeen ja edenneen näin kohti vastuullisuustavoitteitansa.

4.1.3 Luonnonarvomarkkinan soveltuvuus soiden ennallistamiseen ja vesiensuojeluun

Oikein toteutetulla soiden ennallistamisella voidaan parantaa vesistöjen tilaa, lisätä luonnon monimuotoisuutta ja hillitä ilmastonmuutosta. Ojitetun suon palauttaminen luonnontilaan vähentää

ravinnekuormitusta vesistöihin ja palauttaa suon vesitaloutta alkuperäiseen suuntaan. Tämä tekee soiden ennallistamisesta luonnonarvokauppaan soveltuvan kohteen: ennallistamisella voidaan tuottaa hyötyjä vesi- ja suoluonnon arvoille, joilla voidaan käydä kauppaa.

Tätä kirjoitettaessa (kevät 2026) Suomessa on vilkasta keskustelua luonnonarvomarkkinan käynnistymisen ympärillä. Ensimmäisiä käytännön sovelluksia ja kokeiluhankkeita on jo olemassa. Luonnonarvojen kauppaa varten on myös avautunut kauppapaikka, MTK:n ylläpitämä luontoarvot.fi -palvelu, joka pyrkii yhdistämään ostajat, myyjät ja välittäjät luonnonarvokaupan sujuvoittamiseksi.

Tapio Palvelut Oy testaa pilottihankkeessaan luonnonarvokaupan toimintamallia. Hankkeessa ennallistetaan ojitettu suoalue. Ennallistamisen seurauksena muodostuvat lisäiset luonnonarvot laske- taan luonnonarvohehtaareina ja niille hankintaan viranomaisen (Lupa- ja valvontavirasto) varmen- nus. Maanomistaja myy luonnonarvot ostajalle. Kauppahinta perustuu ennallistamisen kustannuk- siin sekä erikseen sovittuun maanomistajakorvaukseen. Maanomistajan näkökulmasta luonnonar- vokauppa on siis väline ennallistamistoimien toteuttamiseen ja maanomistukseen perustuvaan an- saintaan. Ostajan kannalta luonnonarvokauppa on uudenlainen työkalu luonto- ja vastuullisuustyön tekemiseen.

Kuva 7. Näkymä suon ennallistamiseen perustuvalta luonnonarvokauppakohteelta. Kuva © Petri Manninen.

Tietolaatikko 5. Tapio Palvelut Oy:n luonnonarvokaupan pilottihanke.

Hiilipörssi Oy maksaa maanomistajille korvausta ojitettujen soiden ennallistamisesta ja suojelusta. Kor- vaus perustuu alueen pinta-alaan ja maapohjan luokitteluun, ja se maksetaan, kun ennallistamistoimet ja suojelupäätös on vahvistettu. Hiilipörssin toimintamalli ei kuitenkaan perustu luonnonarvohehtaarien laskennalle ja niillä käytävälle kaupalle, vaan vapaaehtoiisiin hiilimarkkinoihin. Toimintamallissa ennallis- tamistoimet, kuten soiden uudelleen vettäminen, rahoitetaan ennakoon, ja markkinoille myydään il- mastoyksiköitä, jotka perustuvat ennallistamisesta syntyvien kasvihuonekaasupäästöjen vähenemään. Ilmastoyksiköiden ostajat voivat tätä kautta rahoittaa vapaaehtoisia ilmastotekoja, mutta eivät voi tehdä kansalliseen kasvihuonekaasuinventaarioon liittyviä virallisia kompensatioväittämiä. Maanomistaja voi osallistua toimintamalliin tarjoamalla alueensa ennallistettavaksi sopimusperusteisesti.

Valtion rooli on taata luotettavat puitteet: kriteerit, varmentamisjärjestelmät ja rekisteröinti. Luonnon-suojelulain mukaan yritys voi jo nyt ostaa luonnonarvohehtaareja kompensoidakseen esimerkiksi raken-tamisesta aiheutuvaa luontokatoa. Ympäristöministeriö on luomassa vapaaehtoisille luonnonarvomark-kinoille tarvittavia rakenteita Marketta-hankkeessa. Hankkeen tavoitteena on, että markkinaehtoisia ratkaisuja on käytössä vuonna 2026.

Luonnonarvokauppa (ml. ekologinen kompensaatio) voi:

- **Kanavoida yksityistä rahoitusta soiden ennallistamiseen ja vesiensuojeluun:** Yritysten ja muiden potentiaalisten yksityisten rahoittajatahojen kannalta luonnonarvokauppa voi mahdollistaa uuden-laisen luontotyön tavan – ostamalla tuotettuja luontoarvoja asiakas rahoittaa luonnonarvojen lisää-mistä. Yritysten vastuullisuustyö voi näin sisältää konkreettisia luontotekoja, vaikka käytännön luon-totoimet eivät tapahtuisi yrityksen omassa arvoketjussa tai yritys itse ei vastaisi niiden suunnitte-lusta ja toteutuksesta.

Keskeistä on, että ennallistamis- ja vesiensuojelutoimilla saadaan aikaan todennettavia ja mitattavia hyötyjä, joita voidaan luotettavasti tarjota yksityisille, luonnonarvojen lisäämisestä kiinnostuneille ta-hoille. Luontoarvojen tuotteistaminen ymmärrettäväksi ja helpoksi tuotteeksi on ostohalukkuuden muo-dostumisen näkökulmasta olennaista.

- **Kannustaa maanomistajia osallistumaan ennallistamishankkeisiin taloudellisin perustein:** Maan-omistajien näkökulmasta luonnonarvokauppa voi tarjota uudenlaisen ansaintakeinon, joka perustuu luonnon tilan parantamiseen ja tuotettujen luontohyötyjen myyntiin. Luonnonarvokauppa voi toi-mia välineenä maanomistajan taloudellisten ja ympäristöön liittyvien tavoitteiden yhdistämisessä.

Keskeistä luonnonarvojen tarjonnan kannalta on, että maanomistajilla on helppo pääsy markkinalle ja käytettävissään luontoarvojen tuottamisessa tarvittava asiantuntemus sekä muut resurssit. Maanomis-tajat investoivat luontoarvojen tuottamiseen ja tästä aiheutuu kustannuksia ennen luonnonarvojen kauppatapahtumaa. Tämä edellyttää luonnonarvokaupan sopimus- ja maksuliikennekäytäntöjen sovitta-mista myyjän ja ostajan (ja mahdollisen välittäjän) välillä eri osapuolia houkutteleviksi.

- **Vähentää julkisen rahoituksen painetta:** Suomea sitovien kansainvälisten tavoitteiden, mukaan lu-kien ennallistamisasetus, mukaiset tavoitetasot edellyttävät massiivista luontotoimien rahoitusta tulevien vuosikymmenten aikana. Jotta tavoitteisiin voitaisiin päästä, tarvitaan julkisen rahoituksen rinnalle uusia yksityiseen rahoitukseen perustuvia malleja luontotekojen tekemiseen. Luonnonarvo-kauppa vaikuttaa tällä hetkellä lupaavimmalta uudelta rahoitusmahdollisuudelta.

Keskeistä kansallisen luonnonarvomarkkinan muodostumisessa ovat toimivat markkinarakenteet, luon-nonarvojen varmennus ja seuranta sekä selkeät pelisäännöt. Ympäristöministeriö on kehittänyt näitä puitteita erilaisilla ohjelmilla ja lainsäädäntötyöllä. Käynnissä on myös yritys vetoisia ja säätiöiden rahoit-tamia ja/tai toteuttamia kokeiluja, joissa tavoitteena on testata luonnonarvomarkkinan käytäntöjä ja tuottaa tietoa, jonka pohjalta toimintaa voidaan kehittää.

Markkinan toimija	Rooli ja tehtävät
Luonnonarvojen tuottaja	Maanomistaja, joka toteuttaa luonnonarvoja lisääviä toimia ja tuottaa sitä kautta markkinoille luonnonarvohehtaareita tai muita luontotekoja.
Luonnonarvojen ostaja	Yritys tai muu taho, joka ostaa markkinalta luonnonarvohehtaareita tai muita luontotekoja.

Välittäjä	Toimii ostajan ja myyjän kohtauttajana, fasilitoi kaupankäynnin, ylläpitää kauppapaikkaa ja tarjoaa muita luonnonarvokaupassa tarvittavia palveluita.
Konsultti	Tarjoaa luonnonarvojen tuottamisessa ja ostamisessa tarvittavia asiantuntijapalveluita markkinaosapuolille.
Urakoitsija	Toteuttaa ennallistamiseen ja luonnonhoitoon perustuvat luonnonarvojen tuottamisen käytännön toimenpiteet.
Valvova viranomainen	Lupa- ja valvontavirasto: antaa lausunnot luonnonarvojen tuottamisesta, varmentaa ja rekisteröi luonnonarvohehtaarit lakisääteisen prosessin mukaisesti.

Taulukko 14. Luonnonarvomarkkinan toimijoita ja rooleja.

4.2 Muiden ekosysteemipalvelujen markkinat

Ekosysteemipalvelut ovat luonnon tuottamia hyötyjä, kuten esimerkiksi hiilen sitoutuminen, vesien puhdistuminen, pölytys ja maisema- ja kulttuuriarvot. Ekosysteemipalveluista maksettavat korvaukset ovat vapaaehtoisia järjestelyjä, joissa ekosysteemipalvelusta hyötyvä käyttäjä maksaa ekosysteemipalvelujen tarjoajalle (esim. alueen maanomistaja) luonnonvarojen hoidosta, joka tuottaa kohteen ulkopuolelle ulottuvia hyötyjä. Luonnon tuottamille ekosysteemipalveluille muodostuu näin rahallinen arvo.

Maksut voivat olla panosperusteisia, ekosysteemipalvelujen tuottamiseksi tarvittaviin hoitokustannuksiin perustuvia tai tulosperusteisia, eli riippuvaisia tuotettujen ekosysteemipalveluiden määrästä. Ekosysteemipalveluista maksettava hinta luo taloudellisia kannustimia maanomistajille ylläpitää tai lisätä ekosysteemipalvelujen tarjontaa, jonka kustannukset maksavat ne, jotka hyötyvät tuotetuista vaikutuksista.

Ekosysteemipalveluista maksettavat korvaukset voivat toteutua monin eri tavoin: kahdenvälisinä sopimuksina yksittäisen hyödynsaajan ja yksittäisen tuottajan välillä, monenkeskinä järjestelyinä, joissa välittäjäorganisaatio kokoaa yhteen useita hyödynsaajia ja maksaa maanomistajille ekosysteemipalvelujen tuottamisesta tai avoimempaa markkinana.

4.2.1 Hiilimarkkinat

Suomessa valtio omistaa metsien ja maaperän muodostamat, kansalliseen kasvihuonekaasuinventointiin laskettavat hiilinielut. Suomessa ei siten voida esimerkiksi metsiin ja soihin perustuvilla toimilla tuottaa hiiliyksiköitä, joiden pohjalta yksiköiden ostaja voi esittää kompensatioväittämiä. Hiiliyksiköiden ostaja voi kuitenkin täydentää omia ilmastotoimiaan hankkimalla ja siten rahoittamalla muiden tahojen toteuttamia vapaaehtoisia ilmastotoimia, joita ei muutoin tehtäisi.

Vapaaehtoiset hiilimarkkinat Suomessa toimivat järjestelmänä, jossa yritykset ja yksityiset toimijat voivat ostaa ilmastoyksiköitä tukeakseen ilmastotyötä. Tuotettavien ja ostettavien yksiköiden perustana ovat lisäisyys, mitattavuus, pysyvyys ja kaksoislaskennan välttäminen. On siis pystyttävä osoittamaan, että ilmastoyksiköt perustuvat todellisiin ja todennettaviin ilmastohyötyihin.

Vapaaehtoisten hiilimarkkinoiden kautta maanomistajilla on mahdollisuus tuottaa ilmastoyksiköitä esimerkiksi ojitettujen soiden ennallistamisen avulla. Tämä on Suomessa laajimmin käytössä oleva menetelmä, koska soiden vesitalouden palauttaminen vähentää turvemaiden päästöjä vaikuttavasti ja mitattavasti. Ilmastovaikutus tosin riippuu kohteen ominaisuuksista ja tarkasteltavasta aikajaksosta. Ennallistamistoimet eri kohteilla sisältävät ojen tukkimista, padottamista, mahdollisia ennallistushakkuuta ja

suon hydrologian palauttamista. Ennallistamistoimien jälkeen alue usein suojellaan. Soiden ennallistamisella on ilmastovaikutusten lisäksi myös suoluonnon monimuotoisuuteen ja vesien tilaan liittyviä vaikutuksia.

Korvaus maksetaan maanomistajalle tyypillisesti kertakorvauksena ennallistamistoimien jälkeen. Korvauksen määrään vaikuttavat alueen koko, puuston määrä ja maapohjan ominaisuudet. Korvaukset vaihtelevat tyypillisesti kymmenistä satoihin euroihin hehtaarilta. Lisäksi maanomistaja saa ennallistamishakkuissa korjatun puuston myyntitulot.

Muita kehitteillä olevia mahdollisuuksia hiiliyksiköiden tuottamiseen ovat turvepeltojen uudelleen vettäminen, kosteikkoviljely ja entisten turvetuotantoalueiden ennallistaminen. Käytännön keinot tämän tyyppisten hankkeiden toteuttamiseen on olemassa. Hiiliyksiköiden tuotannon näkökulmasta nämä toimenpidelajit odottavat vielä EU:n hiilenpoistojen sertifiointikehyksen valmistumista ja markkinakäytäntöjen selkeytymistä. Ojitettujen soiden ennallistaminen on siten tällä hetkellä vakiintunein ja kaupallisesti toimivin ennallistamiseen ja vesiensuojeluun liittyvä tapa, jolla maanomistaja voi tuottaa ilmastoyksiköitä vapaaehtoisille hiilimarkkinoille Suomessa.

Case-esimerkki Suomesta: Hiilipörssi Oy

Hiilipörssi on suomalainen soiden ennallistamiseen perustuva ilmastopalveluyritys, joka rahoittaa ennallistamishankkeita myymällä yritys- ja yksityisasiakkaille ilmastoyksiköitä. Yritys ennallistaa ojitettuja soita palauttamalla niiden vesitaloutta tukkimalla ojat, poistamalla ylimääräisen puuston ja perustamalla alueille pysyviä suojelualueita. Ennallistaminen vähentää turvemaiden ilmastopäästöjä ja tuottaa näin ilmastohyötyjä, joita Hiilipörssi myy markkinalle. Liiketoimintamalli perustuu siihen, että yksiköiden ostajat haluavat tasapainottaa toiminnastaan aiheutuvia ilmastovaiikutuksia vapaaehtoisin toimin.

Maanomistaja voi saada Hiilipörssin kautta taloudellista tuottoa osallistumalla ennallistamishankkeeseen. Hiilipörssi maksaa maanomistajalle ennallistettavasta ja suojeltavasta alueesta kertakorvauksen, jonka suuruus perustuu maapohjaan, puuston määrään ja ennallistettavan alueen pinta-alaan. Mitä suurempi ja puustoisempi alue, sitä suurempi korvaus hehtaarilta. Hehtaarikohtaisten korvausten vaihteluväli on varsin suuri kohteesta riippuen, tyypillisesti noin 50–350 euroa hehtaarilta.

Lisäksi maanomistaja saa ennallistamishakkuista puunmyyntitulot, mikä voi puuston määrästä riippuen kasvattaa kokonaistuottoa merkittävästi. Korvaus maksetaan, kun ennallistamistoimet on tehty ja alueelle on haettu viranomaisen vahvistama suojelupäätös. Suo jää maanomistajan omistukseen yksityiseksi suojelualueeksi. Suojelustatus varmistaa ilmastohyötyjen pysyvyyden pitkällä aikavälillä.

Tietolaatikko 6. Hiilipörssi Oy:n ennallistamishankkeet maanomistajan keinona osallistua hiilimarkkinalle.

Case-esimerkki – Simojoki

Simojoki on viimeinen Suomen rajojen sisällä virtaava patoamaton lohijoki. Jokeen nousevien lohien määrä on alhainen, mutta maanomistajien, julkisen sektorin ja yksityisten toimijoiden yhteistyöllä tilannetta voidaan parantaa. Syy Simojokeen kutemaan nousevien lohien vähäiseen määrään ei ole itse joessa, vaan sen valuma-alueella: laajojen ojitusten takia vesi ei pidäyty alueen soihin, vaan virtaa nopeasti jokeen aiheuttaen haitallista kuormitusta ja joen virtaaman voimakkaita vaihteluita.

Monivuotisessa Simojoen hankekokonaisuudessa tavoitteena on vahvistaa lohikannan elinvoimaisuutta ja parantaa veden laatua palauttamalla valuma-alueen luontainen vedenpidätyskyky. Avainasemassa on valuman hidastaminen ja veden hallittu pidättäminen. Tätä tavoitetta toteutetaan soiden ennallistamisella, tehokkailla vesiensuojelurakenteilla ja muilla vesiensuojelutoimilla, virtaamavaihteluiden tasaamisella ja lohien lisääntymisalueiden turvaamisella. Lisäksi laaditaan ”Simojoki-malli”, josta saadaan valtakunnallisesti toistettava toimintatapa valuma-alueiden vesienhallintaan.

Vesiensuojelun isoimpia haasteita on toimenpiteiden kohdentaminen juuri niihin paikkoihin, joissa suurin kuormitus syntyy. Simojoki yhdessä -osahankkeessa ratkaistaan tätä haastetta data-analyysillä, jolla varmistetaan hankkeeseen laitettavien panosten kohdentamisen mahdollisimman vaikuttavasti. Hankkeessa hyödynnetään KUNNOS-paikkatietoanalyysiä, jolla käydään läpi koko Simojoen valuma-alue (3160 km²).

Analyysin avulla tunnistetaan vedenlaadun kannalta kuormittavimmat paikat sekä paikat, joilla on suurin vaikutus joen virtaamahuippuihin. Lisäksi paikannetaan mahdolliset soiden ennallistamisen ja vesiensuojelurakenteiden kohteet. Analyysiin liittyy myös hyöty-kustannusanalyysi ja siihen perustuva toimenpiteiden optimointi, jonka perusteella paikannetaan vaikuttavimmat rakenteet ja priorisoidaan toimenpiteet siihen perustuen.

Simojoki yhdessä -hanke kattaa hankekokonaisuuden perustan: laajan paikkatietoanalyysin ja toimenpiteiden suunnittelun, jotka luovat pohjan tulevien vuosien toiminnalle projektin tiekartan muodossa. Kumppanien rahoitus on puolestaan välttämätön itse toimeenpanolle mahdollistamalla suunnitelmien muuttamisen konkreettisiksi teoiksi.

Simojoen hankkeelle on saatu EU:n maaseuturahoitusta. Mukana kumppaneina on tällä hetkellä laaja joukko julkisia ja yksityisiä toimijoita: Simon kunta, Ranuan kunta, Visit Simo, Rapala, Tornator Oyj, Mhy Lappi, Simonkylän Maa- ja Vesialueiden Osakaskunnat, Simojoen Nousulohi ry, WWF Suomi, Lapinkoski Oy, Suhanko Arctic Platinum Oy ja Conifer Consulting Oy.

Tietolaatikko 7. Simojoki yhdessä -hanke.

4.2.2 Veden laatuun liittyvät ekosysteemipalvelujen markkinat

Veden laatuun liittyvien ekosysteemipalvelujen markkinoista on olemassa joitakin kansainvälisiä esimerkkejä, erityisesti Yhdysvalloissa ja Isossa-Britanniassa. Yhdysvalloissa ravinnepäästöjen trading-järjestelmissä toimijat maksavat ravinnekuormituksen vähentämisestä valuma-alueilla, mikä kannustaa kustannustehokkaisiin vesiensuojelutoimiin. Isossa-Britanniassa nutrient neutrality -mallit mahdollistavat rakentamisen ravinnevaikutusten kompensoinnin kosteikkojen ja ennallistamistoimien avulla. Suomessa vastaavia markkinamekanismeja ei toistaiseksi ole yleisesti käytössä. Julkisen ja yksityisen sektorin kumppanuushankkeet.

Julkisen ja yksityisen sektorin kumppanuushankkeet (PPP-hankkeet, Public-Private Partnership) soveltuvat erityisesti laajoihin valuma-alueen vesiensuojelu- ja ennallistamishankkeisiin. Näissä hankkeissa kunnat, yritykset, maanomistajat ja järjestöt rahoittavat ja toteuttavat toimia yhdessä. Keskeistä toimijoiden ja maanomistajien mukaan saamiseksi on selkeä sopiminen vastuunjaosta, kustannusten

jakamisesta ja saavutettavista hyödyistä, kuten tulvariskien hallinnasta, vesien ja luonnon tilan parantamisesta ja virkistysarvoista.

4.2.3 Yhteenveto uusista ja potentiaalisista rahoitusmalleista

Edellä esitellyt uudet ja potentiaaliset yksityiseen rahoitukseen perustuvat rahoitusmallit sisältävät ajatuksen siitä, että ympäristön ja luonnon tilan parantamiseen on olemassa eri tasoilla ilmeneviä tavoitteita ja tämän seurauksena muodostuvaa maksuhalukkuutta. Maanomistajalle nämä mallit tarjoavat uusia mahdollisuuksia toteuttaa ympäristö- ja luontotavoitteita taloudellisesti kannattavalla tavalla.

Kaikkiin tarkasteltuihin rahoitusmalleihin liittyy mahdollisuuksien lisäksi myös rajoitteita ja haasteita. Näitä ovat esimerkiksi vakiintumattomat sopimusmallit, vaikuttavuuden mittaamisen hankaluus ja markkinoiden varhainen kehitystaste. Taulukossa 15 on kuvattu eri rahoitusmalleihin liittyviä mahdollisuuksia ja haasteita.

Rahoitusmalli	Mahdollisuudet	Haasteet
Luonnonarvokauppa	Uusi keino yrityksille vastuullisuustyön tekemiseen ja sen vaikutusten todentamiseen. Uusi ansaintamahdollisuus maanomistajille. Lainsäädäntö luonnonarvokaupan pohjaksi on valmistelussa.	Markkina on vasta käynnistymisvaiheessaan ja kysyntä on toistaiseksi vähäistä.
Ekologinen kompensatio	Olemassa oleva, luonnonsuojelulakiin perustuva malli, johon liittyy viranomaisen varmennus.	Soveltuu vain tapauksiin, joissa luontohaittoja kompensoidaan vastaavilla hyvityksillä.
Muiden ekosysteemipalvelujen markkinat (hiili, vesien puhdistuminen, pölytys, maisema...)	Yksityisen rahoituksen liikkeelle saaminen ympäristötyöhön markkinan kautta.	Hiilikauppaa rajoittaa kaksoislasikenta, vaikuttavuuden mittaaminen voi olla hankalaa, sopimusmalleja ekosysteemipalvelujen kauppaan ei ole kattavasti.
PPP-kumppanuudet	Julkisen ja yksityisen sektorin voimavarojen yhdistämisellä laajempia ja vaikuttavampia hankkeita.	Edellyttää vahvaa hankkeiden hallintoa ja uudenlaisia sopimusmalleja.

Taulukko 15. Uusien ja potentiaalisten rahoitusmallien tunnistettuja mahdollisuuksia ja haasteita.

Uudet rahoitusmallit voivat täydentää julkista rahoitusta vesiensuojelussa ja ennallistamisessa. Niiden laajamittainen käyttöönotto edellyttää selkeitä mittareita, luotettavaa vaikuttavuuden varmennusta sekä riittävän selkeitä ja käyttökelpoisia sopimusmalleja. Pohjia näihin on jo olemassa. Luonnonarvokauppaa ja ekologista kompensatiota koskien on BOOST-hankkeessa kehitetty luontotyyppien ekologisen tilan arviointikriteeristöt sekä luonnonarvohehtaarin yksikkö, jonka avulla luonnonarvoja lasketaan, mitataan ja varmennetaan. Hanke on tuottanut myös mallisopimus pohjan ekologiseen kompensatioon liittyvää luonnonarvokauppaa varten.

Vaikuttavuuden todennettavuus ja toimenpiteillä saavutettavien hyötyjen pysyvyys ovat keskeisiä edellytyksiä yksityisen rahoituksen laajentamiselle. Lisäksi on tarpeen lisätä tietoisuutta ja osaamista, niin maanomistajien, rahoittajien kuin toimenpiteiden suunnittelusta ja toteutuksesta vastaavien toimijoiden keskuudessa, jotta voidaan hahmottaa näiden mekanismien tarjoamat mahdollisuudet ja varmistaa hankkeiden laatu.

Tällä hetkellä hiiliyksiköiden ja luonnonarvojen tuottamiseen ja kaupankäyntiin on olemassa pisimmälle kehitetyt menetelmät vaikuttavuuden mittaamisen ja sopimusmallien kannalta. Hiili- ja luonnonarvokauden ympärille on muodostunut olemassa olevaa liiketoimintaa. Vesien hyvään tilaan tähtäävissä hankkeissa korostuu vesiensuojelutoimien kohdentamisen tarve ja sitä varten tarvittavat tietoaineistot ja arviointimenetelmät. Tärkeää on, että on olemassa keinot arvioida vesiensuojelurakenteiden kustannustehokkuutta ja vaikuttavuutta. Näin voidaan löytää valuma-alueilta parhaat kohteet erilaisten rakenteiden toteuttamiseksi ja valita näille kohteille toimivimmat ratkaisut.

5 Johtopäätökset ja suositukset

Edellä kohdassa 3.3 on kuvattu vesiensuojelun ja ennallistamisen rahoituksen haettavuuteen liittyviä, tunnistettuja ongelmakohtia, jotka voivat muodostua pullonkauloiksi hankkeiden rahoituksen hakemisessa. Tällöin myös näihin tarkoituksiin olemassa olevan rahoituksen käyttöaste voi jäädä vajaaksi. Yksi tämän työn tavoitteista on löytää ratkaisuehdotuksia rahoitushakujen sujuvoittamiseksi maanomistajien näkökulmasta ja siten vesiensuojeluun ja ennallistamiseen varattujen resurssien vaikuttavuuden edistämiseksi.

5.1 Yhteenveto kehittämistarpeista ja ideoita jatkotoimiksi

Hankkeessa on tunnistettu vesiensuojelun ja ennallistamisen rahoitukseen liittyviä yleisiä kehitystarpeita. Näihin on tuotettu ideoita, joilla tilannetta voitaisiin parantaa erityisesti rahoituksen haettavuuden, tietoisuuden ja resurssien tehokkaan kohdentamisen näkökulmasta. Ideoiden rooli on herättää ajatuksia mahdollisuuksista, ei niinkään antaa suoria toimenpidesuosituksia, koska ajatusten toteuttavuutta ei ole arvioitu taloudellisista, hallinnollisista tai teknisistä näkökulmista eikä niitä ole kohdennettu tietyille vastuutahoille.

Maanomistajien ja myös heitä palvelevien ammattilaisten tietoisuutta olemassa olevista rahoituslähteistä, niiden hakemisesta ja rahoitukseen sisältyvistä ehdoista on tarpeen parantaa ja madaltaa näin rahoitushakemusten kynnystä.

- Rahoitusmahdollisuuksia koskeva tieto olisi hyvä koostaa yhteen paikkaan helposti saavutettavaksi. Tämä auttaisi maanomistajia ja ammattilaisia hahmottamaan erilaisten rahoitusmahdollisuuksien kokonaisuuden vesiensuojelun ja ennallistamisen tarpeisiin ja löytämään helpommin erilaisille kohteille soveltuvat rahoituslähteet. Digitaalinen alusta voisi toimia myös rahoitusneuvojana siten, että maanomistaja syöttäisi kohteeseen ja tavoitteisiin liittyvät perustiedot, ja alusta ehdottaisi soveltuvia rahoitusvälineitä.

Pidemmälle vietyä ajatus voisi toimia niin, että myös rahoituksen hakeminen (etenkin julkiset tuet) keskitettäisiin yhdelle alustalle, riippumatta siitä, miltä hallinnonalalta rahoitusvälinettä johdetaan.

Kootaan alueellisten rahoitusneuvojen verkosto sellaisista tahoista ja asiantuntijoista, jotka jo nykyisin toimivat vesiensuojeluun, ennallistamiseen ja luonnonhoitoon liittyvissä neuvontatehtävissä (esim. Elinvoimakeskukset, Metsäkeskus, ProAgria). Asiantuntijoiden koordinoitu verkosto voisi tehokkaasti auttaa yhdistämään erilaisia rahoituslähteitä esimerkiksi valuma-alueen tasolla ja näin edistää rahoituksen vaikuttavuutta sekä maanomistajan mahdollisuuksia löytää soveltuvaa rahoitusta.

- Kehitetään tiedottamista kontaktoimalla maanomistajia entistä aktiivisemmin ja kohdennetummin yleisen viestinnän lisäksi. Viestinnän kohdentamisessa voidaan hyödyntää paikkatietoa esimerkiksi kuormituksen suhteen herkkien valuma-alueiden tai optimaalisten vesiensuojelun paikkojen tunnistamiseksi. Tiedotuskanavana voitaisiin tarkastella valmiita verkostoja, joita eri palveluntarjoajilla ja

viranomaisilla on maanomistajiin päin. Lisäksi eri hankkeissa tapahtuva kohdennettu maanomistajaviestintä on keskeisessä roolissa. Hyötynä aktiivisesta ja kohdennetusta viestinnästä olisi se, että tieto tavoittaa paremmin juuri ne maanomistajat, joiden mailla on eniten potentiaalia kuormituksen vähentämiseen.

Hankemuotoisissa toimissa kaikkien hankeosapuolten tietoisuutta ja ymmärrystä hankkeen kokonaisuudesta tulisi lisätä, jotta hankkeilla aikaansaatuja hyötyjen jatkuvuus myös ilman aktiivista hanketta ja vetäjän panosta voidaan varmistaa.

- Hankemuotoisten toimien onnistumisen ja hankkeella saavutettavien hyötyjen jatkuvuuden kannalta on tärkeää, että kaikilla hankkeeseen osallistuvilla osapuolilla on yhteinen tilannekuva, käsitys omasta roolista hankkeessa ja tarpeeksi laaja ymmärrys hankkeen tavoitteista. Näin voidaan luoda yhteistä omistajuutta hankkeeseen, josta on etua aktiivisen hankevaiheen päättymisen jälkeenkin. Tämä edistää hankkeelle hankitun rahoituksen vaikuttavuutta.
- Hankkeen alkuvaiheessa tiedon jakaminen koko hankkeen tavoitteista ja toimenpiteistä on tärkeää. Näin osallistujat ymmärtävät, miten heidän roolinsa ja toimenpiteensä liittyvät hankkeen kokonaisuuteen.
- Jo hankkeen aikana on syytä pohtia hankekauden jälkeistä aikaa ja toimintatapoja, joilla huolehditaan jatkuvuudesta. Mahdollisten jatkotoimien vastuiden ja rahoituksen miettiminen on oleellista. Hanketoiminta ei voi jatkua ikuisesti, vaan vastuuta ja osaamista on tarpeen saada siirrettyä hankevetäjältä paikallisille toimijoille. Tämä onnistuu, kun jatkovaiheista tehdään jo hankkeen aikana taloudellisesti ja osaamisen puolesta mahdollista.
- Hankevaiheen päättyessä hankkeen tuottamien tietojen jatkokäyttö tulee varmistaa. Erilaiset kartat, suunnitelmat, rahoitushakemuksen asiakirjat, kohteiden hoitosuunnitelmat ja seurantatoimet on tärkeää olla saatavilla hankkeen päättymisen jälkeen. Kattava lähtötieto antaa mahdollisuuden jatkaa siitä mihin hanketoiminta jäi.
- Jatkuvuutta tukevien rahoitusmallien kehittäminen. Monet maanomistajat, varsinkin päätoimiset maatalouden ja metsätalouden harjoittajat, toivovat ympäristöön liittyvien tukimuotojen ja ansaintakeinojen kehittämistä siten, että rahoitus olisi kertakorvauksen sijaan enemmän jatkuvaa tuloa muodostavaa. Rahoituksen sitominen suunnittelun ja toteuttamisen lisäksi myös toteutuviin vaikutuksiin, ylläpitotöihin ja seurantaan hyödyttäisi paitsi maanomistajia, myös hankkeen tuottamien hyötyjen jatkumista pidemmällä aikavälillä.

Esimerkiksi ennallistamishankkeet ovat kestoaltaan usein monivuotisia ja tämä korostaa rahoituksen jatkuvuuden merkitystä. Kertakorvauksen sijaan voisi käyttää osamaksumallia, joka julkisten tukien tapauksessa jakaisi ennallistamisen kuluja pidemmälle ajanjaksolle valtion taloudessa. Tällainen malli voisi myös edistää maanomistajien sitoutumista pidemmällä aikajänteellä.

Eri rahoitusten soveltuminen yhteen isompien alueiden, kuten valuma-alueen hankkeiden toteuttamiseen.

- Rahoitusvälineiden suunnittelussa tulisi alusta alkaen ottaa huomioon, että maanomistuksen ja valuma-alueen tasolla on erilaisia maankäyttömuotoja ja niihin liittyviä tavoitteita. Rahoitusvälineitä ei tulisi suunnitella vain yhden maankäyttömuodon tarpeita katsoen. Vaikka metsätalouteen, maatalouteen, luonnonsuojeluun ja vesiensuojeluun liittyvien, osin toisistaan poikkeavien tarpeiden vuoksi on perusteltua olla sektorikohtaisia rahoitusmekanismeja, tulisi näiden keskinäinen yhteensopivuus varmistaa parhaan mahdollisen kokonaisuhyödyn saavuttamiseksi.

Esimerkiksi maatalouden ja metsätalouden tuet myönnetään usein maanomistajakohtaisesti ja tilakohtaisesti, ei valuma-aluekohtaisesti. Vesiensuojelun toimien tehokkuuden näkökulmasta tarkastelua tulisi kuitenkin valuma-alueella, ottaen huomioon valuma-alueen eri maankäyttömuodot. Koska maatalous, metsätalous ja vesienhoito kuuluvat osittain eri hallinnonaloille ja rahoitusinstrumentteihin, aiheuttaa tämä kokonaisvaltaisen ohjaus puutetta ja vaikeuttaa yhdistettyjen vesiensuojeluhankkeiden toteutusta.

Kansallisten vesien hyvään tilaan ja luontoon liittyvien tavoitteiden toteutumiseksi erilaisten rahoitusmahdollisuuksien ja ohjelmien käyttöä tulee tehostaa. Varmistetaan, että rahoitusmahdollisuuksia hyödynnetään tehokkaasti ja kohdennetaan mahdollisimman vaikuttavasti.

- Määritellään prioriteettialueita, joissa vesistökuormitus on suurinta tai luonnon kannalta vesiensuojelun ja ennallistamisen rahoituksella on saatavilla suurimmat hyödyt. Ohjataan eri ohjelmien rahoitusta samoille alueille ja samanaikaisesti. Tällaisella keskittämällä rahoituksen vaikuttavuutta voidaan lisätä, eli samalla rahalla voidaan saavuttaa suurempia hyötyjä.
- Häivytetään eri rahoitusjärjestelmien rajoja ja mahdollistetaan usean rahoituslähteen yhdistäminen yhteen toimenpidekokonaisuuteen. Tämä voisi toimia esimerkiksi niin, että kehitetään malli, jossa yhdellä hakuprosessilla voi rajatulle kohdealueelle hakea useita tukia, jolloin eri tukimuodot täydentävät toisiaan eikä muodostu päällekkäisyyttä.

Esimerkkinä alue, jossa maatalouden kosteikon rahoitus tulee maatalouden ei-tuotannollisesta tuesta, metsätalouden vesiensuojelun tuki Metka-rahoituksesta ja alueella sijaitsevan luonnonarvoiltaan merkittävä suoalue voidaan ennallistaa luonnonsuojelun hallinnonalalta peräisin olevalla rahoituksella.

- Onnistuneista toimenpiteistä viestiminen ja malliesimerkkien koostaminen lisää tietoisuutta ja tehostaa rahoituslähteiden käyttöä jatkoa ajatellen.

Luonnonarvomarkkinan käytäntöjen yhtenäistäminen kaupankäynnin sujuvoittamiseksi ja markkinan vakiinnuttamiseksi sekä taloudellisten kannusteiden kehittäminen

- Suomessa ollaan jo pitkällä yhtenäisten käytäntöjen luomisessa luonnonarvokaupan perustaksi. On olemassa luonnonarvohehtaariin perustuva yksikkö laskea ja varmentaa luonnonarvokaupan kohteena olevia luonnonarvoja ja lisäksi käynnissä on lainsäädäntötoimia luonnonarvokaupan laajentamiseksi ekologisesta kompensatiosta myös muihin luontotekoihin. Näiden lisäksi oleellista on, että kehitetään luonnonarvokauppaan soveltuva yhtenäinen sopimusmalli, jota voidaan tapauskohtaisesti muokata kohteen ja kaupankäynnin osapuolten tarpeiden mukaan. Riittävän yhtenäinen sopimuskäytäntö sujuvoittaa kaupankäyntiä ja lisää osapuolten luottamusta luonnonarvomarkkinaan.
- Kehitetään edelleen kaupankäynnin alustoja ja markkinapaikkoja sekä välittäjätoimintoja. Näillä toimilla edistetään kysynnän ja tarjonnan kohtaamista ja pienennetään kaupankäynnin vaatimia resurssitarpeita.
- Harkitaan luonnonarvomarkkinan vauhdittamiseksi erilaisia taloudellisia kannustimia, kuten ostajan ja myyjän veroetuja. Esimerkiksi luonnonarvojen myyntitulojen verovapaudella voidaan lisätä maanomistajan halukkuutta luonnonarvojen tuottamiseen (vrt. METSO-suojelukorvaukset) ja luonnonarvojen ostajan verovähennysoikeuksilla voidaan tukea kysynnän käynnistymistä.

5.2 Muita näkemyksiä vesiensuojelun ja ennallistamisen rahoituksen kehittämisestä

Edellä esitettyjen, luonteeltaan varsin yleisten kehitysehdotusten lisäksi on tarpeen tarkastella myös yksittäisiä rahoitusinstrumentteja ja niiden kehittämisessä olevia mahdollisuuksia rahoituksen haettavuuden, vaikuttavuuden ja käyttökelpoisuuden näkökulmasta.

Esimerkiksi JTF-rahoitukseen liittyy tällä hetkellä joitakin rakenteellisia ja kannustavuuteen vaikuttavia haasteita, jotka rajoittavat sen tehokasta hyödyntämistä. Keskeinen puute on, että turvetuottajat eivät voi hakea tukea, ja lisäksi omarahoitusvaatimus nostaa kynnystä erityisesti pienemmille toimijoille. Tuen kohdentamiseen liittyy myös rajoitteita, jotka heikentävät vaikuttavuutta: esimerkiksi pintavalutusalueisiin tai kivennäismaasaarekkeisiin ei voida kohdistaa rahoitusta, vaikka ne olisivat osa maanhankinta- aluetta ja ekologisesti perusteltuja ratkaisuja.

Tämän lisäksi korvaustasot eivät ole riittävän kilpailukykyisiä suhteessa vaihtoehtoihin jälkikäyttömuotoihin, kuten aurinkovoimaan, mikä vähentää kiinnostusta ennallistamiseen. Kannustavuutta heikentää myös se, että ennallistamisessa tarvittavat materiaalit luokitellaan investoinneiksi, mikä pienentää taloudellista houkuttelevuutta. Jatkossa JTF:n vaikuttavuutta tulisi vahvistaa erityisesti maanomistajiin kohdistuvilla kannustimilla, kuten ekosysteemipalveluihin perustuvilla korvausmalleilla. Samalla olisi perusteltua tarkastella sääntelyä siten, että turvetuotannon jälkeiset velvoitteet tukisivat nykyistä vahvemmin alueiden palauttamista ekosysteemipalveluja tuottavaan käyttöön, kuten hiilen varastointiin ja vesienpätäskyä parantaviin ratkaisuihin.

Metkan luonnonhoidon tuen tukiehtoja olisi myös hyvä tarkastella kannustavuuden näkökulmasta, jotta tukiin varatut määrärahat saataisiin tehokkaasti käyttöön. Tässä tukimuodossa maanomistajan edellytetään hankkivan omatoimisesti suunnittelu- ja toteutustyöt, jolloin maanomistajalle koituvat kustannukset ajoittuvat selvästi aikaisempaan hetkeen tukien maksuun nähden. Hankkeen toteuttamisesta mahdollisesti kertyvät puunmyyntitulot vähennetään tuen osuudesta, joka vähentää tukimuodon taloudellista kannustavuutta. Soiden ennallistamiseen liittyviä tukihakemuksia on jätetty varsin vähäinen määrä.

Soiden ennallistamisesta yksityismailla on julkaistu GTK:n politiikkasuositus vuodelta 2025. Tämä julkaisu nostaa esiin, että valtion mailla tehtävät toimet eivät riitä ennallistamistavoitteiden saavuttamiseen Suomessa. Tämän vuoksi yksityismaiden ennallistamisen vauhdittaminen erilaisin kannustein ja selkein toimintamallein nähdään suosituksessa tärkeäksi. Politiikkasuositus sisältää mm. soiden ennallistamisen rahoitukseen liittyviä toimenpidesuosituksia, joilla ennallistamisen kannustavuutta voitaisiin lisätä maanomistajan kannalta.

Jotta maanomistajia saadaan motivoitua ennallistamiseen, on siitä tarjottava kohtuullinen ja muihin maankäyttömuotoihin nähden kilpailukykyinen korvaus. Tällä hetkellä julkisissa tukijärjestelmissä on piirteitä, jotka vähentävät maanomistajien mielenkiintoa rahoitusvälineisiin. Esimerkiksi Metka-tuesta vähennetään ennallistamisen yhteydessä saatavat puunmyyntitulot. Tuki voi siten näyttäytyä maanomistajille epäkannustavana, koska puun kasvuun on aiemmin tehty investointeja, joiden kotiuttaminen puukauppatulona vähentää ennallistamiseen saatavaa tukea tilanteessa, jossa maanomistaja on siirtämässä aluetta toiseen maankäyttöön.

Valuma-alueiden hankkeiden rahoituksen järjestämiseksi maanomistajan kannalta helpommalla tavalla tarvitaan ratkaisuja. On tilanteita, joissa maanomistajalla on tahtotila ja tiedossa oleva rahoitusmahdollisuus ennallistamiseen, mutta rahoituksen hakeminen yksittäisenä hakijana ei onnistu. Soiden ennallistamisessa on syytä tavoitella suokokonaisuuksia, mutta maanomistajuus on monesti yhdenkin suon kohdalla hajaantunut useammalle omistajalle. Tällöin yksittäinen maanomistaja ei pysty toimimaan parhaalla mahdollisella tavalla.

Avuksi tällaisiin tilanteisiin tarvitaan kokoavia toimijoita, jotka suunnittelevat kohdealueen maanomistajien kiinteistöistä yhtenäisiä ja ekologian sekä hydrologian kannalta toimivia kokonaisuuksia. Tällaisille kokonaisuuksille on myös helpompaa hankkia rahoitusta. Näille toimijoille on eduksi paikallistuntemus ja lähestyttävyyys. Kokoavien toimijoiden tehtävään ovat joissakin hankkeissa hankerahoitusten turvin jo ryhtyneet yritykset, järjestöt, osuuskunnat ja säätiöt. Valtio voisi tukea näiden toimijoiden työtä myös pitkäjänteisemmin, ei pelkästään yksittäisten hankerahoituksen kautta. Mahdollisena toimintamuotona nähdään valuma-aluekoordinaattorit, jotka hoitaisivat yhteydenpitoa maanomistajiin ja muihin osallistuviin toimijoihin ja koordinoisivat ennallistamistoimintaa valuma-alueilla. Samanlainen malli soveltuisi soiden ennallistamisen ohella yhtä lailla vesiensuojelun tehokkaaseen suunnitteluun ja toteutukseen.

6 Lähdeluettelo

Ennallistamisasetus, Ympäristöministeriö, <https://ym.fi/ennallistamisasetus>

Metsänhoidon suositukset, Tapio, <https://metsanhoidonsuosituksset.fi/fi/kategoriat/vesiensuojelu>

Vesien tila ja seuranta, ymparisto.fi, <https://www.ymparisto.fi/fi/luonto-vesistot-ja-meri/vedet-ja-vesistot/vesien-tila-ja-seuranta>

Rehevoittävä kuormitus, vesi.fi, <https://www.vesi.fi/vesitieto/rehevoittava-kuormitus/>

Selvitys vesien nykytilasta 2025, Metsäteollisuus ry, <https://metsateollisuus.fi/wp-content/uploads/2026/01/Metsatalouden-vaikutukset-vesiin-Tapio.pdf>

Soiden ennallistaminen, Suomen Luonnonsuojeluliitto <https://www.sll.fi/opi-lisaa/suot/soiden-ennallistaminen/>

Soiden ennallistamisen suoluonto-, vesistö- ja ilmastovaikutukset, Suomen Luontopaneelin julkaisu 3A/2021, <https://luontopaneeli.fi/wp-content/uploads/2021/07/luontopaneelin-raportin-yhteenveto-3a-2021-soiden-ennallistamisen-vaikutukset.pdf>

Suomen suoluonnon tila on osittain parantumassa, Luonnonvarakeskus, <https://www.luke.fi/fi/blogit/suomen-suoluonnon-tila-on-osittain-parantumassa>

Metsäojitettuja soita ennallistamalla voidaan saavuttaa ilmastohyötyjä jo lyhyelläkin aikajänteellä, Itä-Suomen yliopisto, <https://www.uef.fi/fi/artikkeli/metsaojitettuja-soita-ennallistamalla-voidaan-saavuttaa-ilmastohyotyja-jo-lyhyellakin-aikajanteella>

Soiden suojelu ja ennallistaminen, Ympäristöministeriö, <https://ym.fi/helmi/soiden-suojelu-ja-ennallistaminen>

Tietokortit kestävän maa- ja metsätalouden toimenpiteistä vesien suojelemiseksi, Vesi.fi, <https://vesi.fi/aineistopankki/tietokortit-kestavan-maa-ja-metsatalouden-toimenpiteista-vesien-suojelemiseksi/>

Tietoa Metka-tuista, Suomen Metsäkeskus, <https://www.metsakeskus.fi/fi/metsatalouden-tuet/metka-tuet/tietoa-metka-tuista>

Helmi-elinympäristöohjelma, Suomen Metsäkeskus, <https://www.metsakeskus.fi/fi/metsan-kaytto-ja-omistus/metsien-suojelu-ja-elinymparistojen-hoito/helmi-elinymparistoohjelma>

Luonnonsuojelulain tuki puustoisten elinympäristöjen ennallistamiseen, kunnostukseen ja hoitoon, Elinvoimakeskus, <https://www.ely-keskus.fi/luonnonsuojelulain-tuki-puustoisten-elinymparistojen-ennallistamiseen-kunnostukseen-ja-hoitoon>

Rahat pintaan -verkkosivusto, YM, MMM, Elinvoimakeskus, Suomen Ympäristökeskus, <https://www.rahatpintaan.fi/>

Oikeudenmukaisen siirtymän rahasto (JTF), rakennerahastot.fi, <https://rakennerahastot.fi/oikeudenmukaisen-siirtymän-rahasto-jtf>

Maatalouden ei-tuotannolliset investoinnit, Ruokavirasto, <https://www.ruokavirasto.fi/tuet/maatalous/investoinnit/ei-tuotannolliset-investoinnit/>

Vesien ja meren tilan parantaminen, Ympäristöministeriö, <https://ym.fi/vesien-ja-meren-tilan-parantaminen>

Suomen Riistasäätiön verkkosivut, <https://www.riistasaatio.fi/>

Suomen Vesistösäätiön verkkosivut, <https://vesistosaatio.fi/>

John Nurmisen säätiön verkkosivut, <https://johnnurmisensaatio.fi/>

Luonnonperintösäätiön verkkosivut, <https://luonnonperintosaatio.fi/>

Osuuskunta Lumimuutos, verkkosivut, <https://www.landscaperewilding.org/fi>

Hiilipörssi maksaa maanomistajille nyt korvausta soiden ennallistamisesta, Hiilipörssi Oy, <https://www.hiiliporssi.fi/uutiset/hiilipoerssi-maksaa-maanomistajille-nyt-korvausta-soiden-ennallistamisesta>

Vapaaehtoisille luonnonarvomarkkinoille luotu raamit - seuraavaksi vauhditetaan markkinoiden kehittymistä, Valtioneuvosto, <https://valtioneuvosto.fi/-/1410903/vapaaehtoisille-luonnonarvomarkkinoille-luotu-raamit-seuraavaksi-vauhdittamaan-markkinoiden-kehittymista-yhteistyossa>

GTK:n politiikkasuositus. Teema: soiden ennallistaminen, Geologian tutkimuskeskus, <https://www.gtk.fi/app/uploads/2025/06/GTK-politiikkasuositus-teema-soiden-ennallistaminen-2025.pdf>

Arviointi maa- ja metsätalouden vesiensuojelutoimenpiteiden kustannusvaikuttavuudesta, Elinvoimakeskus, https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/194877/Arviointi%20maa-%20ja%20mets%c3%a4talouden%20vesiensuojelutoimenpiteiden%20kustannusvaikuttavuudesta%202026_.pdf?sequence=6&isAllowed=y

7 Liitteet

Liite 1. Esite maanomistajille

Tämä esite on suunnattu erityisesti maanomistajille ja se sisältää tietoa vesiensuojelun ja ennallistamisen julkisista ja yksityisistä rahoitusmahdollisuuksista. Esite julkaistaan myös erillisenä dokumenttina ja se on saatavilla osoitteesta <https://tapio.fi/julkaisut-ja-raportit/vesiensuojelun-ja-ennallistamisen-rahoitusmallit>.

Metsätalouden vesiensuojelu

Vesiensuojelu on olennainen osa kestävää metsätaloutta ja maankäyttöä. Metsänomistajana voit parantaa lähivesien tilaa metsätalouden vesiensuojeluratkaisuilla, kuten vesistöjen suojavyöhykkeillä ja vesiensuojelurakenteilla. Lisäksi soiden ennallistamisella ja pienvesien kunnostamisella voit saada aikaan laajalaisia ympäristö- ja luontohyötyjä.

Tästä esitteestä löydät perustietoa julkisista ja yksityisistä vesiensuojelun ja ennallistamisen rahoitusmahdollisuuksista. Rahoituksen avulla voit paitsi hankkia suoraa taloudellista tukea toimenpiteisiin, myös vähentää vesiin liittyviä riskejä, edistää luonnon monimuotoisuutta sekä toteuttaa ilmastotekoja taloudellisesti kannattavalla tavalla.

Miten voit maanomistajana hyötyä eri rahoitusmahdollisuuksista?

- Taloudellista tukea kustannusten kattamiseen
- Asiantuntijatukea toimien suunnitteluun ja toteutukseen
- Luonnon tilan paraneminen ja puhtaammat vedet
- Mahdollisuus uudenlaisiin ansaintakeinoin

Esimerkkejä julkisista tuista yksityisille maanomistajille

- **Metkatuilla** voidaan rahoittaa esimerkiksi suon ennallistamista, vesiensuojelurakenteita ja luonnonhoidon toimia. Rahoituksen myöntää Suomen metsäkeskus.
- **Maatalouden elänytönnöllisten investointien tuella** voidaan rahoittaa maatalousympäristöjen vesiensuojelutoimia kuten kosteikoita ja kaksitasouomia. Rahoituksen pääasiallinen lähde on Euroopan maaseudun kehittämissuorasto ja sen myöntää Ruokavirasto.
- **Helmi-elinympäristöohjelma** rahoittaa esimerkiksi luonnonarvoiltaan merkittävien soiden ja pienvesien ennallistamista ja suojelua. Helmi-tuen myöntää Elinvoimakeskus. Sopivien kohteiden tunnistus ja hankkeiden toteutus tapahtuu usein Elinvoimakeskusten aloitteesta.
- **Elinvoimakeskusten vesiensuojelun hankeavustuksilla** rahoitetaan paikallisia vesiensuojelutoimia kuten kosteikkoja, valuma aluekunnostuksia, pienvesien ennallistamista ja vesistökuormitusta vähentäviä toimia.

Kuinka pääset alkuun?

1. Tunnista maaomaisuudestasi sopiva kohde, jossa vesiensuojelusta tai ennallistamisesta on merkittävä hyöty.
2. Ota yhteys asiantuntijaan soveltuvien rahoituslähteiden, suunnittelutarpeiden ja tukitasojen hahmottamiseksi.
3. Koosta tarvittavat lähtötiedot, tee alustava toimenpidesuunnitelma tai hanki suunnittelu palveluna.
4. Tutustu rahoituksen hakukäytäntöihin ja hae rahoitusta ennen töiden aloittamista.

Esimerkkejä yksityisistä rahoitusmahdollisuuksista

- **John Nurmisen säätiö** Säätiön rahoittamissa hankkeissa tehdään konkreettista työtä Itämeren hyväksi. JNS rahoittaa muun muassa maatalouden ja metsätalouden vesistökuormituksen vähentämiseen tähtääviä hankkeita.
- **Yritysten vastuullisuusrahoitus** Yritykset toteuttavat entistä enemmän erilaisia luontoon ja vesiin liittyviä hankkeita osana vastuullisuustavoitteidensa toteuttamista. Maanomistaja voi toimia yritysten kumppanina ja saada yritykseltä rahoitusta vesiensuojelun ja ennallistamisen toimenpiteisiin.
- **Vesiensuojeluyhdistykset** Yhdistysten toiminnan tarkoituksena on edistää vesierja ympäristönsuojelua. Alueelliset vesiensuojeluyhdistykset tarjoavat maanomistajille neuvontaa ja osallistuvat vesiensuojelun hankeyhteistyöhön.

Uudet ja kehittyvät rahoitusmahdollisuudet

- **Luonnonarvokaupassa** yritykset, kunnat tai muut toimijat voivat ostaa luonnonarvoja, joita maanomistaja tuottaa esimerkiksi ennallistamalla suon tai puron. Luonnonarvojen myynti on maanomistajalle uudenlainen ansaintakeino ja tapa rahoittaa luonnon tilaa parantavia toimia. Ostajille luonnonarvokauppa on keino toteuttaa vapaaehtoisia luontotekoja tai hyvittää aiheuttamia luontohaittoja.
- **Vapaaehtoiset hiilimarkkinat** voivat tarjota maanomistajalle mahdollisuuden ansaita hiiltä sitomalla ja varastoimalla. Esimerkiksi ojitettujen soiden ennallistaminen tuottaa ilmastohyötyjä, jotka voidaan myydä hiili-kaupan kautta. Markkinalta tuleva raha toimii tällöin ennallistamistoimien rahoituslähteenä.

Kuinka pääset alkuun?

1. Tunnista maaomaisuudestasi sopiva kohde, jossa vesiensuojelusta tai ennallistamisesta on merkittävä hyöty.
2. Selvitä alueellasi käynnissä olevat hankkeet ja toimijat, jotka toteuttavat hankkeita alueellasi.
3. Ole yhteydessä hankevetäjään, kerro kohteestasi ja tiedustele mahdollisuuksia toimenpiteiden rahoitukseen.
4. Laadi suunnitelma yhteistyössä hankevetäjän tai rahoittajan kanssa ja tee sopimus toimenpiteiden toteuttamisesta.

Lisätietoja

- Lue lisää vesiensuojelun ja ennallistamisen rahoitusmahdollisuuksista *Valtavirta- Vesiensuojelu helpoksi maanomistajalle*-hankkeessa laaditusta selvityksestä: tapio.fi/projektit/valtavirta#rahoitus
- Tutustu luonnonarvokaupan mahdollisuuksiin yksityisille maanomistajille Tapion sivustolla: tapio.fi/luonnonarvokauppa
- Elinvoimakeskuksen, ympäristöministeriön, mja ja metsätalousministeriön sekä Suomen ympäristökeskuksen toteuttama [rahatpintaan.fi](https://www.metsakeskus.fi/rahatpintaan) sivusto koostaa tietoa vesistöjen kunnostamiseen ja ylläpitoon tarjolla olevista rahoitusmahdollisuuksista.
- Yksityisille metsänomistajille tarkoitettuista Metka-tuista löytyy tietoa Suomen metsäkeskuksen sivustolta: www.metsakeskus.fi/fi/metsatalouden_tuet/metkatuet
- Hiilipörssin kautta maanomistaja voi tarjota suonsa ennallistettavaksi ja saada korvauksen kohteen ennallistamisesta ja suojelusta. Lisää tietoa Hiilipörssin sivuilta hiiliporssi.fi

Liite 2. Esimerkkejä maanomistajan toimintatarpeista ja soveltuvista rahoituslähteistä

Suometsien hoidon tuki: metsätalouden vesiensuojelurakenteiden suunnittelu ja toteutus

Suometsän hoitohanke: puustoisien alueen kunnostusojitus*	Kohteen tulee olla yksityisen maanomistajan omistama yhtenäinen suoalue tai osavalmu-alue. Kohteen pinta-ala on vähintään 5 ha ja turvepaksuus vähintään 30 cm. Kohteen tulee olla pääosin metsämaata ja aikaisemmin ojitettu. Kohteelle ei ole myönnetty viimeisen 10–20 vuoden aikana aikaisempien kestävän metsätalouden rahoituslakien mukaista tukea.
1. Tuki suometsän hoitosuunnitelman laadintaan	Tukea hakee maanomistaja(t) joiden kiinteistöille kohdentuen suunnitelman laaditaan. Hoitosuunnitelman tulee olla sisältövaatimusten* mukainen ja sisältää tiedot mm. vesiensuojelutoimista, luontokohteista ja tulevista metsänkäsittelyistä. Tukea voi saada suometsän hoitosuunnitelman laatimiseen (60–80 % kustannuksista).
2. Tuki vesiensuojelun toteuttamiseen	Tukea hakee maanomistaja tai maanomistajat, joiden alueella vesiensuojelutoimenpiteet ja -rakenteet sijaitsevat. Hoitosuunnitelman loppuunsaattamisesta on tehtävä määräajassa ilmoitus Metsäkeskukselle. Kun Metsäkeskus hyväksyy suunnitelman, tulee maanomistajien hakea tukea ja sitoutua toteutukseen. Tukea voi saada, vesiensuojeluratkaisujen toteuttamiseen (100 %) ja piennarteiden tekemiseen (1,35 € / m).

Tuet myöntää Metsäkeskus. Tukivaroja on vuosittain käytettävissä rajallinen määrä.

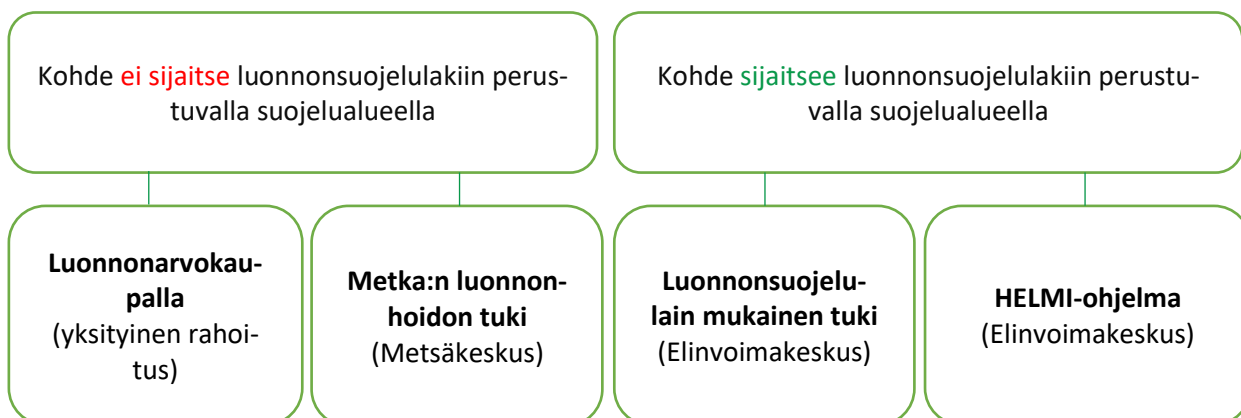
***Hoitosuunnitelman** tulee sisältää vesiensuojelusuunnitelma, kuvaus suunnittelualueen luontokohteista, potentiaalisista luonnonhoito-, ennallistamis- ja jatkuvan kasvatuksen kohteista, kuvaus suunnittelualueella seuraavan viiden vuoden aikana toteutettavista metsänkäsittelytoimenpiteistä, piennarteista, lasku-, kuivatus- ja täydennysojiin ja eroosiohaittojen korjaamiseen liittyvistä toimenpiteistä. Vesiensuojelusuunnitelmassa tulee esittää toteutettavien rakennelmien sijainti, mitat sekä mitoitukseen käytetyt tiedot, toteutustavat ja valuma-alueen rajat.

***Ojien kunnostukseen ei myönnetä tukea.** Laskuojien ja kuivatusojien kunnostus voidaan suometsän hoitosuunnitelmassa kuitenkin katsoa tarpeelliseksi, jos puuston määrä, turpeen laatu sekä ojien kunto yhdessä tarkastellen rajoittavat puuston kasvua, eikä sitä pystytä korjaamaan muilla metsänkäsittely- tai hoitotoimenpiteillä. Laskuojien ja kuivatusojien kunnostustarve tulee suunnitelmassa perustella sekä ilmoittaa suunniteltu kaivussyvyys.

Lähde: <https://www.metsakeskus.fi/fi/palvelut/suometsan-hoidon-tuki>

Ojitetun suon ennallistamisen rahoitusmahdollisuuksia

Metsäojitetun suon ennallistaminen luonnon monimuotoisuuden lisäämiseksi tai aiemmista ojituksista johtuvien vesistöhaittojen korjaamiseksi

Luonnonarvokaupassa ennallistamisen rahoitus tulee tuotettavat luonnonarvot ostavalta taholta. Edellytyksenä on, että kohteella voidaan tuottaa lisää luonnonarvoja, jotka ovat pysyviä. Ekologiseen kompensaatioon tuotettavien luonnonarvojen tulee lisäksi vastata niitä luonnonarvoja, joita ostaja aikoo kompensoida. Vastuista toimenpiteiden suunnittelussa ja toteutuksessa sekä kauppahinnasta sovitaan myyjän ja ostajan välisesti.

Metka:n luonnonhoidon tuki soveltuu soiden ennallistamiseen ja ojitusten aiheuttamien vesistöhaittojen ehkäisyyn ja korjaamiseen. Tukitaso voi olla 100 % hyväksyttävistä kustannuksista (suunnittelu, toteutus, materiaalit ja lupamaksut). Ehtona on, että samalle kohteelle ja toimenpiteelle ei ole myönnetty muuta julkista tukea. Maanomistaja sitoutuu kohteen hoitoon 10 vuodeksi.

Luonnonsuojelulain mukaisella tuella on mahdollista ennallistaa puustoisia, tilaltaan heikentyneitä elinympäristöjä. Ravinteiset suot voivat olla tällaisia. Tuettavia toimia ovat esim. ojien tukkiminen sekä ennallistamisen suunnittelu. Tuki myönnetään tavarana tai palveluna ja on kertaluontoinen. Tukea ei myönnetä kohteelle, jolle on myönnetty muuta valtiontukea.

Helmi-ohjelman rahoituksella voidaan ennallistaa ja suojella luonnoltaan arvokkaita soita. Helmi-ohjelmaan valittujen kohteiden toimenpiteiden suunnittelun ja toteutuksen tuki voidaan myöntää tavarana, palveluna tai rahana. Tämä sekä muut tukiehdot riippuvat tehtävistä toimenpiteistä ja sovellettavasta rahoitusvälineestä.

Lähteet: <https://www.metsakeskus.fi/fi/palvelut/luonnonhoidon-tuki>, <https://www.suomi.fi/palvelut/luonnonsuojelulain-tuki-puustoisten-elinymparistojen-ennallistamiseen-kunnostukseen-ja-hoitoon-ely-keskus/a18b3f47-b9ae-4c10-86de-75ff08509e7b>

Liite 3. Perustietoja julkisista rahoitusvälineistä

Liitteeseen on koottu kappaleessa 3 esiteltujen julkisten rahoitusvälineiden koontitaulukot, jotka sisältävät tietoja

Yksittäisten kohteiden rahoitukseen soveltuvat julkiset tuet

Metsäluonnon hoidon tuki

	Yhden tai useamman tilan luonnonhoito-hanke	Luonnonhoitotyö ympäristötuelle
Mihin toimiin rahoitusta voidaan hakea?	Monimuotoisuuden kannalta tärkeiden elinympäristöjen hoito- ja kunnostustyöt sekä metsä- ja suoelinympäristöjen ennallistaminen. Aikaisemmista metsäojituksista aiheutuneiden vesistöhaittojen estäminen tai korjaaminen, jos toimenpiteellä on tavanomaista laajempi merkitys vesien ja vesiensuojelun hoidon kannalta eikä kustannuksia voida osoittaa tietyille aiheuttajalle.	Luonnonhoidon toimenpiteistä sovitaan metsänomistajan kanssa ympäristötukihakemuksen yhteydessä. Ympäristötukisopimus solmitaan 10 vuodeksi kerrallaan. Tukea voidaan hakea hoito- ja kunnossapitosuunnitelman laatimiseen ja toteuttamiseen sekä monimuotoisuuden kannalta tärkeiden elinympäristöjen hoito- ja kunnostustöihin.
Kuka voi hakea rahoitusta?	Yksityinen maanomistaja.	Yksityinen maanomistaja.
Rahoituksen osuus kustannuksista ja omarahoitus	Tukena voidaan korvata hankkeen hyväksyttävät, kohtuulliset kustannukset kokonaisuudessaan. Kustannuksiin voidaan sisällyttää hankkeesta aiheutuneet suunnittelu-, työ- ja tarvikekustannukset sekä hankkeeseen liittyvät lupa- ja toimitusmaksut.	Ympäristönhoitotöiden suunnittelun kustannukset (hoito- ja käyttösuunnitelman laatiminen) sekä ympäristönhoitotöiden toteuttamisen arvioidut kustannukset.

Mihin toimiin rahoitusta voidaan hakea?	Kuka voi hakea rahoitusta?	Rahoituksen osuus kustannuksista ja omarahoitus
Monimuotoisuuden kannalta tärkeiden elinympäristöjen hoito- ja kunnostustyöt sekä metsä- ja suoelinympäristöjen ennallistaminen. Aikaisemmista metsäojituksista aiheutuneiden vesistöhaittojen estämiseen tai korjaamiseen, jos toimenpiteellä on tavanomaista laajempi merkitys vesien ja	Yksityinen maanomistaja. Hankehaun perusteella käynnistyvän hankkeen tukihakemukset kerää ja toimittaa hankkeelle valittu toteuttaja.	Tukena voidaan korvata hankkeen hyväksyttävät, kohtuulliset kustannukset kokonaisuudessaan. Kustannuksiin voidaan sisällyttää hankkeesta aiheutuneet suunnittelu-, työ- ja tarvikekustannukset sekä hankkeeseen liittyvät lupa- ja toimitusmaksut.

vesiluonnon hoidon kannalta eikä kustannuksia voida osoittaa tietyllä aiheuttajalle Lisäksi rahoitusta voidaan myöntää edellä mainittujen toimenpiteiden ohella tehtävään riistan elinympäristöjen parantamiseen tai metsien maisema-, kulttuuri- ja virkistysarvojen kehittämiseen ja muuhun monikäytön edistämiseen.		
--	--	--

Suometsien hoidon tuki

Mihin toimiin rahoitusta voidaan hakea?	Kuka voi hakea rahoitusta	Rahoituksen osuus kustannuksista ja omarahoitus
Suometsän hoitosuunnitelman laadinta ja Metsäkeskuksen hyväksymän suunnitelman mukaisten vesiensuojelurakenteiden ja toimenpiteiden toteutus sekä piennarteiden rakentaminen. Suunnittelu- ja selvityskustannukset sekä vesiensuojelurakenteiden toteutus.	Yksityinen maanomistaja tai hänen edustajansa.	Suunnittelusta tyypillisesti 60–80 % ja vesiensuojelurakenteista enintään 100 %. Piennarteihin euromääräinen tuki per metri.

Metsätalouden kannustejärjestelmän tulosperusteiset tuet (kokeilujakso 2026-2029)

Mihin toimiin rahoitusta voidaan hakea?	Kuka voi hakea rahoitusta	Rahoituksen osuus kustannuksista ja omarahoitus
Keskimääräistä suuremman lehtipuuosuuden jättämiseen taimikon ja nuoren metsän hoidossa, tavanomaista leveämpien suojavyöhykkeiden jättämiseen, soiden ennallistamiseen ja lehdoissa tapahtuvaan luonnonhoitoon. Tarjouskilpailut eri toimenpiteiden toteutukseen	Yksityinen maanomistaja tai häntä edustava metsäammatilainen	Tuen määrä perustuu tarjouskilpailuun. Tuet maksetaan perustuen työn toteuttamiseen ja tulokseen. Soiden ennallistamisen ja tuesta ensimmäinen osa (80 %) maksetaan suunnitelman mukaisten toimenpiteiden toteuttamisen jälkeen. Toimenpiteiden toteuttamisen tuki voidaan maksaa erissä töiden etenemisen perusteella.

avautuvat vaiheittain kokeilujakson aikana.		Toinen osa (20 %) maksetaan noin 8 vuoden jälkeen, kun työn todetaan saavuttaneen kriteerien mukaiset tavoitteet. Suojavyöhykkeen jättämisessä tuki maksetaan yhdellä kertaa työn toteutuksen jälkeen.
---	--	--

Luonnonsuojelulain tuki puustoisten elinympäristöjen kunnostukseen, hoitoon ja ennallistamiseen

Mihin toimiin rahoitusta voidaan hakea?	Kuka voi hakea rahoitusta	Rahoituksen osuus kustannuksista ja omarahoitus
Puustoisia, tilaltaan heikentyneitä elinympäristöjä, on mahdollista ennallistaa, kunnostaa ja hoitaa luonnonsuojelulain mukaisella tuella. Tällaisia kohteita ovat esimerkiksi kuusetu- neet lehdot ja valkoselkätikkametsät, umpeenkasvaneet harjujen paahderin- teet sekä ojitetut letot ja muut ravin- teiset suot. Tukea ei voida myöntää kohteelle, jolle on myönnetty muuta valtiontu- kea (esimerkiksi metka, maatalouden ympäristötuki).	Maanomistaja.	Tuki myönnetään tavarana tai pal- veluna. Tämä tarkoittaa, että maanomistaja saa tuen kohteen kunnostus- tai hoitopalveluna taikka tavarana (esimerkiksi soiden ennallistamisessa tarvittava suoda- tinkangas), ei rahallisena korvauk- sena.

Maatalouden ei-tuotannollisten investointien tuki

Mihin toimiin rahoitusta voidaan hakea?	Kuka voi hakea rahoitusta	Rahoituksen osuus kustannuksista ja omarahoitus
Maatalousmaiden kos- teikoihin, kaksitasouomien rakentamiseen ja turvepel- tojen muuttaminen kos- teikoiksi tai ennallistami- nen suoksi.	Y-tunnukselliset viljelijät, rekisteröidyt yhdistykset ja vesioikeudelliset yhtei- söt.	Tuki maksetaan hyväksytyjen toteutu- neiden kustannusten mukaan. Tuen määrä per pinta-alayksikkö tai ojametri vaihtelee. Tukitasossa otetaan huomi- oon myös kohdealueen käytöstä mah- dollisesti saatava taloudellinen hyöty.

SOTKA-kosteikot

Mihin toimiin rahoitusta voidaan hakea?	Kuka voi hakea rahoitusta	Rahoituksen osuus kustannuksista ja omarahoitus
Vesilintujen poikue-elinympäristöinä toimivien kosteikoiden perustaminen ja kunnostaminen. Rahoitus kattaa lähtökohtaisesti kosteikon suunnittelun. Toteutuksen rahoitusta haetaan erikseen.	Maanomistaja	Hankkeisiin kuuluu omarahoitusosuus, joka sovitaan tapauskohtaisesti. Talkootyö voi kattaa osan omarahoitusosuudesta.

Hankkeisiin ja ohjelmiin perustuvat julkiset tuet

Metka luonnonhoidon tuki

	Alueellinen luonnonhoitohanke
Mihin toimiin rahoitusta voidaan hakea?	Monimuotoisuuden kannalta tärkeiden elinympäristöjen hoito- ja kunnostustyöt sekä metsä- ja suoelinympäristöjen ennallistaminen. Aikaisemmista metsäojituksista aiheutuneiden vesistöhaittojen estäminen tai korjaaminen. Hankehakumenettelyn tavoitteena on löytää osaava toimija, joka ottaa kokonaisvastuun suunnittelusta ja toteutuksesta, ja hankekokonaisuuteen kuuluu useita toimenpiteitä ja toimijoita.
Kuka voi hakea rahoitusta?	Hankehakumenettelyn tavoitteena on löytää osaava toimija, joka ottaa kokonaisvastuun suunnittelusta ja toteutuksesta, ja hankekokonaisuuteen kuuluu useita toimenpiteitä ja toimijoita. Luonnonhoitohankkeen toteuttaja avustaa maanomistajaa luonnonhoidon tuen hakemisessa.
Rahoituksen osuus kustannuksista ja omarahoitus	Tukena voidaan korvata hankkeen hyväksyttävät, kohtuulliset kustannukset kokonaisuudessaan. Kustannuksiin voidaan sisällyttää hankkeesta aiheutuneet suunnittelu-, työ- ja tarvikekustannukset sekä hankkeeseen liittyvät lupa- ja toimitusmaksut.

Helmi-ohjelma

Mihin toimiin rahoitusta voidaan hakea?	Kuka voi hakea rahoitusta?	Rahoituksen osuus kustannuksista ja omarahoitus
Soiden ennallistamiseen, pienvesien ja rantaluonnon kunnostukseen, lintuvesien ja kosteikkojen kunnostukseen, perinnebiotooppien hoitoon sekä muiden luonnonarvoiltaan merkittävien elinympäristöjen kunnostamiseen ja hoitoon.	Käytännössä hankkeet käynnistyvät yleensä Elinvoimakeskusten tai muun viranomaisen aloitteesta, mutta myös yksityinen maanomistaja voi esittää kohdetta ohjelmaan.	Tuki myönnetään pääsääntöisesti palveluina ja toteutustöinä, ei rahallisena avustuksena maanomistajalle. Suunnittelu- ja toteutuskustannukset voidaan kattaa kokonaisuudessaan.

Tyypillisiä toimenpiteitä ovat ojien tukkiminen, vesitalouden palauttaminen, kosteikkojen kunnostaminen, purojen ja lähteiden kunnostus, raivaukset, niitot, laidunnuksen mahdollistaminen sekä vieraslajien torjunta.		Maanomistajalta ei yleensä edellytetä omarahoitusosuutta.
--	--	---

Oikeanmukaisen siirtymän rahasto JTF

Mihin toimiin rahoitusta voidaan hakea?	Kuka voi hakea rahoitusta	Rahoituksen osuus kustannuksista ja omarahoitus
JTF-rahastolla rahoitetaan entisten turvetuotantoalueiden ennallistamista ja jälkikäyttöön siirtymistä. Rahoituksen avulla voidaan vähentää entisten turvetuotantoalueiden kasvihuonekaasuja ja muuttaa niitä vähitellen hiilinieluiksi. Hankkeiden tavoitteen on myös lisätä luonnon monimuotoisuutta ja vähentää vesistöihin kohdistuvaa kuormitusta.	Kunnat, kuntayhtymät, julkiset organisaatiot, korkeakoulut, tutkimuslaitokset, yritykset, yhdistykset sekä säätiöt. Yksityinen maanomistaja ei voi olla hankehakijana. JTF rahoitus kattaa Itä- ja Pohjois-Suomen seitsemän maakuntaa sekä Etelä-Pohjanmaan, Satakunnan, Keski-Suomen, Etelä-Karjalan, Kymenlaakson, Pohjanmaan ja Pirkanmaan maakunnat. Pirkanmaan kunnista JTF-alueeseen kuuluvat kuitenkin vain Parkano, Kihniö, Virrat ja Punkalaidun.	Hankkeiden tukitaso on enintään 80 % hankkeen hyväksyttävistä kokonaiskustannuksista. Hankkeissa on oltava Elinvoimakeskuksen myöntämän rahoituksen lisäksi myös muuta rahoitusta, joka voi olla julkista ja/tai yksityistä rahoitusta. Hankkeen rahoittamiseen sisältyy siis omarahoitusosuus.

Nousu-ohjelma – vaelluskalojen elvyttämisen rahoitusmalli

Mihin toimiin rahoitusta voidaan hakea?	Kuka voi hakea rahoitusta	Rahoituksen osuus kustannuksista ja omarahoitus
Vaellusesteiden purku, ohitusuomien, kalateiden sekä muiden vastaavien rakenteiden rakentaminen, virtavesikunnostuksen sekä tutkimus- ja seurantahankkeet.	Rahoituksen hakijajoukkoa ei ole rajattu tarkasti. Hakijoina voi toimia kunnat, yhdistykset, yritykset ja muut julkiset tai yksityiset yhteisöt, myös yksityiset maanomistajat.	Rahoitettava osuus voi olla enintään 50 % hankkeen kustannuksista. Hankkeisiin sisältyy siten merkittävä omarahoitusosuus.

AHTI-ohjelman rahoitusvesien kunnostushankkeisiin ja valuma-alueella tehtäviin toimiin

Mihin toimiin rahoitusta voidaan hakea?	Kuka voi hakea rahoitusta	Rahoituksen osuus kustannuksista ja omarahoitus
Vesiensuojelutoimiin ja vesistöjen kunnostukseen.	Kunnat, yhdistykset ja järjestöt, yritykset ja muut julkiset ja yksityiset yhteisöt. Yksityinen maanomistaja osallistuu tyypillisesti hankkeen kautta, ei päähakijana.	Avustuksen osuus on yleensä enintään noin 50 % hyväksyttävistä kustannuksista. Jäljelle jäävä osuus omarahoituksena, mikä voi olla työpanosta tai muuta hankerahoitusta.

Elinvoimakeskusten alueelliset avustukset

Mihin toimiin rahoitusta voidaan hakea?	Kuka voi hakea rahoitusta?	Rahoituksen osuus kustannuksista ja omarahoitus
Vesistöjen ja valuma-alueiden kunnostus- ja vesiensuojeluhankkeisiin. Rahoitusta voidaan myöntää esimerkiksi kosteikkojen, pinta-valutuskenttien ja muiden vesiensuojelurakenteiden toteuttamiseen, vesistö- ja virtavesikunnostuksiin, ravinne- ja kiintoainekuormituksen vähentämiseen, vesien pidättämiseen, luonnon monimuotoisuutta lisääviin ratkaisuihin sekä tulvariskien hallintaa tukeviin toimenpiteisiin.	Kunnat, yhdistykset, osakaskunnat, kalatalousalueet, yritykset ja muut yleishyödylliset yhteisöt. Yksityinen maanomistaja osallistuu yleensä hankkeen yhteistyökumppanina eikä varsinaisena päähakijana.	Avustuksen määrä on yleensä noin 30–50 % hankkeen hyväksyttävistä kustannuksista, mutta tapauskohtaisesti osuus voi olla suurempikin. Hankkeelta edellytetään tavallisesti omarahoitusosuutta, joka voi koostua rahallisesta panostuksesta, työstä tai muusta hankerahoituksesta.

